श्रीवामनजयादित्यविरचिता

पाणिनीयाष्टाध्यायीसूत्रवृत्तिः

का शि का

तृतीयो भागः

(सूची)

द्वितीयः सम्पुटः

संस्कृतपरिषत् , उस्मानियाविश्वविद्यालयः

हैदराबाद्

१९८५

Sanskrit Academy Series-32

KĀŚIKĀ

(A Commentary on Pāṇini's Grammar)

by

VĀMANA & JAYĀDITYA

Part III (INDICES)

VOL. II

Editors

DR. **P. Sri Ramachandrudu** M.A., Ph.D.
Director

V. Sundara Sarma
Research Assistant

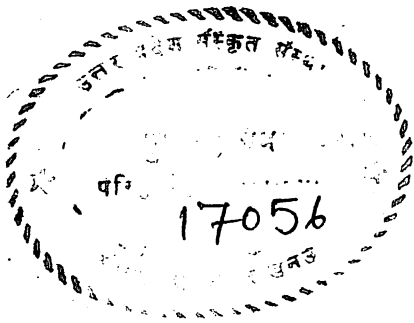
SANSKRIT ACADEMY
Osmania University, Hyderabad.

A.D. 1985

Saka 1907

हैदराबादनगरे उस्मानियाविश्वविद्यालयस्थ-

संस्कृतपरिषदा प्रकाशिता

मूल्यम् रु. ३९-००

प्रथमं संस्करणम्

१९८५

उस्मानियाविश्वविद्यालयप्राङ्गणस्थ दारितुल् मारिफ् मुद्रणालये मुद्रिता १९८९

का शि का

(सूची)

द्वितीयः सम्पुटः

विषयानुक्रमणी

—:o:—

PREFACE

It is with great pleasure that we bring out the Second Volume of the thrid part of the Kāśikā. This volume contains the Index of the examples given in Kāśikā. Prepared as it is on the basis of the number of Sutras in Aṣṭādhyāyī, it can be used for referring to the any edition of Kāśikā and it is hoped that this will be welcome by the students of Vyākaraṇa. Paribhāṣāpāṭha, Liṅānuśāsana, Phiṭ-sūtrapāṭha, and the Index of the Kārikās quoted in Kāśikā are also included in this volume.

We are grateful to Śri Syed Hashim Ali, I.A.S. the Vice-Chancellor of the Osmania University, and the Vice-President of the Sanskrit Academy, for the keen interest he has been taking in the development of the academic activities of the Academy.

P. Sri Ramachandrudu

श्रीः

का शि का

(सूची)

द्वितीयः सम्पुटः

काशिकागतानामुदाहरणानां अकारादिक्रमेण सूची

अग्ना३इइन्द्रम्	८.१.१०८
अग्ना३इच्छत्रम्	८.२.३
अग्ना३इपत्नीवा३ः	८.२.१०७
अग्ना३याशा	८.२.१०८
अग्ना३यिन्द्रम्	८.२.१०८
अग्नि प्रति	२.१.१४
अग्निः	१.१.७
,,	८.२.७६
,,	८.४.६४
अग्निः करोति	८.३.३९
,,	८.३.४१
अग्निः पचति	८.३.३९
अग्निकाम्यति	७.३.८४
अग्निकाश्यपीयः	४.३.८८
अग्निकुण्डस्य आसनं सुखम्	३.३.११६
अग्निचिच्चिनोति	८.४.४०
अग्निचिच्छादयति	८.४.४०
अग्निचिच्छेते	८.४.४०
,,	८.४.६३
अग्निचिज्जयति	८.४.४०
अग्निचिज्झङ्कारः	८.४.४०
अग्निचिञ्चकारः	८.४.४०
अग्निचिट्टीकते	८.४.४१
अग्निचिट्ठकारः	८.४.४१
अग्निचिड्डीनः	८.४.४१
अग्निचिड्ढौकते	८.४.४१
अग्निचिण्णकारः	८.४.४१
अग्निचितः	३.२.९१
अग्निचिता	६.१.१६९
अग्निचितौ	३.२.९१
अग्निचित्	१.१.६२
,,	१.१.६४
अग्निचि३त्	१.२.२८
अग्निचित्	१.३.३
अग्निचित्	३.२.९१
,,	६.१.७१
अग्निचि३त्	८.२.८२
अग्निचित्या	३.१.१३२

अग्निचित्वान् ग्रामः	८.२.१०
अग्निचित् शेते	८.४.६३
अग्निचित्षण्डे	८.४.४३
अग्निचिदत्र	१.१.६६
,,	८.२.३९
अग्निचिद्धसति	८.४.६२
अग्निचिद् नयति	८.४.४५
अग्निचिद् ब्राह्मणः	७.१.७२
अग्निचिद् भाया३त्	८.२.१०१
अग्निचिद् हसति	८.४.६२
अग्निचिन्नयति	८.४.४५
अग्निचिल्लुनाति	८.४.६०
अग्नित्वम्	७.३.८४
अग्निदेवतायै इदं अग्निदेवत्यं	५.४.२४
अग्निना	७.३.१२०
अग्निभिः	७.१.९
अग्निभ्याम्	७.३.१०२
,,	७.३.१११
अग्निमभि	२.१.१४
अग्निमान्	६.१.१७६
,,	८.२.९
अग्निमिन्धः	६.३.७०
अग्निम्	६.१.१०७
अग्निरत्र	६.१.११३
,,	८.२.६६
,,	८.३.१७
अग्निरीशे वसव्यस्य	५.४.२५
अग्निरुज्ज्वलिति	७.२.३४
अग्निर्नयति	८.३.१५
,,	८.४.१
अग्निर्माणवकः	६.१.२०४
,,	८.१.१२
अग्निर्माणवको भायात्	८.२.१०१
अग्निवायू	६.३.२६
अग्निषु	८.३.५५
,,	८.३.५७
,,	८.३.५९

अग्निषु हूयमानेषु गतः हुतेष्वागतः	२.३.३७
अग्निष्टुत्	८.३.८२
अग्निष्टेऽग्रम्	८.३.१०२
अग्निष्टोमः	६.२.१४१
,,	८.३.८२
अग्निष्टोमयाजी	३.२.८२
,,	३.२.८५
अग्निष्टोमयाज्यस्य पुत्रो जनिता	३.४.१
अग्निष्टोमस्य दक्षिणा अग्निष्टोमिकी	५.१.९५
अग्निष्टोमेन यजते	३.२.८४
अग्निष्ठः	८.३.९७
अग्निसात्	८.३.१०९
अग्निसात्सम्पद्यते	५.४.५३
अग्निसाद्भवति	५.४.५३
अग्निसाद्भवति शस्त्रम्, अग्नीभवति शस्त्रम्	५.४.५२
अग्निसोमौ तिष्ठतः	८.३.८२
अग्निसोमौ माणवकौ	८.३.८२
अग्निस्तत्	८.३.१०२
अग्निस्तत्र	८.३.५५
अग्निस्तेऽग्रम्	८.३.१०२
अग्निस्तोकः	२.१.६५
अग्नी	६.१.१०२
,,	८.२.५
,,	८.४.५७
अग्नी इति	१.१.११
,,	६.१.१२५
अग्नी३ इति	६.१.१२९
अग्नीनाम्	६.४.१
,,	६.४.३
,,	७.१.५४
अग्नीनाम्, अग्नीनाम्	६.१.१७७
अग्नीन्	६.१.१०३
अग्नीन् विहर	८.२.१०४
अग्नीभवति	५.४.५३

अचकाणत्	७.४.३
अचकाः त्वम्	८.२.७४
अचकात् त्वम्	८.२.७४
अचकाद् भवान्	८.२.७३
अचकासीत्	७.२.७
अचचेष्टत्	७.४.९६
अचत्वारः	६.१.१५८
अचत्स्यत्	७.२.५७
अचर्तिष्यत्	७.२.५७
अचायिषाताम्	६.४.६२
अचायिष्यत	६.४.६२
अचिकीर्तत्	७.४ ७
अचिचेष्टत्	७.४.९६
अचिच्यवत्	७.४.९३
अचिनवम्	१.१.५
"	३.४.१०३
"	६.१.९३
अचिन्वत	७.१.५
अचीकणत्	४.७.३
अचीकमत	३.१.४८
अचीकरतः कटः स्वयमेव	३.१.८९
अचीकरत्	१.४.१०
"	३.१.४८
"	७.४.१
"	७.४.८३
"	७.४.९३
"	७.४.९४
अचीकरत् कटं देवदत्तः	३.१.८९
अचीकृतत्	७.४.७(२)
अचुच्यवत्	७.४.९३
अचेषाताम्	६.४.६२
अचेष्ट	१.२.११
अचेष्यव	६.४.६२
अचैषीत्	१.१.३
"	३.१.४२
"	७ २.१
अच्	१.१.७१
अच्छगतम	१.४.६९
अच्छगत्य	१.४.६९
अच्छत्स्यंत्	७.२.५७
अच्छर्दिष्यत्	७.२.५६
अच्छात	२.४.७८
अच्छाबाकस्य कर्म अच्छाबाकीयम्	५.१.१३५
अच्छाबाक-शब्दोऽस्मिन्निति अच्छावाकीयं सूक्तम्	५.२.५९
अच्छावाकस्य भावः अच्छाबाकीयम्	५.१.१३५
अच्छासीत	२.४.७८
अच्छितोऽत्र	६.१.६८
अच्छित्त	३.१.५७
"	८.२.२६
अच्छित्थाः	८ २.२६
अच्छिदत्	३.१.५७
अच्छिनत् त्वम्	८.२.७५
अच्छैत्सीत्	३.१.४५
"	३.१.५७
"	७.२.३
अच्छोवितम	१.४.६९
अच्छोद्य	१.४.६९
अच्योढ्वम्	८.३.७८
अच्योष्ट	७.२.१
"	७.२.४३
"	८.२.२७
अजः	३.२.१०१
"	४.१.३
अजः कष्टं क्रामति	३.१.१४
अजकनाशं नष्टः	३.४.४५
अजका	७.३.४७
अजक्रन्दाः	४.२.१२५
अजक्षः	७.३.९९
अजक्षत्	७.३.९९
अजक्षोः	७.३.९८
अजक्षोत	७.३.९८
अजगणत्	७.४.९७
अजगर्वं धनुः	५.२.११०
अजजागरत्	७.४.९३
अजतुन्दं नाम नगरम्	६.१.१५५
अजतुन्दम्	६.१.१५५
अजथ्या यूथिः	५.१.८
अजनि	३.१.६१
"	७.३.३५
अजनिष्ट	३.१.६१
अजपथेन आहृतं आजपथिकम्	५.१.७७
अजपथेन गच्छति आजपथिकः	५.१.७७
अजपृष्ठः	६.२.११४
अजमीढाः	४.२.१२५
अजयः	६.२.१५७
अजरः	६.२.११६
अजरत	३.१.५८
अजरिता कम्बलः	३.१.१०५
अजर्घाः	८.२.३७
"	८.३.१४
अजर्यं नोऽस्तु सङ्गतम्	३.१.१०५
अजर्यमार्यसङ्गतम्	३.१.१०५
अजस्येव पादावस्य अजपदः	५.४.१२०
अजस्रं जुहोति	३.२.१६७
अजहलत	३.१.२१
अजहात्	६.४.११२
अजां नयति ग्रामम्	१.३.३६
अजा	४.१.३
"	४.१.४
अजा इमाः	१.२.७३
अजाकृपाणीयम्	५.३.१०६
अजागर्भवान्	६.१.६८
अजागरि	७.३.८५
अजागरीत्	७.२.५
अजागरुः	३.४.१०९
"	७.१.४
"	७.३.८५

अनड्वाही	४.१.४१
„	७.१.९८
अनड्वाहौ	७.१.९८
अननङ्मेजयः	६.२.१६०
अननड्वाहः	६.१.१५८
अनन्त एव आनन्त्यम्	५.४.२३
अनन्तकरः	३.२.२१
अनन्तगः	३.२.४८
अनग्निषुः कठकालापाः	२.४.३
अनघम् अनघम्	६.७.१६१
अनपलाषुकम्	६.२.१६०
अनयोः	७.२.११२
अनयोः ग्रामयोरन्तरे तापसः प्रतिवसति	१.१.३६
अनयोश्छात्रयोः शोभनं शालम् अथो एनयोः प्रभूतं स्वम्	२.४.३४
अनस्वरः सम्पद्यते तं करोति अस्वकरोति	५.४.५१
अनर्तिष्यत्	७.२.५७
अनर्त्स्यत्	७.२.५७
अनर्थकः	५.४.१५१
अनर्वाणं वृषभं मन्द्रजिह्वम्	६.४.१२७
अनर्वाणः	६.४.१२७
अनर्वाणौ	६.४.१२७
अनलङ्करिष्णुः	६.२.१६०
अनश्वः	६.३.७४
अनहः	६.२.१६०
अनागामुकम्	६.२.१६०
अनाढ्यं भविष्णुः	६.२.१६०
अनाथसभा	२.४.२४
अनाश्वान्	३.२.१०९
अनासिका	४.१.५७
अनिघातेषुः	६.२.१०८
अनित्यः शब्द इत्यात्थ ३	८.२.९४(२)
अनित्यकामः	३.३.४१
अनिमिषान् हन्ति	१.१.६८
अनिराकरिष्णुः	६.२.१६०
अनुकम्पितः शेवलदत्तः शेवलिकः	५.३.८४
अनुकम्पितो देवदत्तः देविकः	५.३.८३
अनुकम्पितो बृहस्पतिदत्तः बृहस्पतिकः	५.३.८३
अनुकरोति	१.३.७९
अनुकामं गामी अनुकामीनः	५.१.११
अनुकामयते अनुकः	५.२.७४
अनुक्ताध्यापकः	८.२.६७
अनुक्रीडते	१.३.२१
अनुगङ्गं वाराणसी	२.१.१६
अनुगतः कनीयान् अनुकनीयान्	६.२.१८९
अनुगतः पुरुषः अनुपुरुषः	६.२.१९०
अनुगतो ज्येष्ठः अनुज्येष्ठः	६.२.१८९
अनुगवम् यानम्	५.४.८३
अनुगु पर्याप्तं गच्छति अनुगवीनः गोपालकः	५.२.१५
अनुचिकीर्षति	१.३.६२
अनुजः	३.२.१०१
अनुजातं माणवकेन	३.४.७२
अनुजाता माणवकेन माणविका	३.४.७२
अनुजातो माणवको माणविकाम्	३.४.७२
अनुजीर्णं देवदत्तेन	३.४ ७२
अनुजीर्णा वृषली देवदत्तेन	३.४.७२
अनुजीर्णो वृषलीं देवदत्तेन	३.४.७२
अनुज्येष्ठं प्रविशन्तु भवन्तः	२.१.६
अनुतूलयति	३.१.२५
अनुदत्तम्	१.४.५७
„	७.४.४६
अनुदरः	६.२.१०८
अनुद्यम्	३.१.१०१
अनुघ्नम्	८.२.६१
अनुपथम्	५.४.१०७
अनुपदं बद्धा उपानत् अनुपदीना	५.२.९
अनुपदी उष्ट्राणाम्	५.२.९०
अनुपदी गवाम्	५.२.९०
अनुप्रवचनं प्रयोजनमस्य अनुप्रवचनीयम्	५.१.१११
अनुप्रहरेद्यूपा ३ इ	८.२.९७
अनुप्रावर्षत्	२.१.४
अनुबभूवे कम्बलो देवदत्तेन	७.४.७३
अनुब्राह्मणिनः	४.२.६२
अनुब्राह्मणिनौ	४.२.६२
अनुब्राह्मणी	४.२.६२
अनुमध्यमः	६.२.१८९
अनुयमुनं मथुरा	२.१.१६
अनुयागः	७.३.६२
अनुरथं पादातम्	२.१.६
अनुरहसम्	५.४.८१
अनुराधः	४.३.३४
अनुरूपम्	२.१.६
अनुरोधी	३.२.१४२
अनुलेपिका	४.४.४८
अनुलोमम्	५.४.७५
अनुलोमयति	३.१.२५
अनुवदति वीणा	१.३.४९
अनुवदते कठः कलापस्य	१.३.४९
अनुवदते मौद्गः पैप्पलादस्य	१.३.४९
अनुवनमशनिर्गतः	२.१.१५
अनुवाकः	२.४.२९
अनुव्यचलत्	२.१.४

अन्तिकेन ग्रामस्य	२.३.३५
अन्तिके सीदति इति अन्तिषत्	६.४.१४९
अन्तितमः	६.४.१४९
अन्तितो न दूरात्	६.४.१४९
अन्तिमम्	४.३.२३
अन्तियः	६.४.१४९
अन्ते गुरुः	६.३.११
अन्धं भविष्णुः	३.२.५७
अन्धं भावुकः	३.२.५७
अन्धकवर्तकीयम	५.३.१०६
अन्धकवर्तीयाः	४.३.९१
अन्धङ्करणम्	३.२.५६
अन्धं तमसम	५.४.७९
अन्नं प्रकृतमस्मिन्	
अन्नमयो यज्ञः	५.४.२१
अन्नं प्रकृतम् अन्नमयम्	५.४.२१
अन्नं साधयति	६.१.४९
अन्नं साधयति ब्राह्मणेभ्यो दास्यामि	६.१.४९
अन्नमपहर्त्तारः आन्नहरकाः भवन्ति श्राद्धे सिद्धे	३.२.१३५
अन्नम्	३ २.३६
अन्नवधकगात्रविचक्षणाजिराद्यर्थम्	२.४.५४
अन्नस्य हेतोर्वसति	२.३.२६
अन्नादः	३.२.६८
अन्यः कारकः अन्यत्कारकः	६.३.९९
अन्यः रागः अन्यद्रागः	६.३.९९
अन्य आस्थितः अन्यदास्थितः	६.३.९९
अन्य उत्सुकः अन्यदुत्सुकः	६.३.९९
अन्यतरत्	७.१.२५
अन्यतरस्मिन्नहनि अन्यतरेद्युः	५.३.२२
अन्यतरस्मै	१.१.२७
अन्यत्	७.१.२५
अन्यथाकारं भुंक्ते	३.४.२७
अन्यथा कृत्वा शिरो भुङ्क्ते	३.४.२७
अन्यदर्थः	६.३.१००
अन्यथा	५.३.१५
अन्यमन्यमिमे ब्राह्मणा भोजयन्ति	८.१.१२
अन्यस्मिन्	७.१.१५
अन्यस्मिन्नहनि अन्येद्युः	५.३.२२
अन्यस्मिन् भवः अन्यदीयः	६.३.९९
अन्यस्मै	१.१.२७
अन्यस्य आशीः अन्याशीः	६.३.९९
अन्यस्य कारकम् अन्यत्कारकम्	६.३.९९
अन्यस्याः	७.३.११४
अन्यस्येदं अन्यदीयम्	६.३.९९
अन्यस्यै	७.३.११४
अन्या आशा अन्यदाशा	६.३.९९
अन्या आशीः अन्यदाशीः	६.३.९९
अन्या आस्था अन्यदास्था	६.३.९९
अन्या ऊतिः अन्यदूतिः	६.३,९९
अन्यादृक्	२.३.६
अन्यादृक्षः	३.२.६०
अन्यादृशः	३.२.६०
अन्यार्थः	६.३.१००
अन्येन आस्थितः अन्यास्थितः	६.३.९९
अन्यो देवदत्तात्	२.३.२९
अन्योऽन्यं भोजयतः	८.१.१२
अन्योन्यमिमे ब्राह्मणा भोजयन्ति	८.१.१२
अन्योन्यस्य ब्राह्मणा भोजयन्ति	८.१.१२
अन्योन्यस्य व्यतिलुनन्ति	१.३१६
अन्यन्यामिमे ब्राह्मणकुले भोजयतः	८.१.१२
अन्योऽन्यामिमे ब्राह्मण्यो भोजयतः	८.१.१२
अन्वक्षम्	५.४.१०७
अन्वाग्निरुषसामग्रमख्यत्	६.१.११५
अन्वग्भावं आस्ते	३.४.६४
अन्वग् भूत्वा आस्ते	३.८.६४
अन्वग्भूत्वा तिष्ठति	३.४.६४
अन्वग्भूय आस्ते	३.४.६४
अन्वब्रवीत्	३.२.१०९
अन्वर्जुनं योद्धारः	१.४.८६
अन्वलुलोमस्	७.४.२
अन्ववसत्	३.२.१०८
अन्ववातप्त पापेन कर्मणा	३.१.६५
अन्ववात्सीत्	३.२.१०८
अन्ववारुद्ध गौः स्वयमेव	३.१.६४
अन्ववारोधि गौः गोपालकेन	३.१.६४
अन्ववोचत्	३.२.१०९
अन्ववाशाः स्वम्	८.२.७४
अन्ववशात् त्वम्	८.२.७४
अन्ववशाद्भवान्	८.२.७३
अन्वशिषताम्	६.४.३४
अन्वाशिषताम्	८.३.६०
अन्वशिषत्	६.४.३४
”	६.४.३४
”	८.३.६०
अन्वशिषन्	८.३.६०
अन्वाजेकृत्य	१.४.७३
अन्वाजे कृत्वा	१.४.७३
अन्वादिष्टः पुरुषः अनुपुरुषः	६.२.१९०
अन्वियात्	७.४.२४
अन्वीयम्	६.३.९८

अभिलावः ३.३.२८
अभिलाषो मे भुञ्जीत भवान् ३.३.१५३
अभिवदति गुरुं देवदत्तः अभिवादयते गुरुं देवदत्तं देवदत्तेन इति वा १.४.५३
अभिवादयति गुरुं माणवकेन पिता १.४.५३
अभिवादये इन्द्रपालितोऽहं भोः आयुष्मानेधि इन्द्रपालित ८.२.८३
अभिवादये इन्द्रपालितोऽहम् भोः आयुष्मानेधि इन्द्रपालित ३ ८.२.८३
अभिवादये इन्द्रवर्मा अहं भोः आयुष्मानेधि इन्द्रवर्मन् ८.२.८३
अभिवादये इन्द्रवर्मं ३ न् ८.२.८३
अभिवादये गार्ग्यहम् भो आयुष्मती भव गार्गि ८.२.८३
अभिवादये देवदत्तोऽहम् भो आयुष्मानेधि देवदत्त ३ ८.२.८२
,, ८.२.८३
अभिवादये स्थाल्यहं भोः आयुष्मान् एधि स्थालिन् ८.२.८३
अभिव्याहृतः ३.२.१८८
अभिशीतो वायुः ६.१.२६
अभिशीनं घृतम् ६.१.२६
अभिशीनम् ६.१.२६
अभिश्यानं घृतम् ६.१.२६
अभिश्यानः ६.१.२६
अभिश्यानम् ६.१.२६
अभिषजति ८.३.६५
अभिषजन्ति ८.३.८७
अभिषसाव ८.३.११६
अभिषस्वजे ८.३.११६
अभिषावयति ८.३.६५
अभिषिक्तम् १.४.६०
अभिषिञ्चति ८.३.६५
अभिषिषङ्क्षति ८.३.६५
अभिषिषिक्षति ८.३.६४
,, ८.३.६५
,, ८.३.११०
अभिषिषेणयिषति ८.३.६४
,, ८.३.६५
अभिषिष्वङ्क्षते ८.३.६५
अभिषुणोति ८.३.६३
,, ८.३.६५
अभिषुवति ८.३.६५
अभिषेणयति ३.१.२५
,, ८.३.६५
अभिषेधति ८.३.६५
अभिष्टम्नाति ८.३.६७
अभिष्टोभते ८.३.६५
अभिष्टौति ८.३.६५
अभिष्ठास्यति ८.३.६५
अभिष्यति ८.३.६५
अभिष्यन्दते तैलम् ८.३.७२
अभिष्यात् ८.३.८७
अभिष्वजते ८.३.६५
अभिसम्पर्या हरति ८.१.७०
अभिसावकीयति ८.३.६५
अभिसिषासति ८.३.६४
अभिसुसूः ८.३.११५
अभिसुसूषति ८.३.६४
,, ८.३.११५
अभिसेधयति गाः ८.३.१११
अभिसेसिध्यते ८.३.११०
अभिसोष्यति ८.३.११५
अस्यन्दते ८.३.७२
अभिहर ३ अभिहर ८.२.९२
अभिहवः ३.३.७२
अभीकः ५.२.७४
अभीरुक् ६.३.११६
अभीषुणः सखीनाम् ६.३.११४
अभुवृढ्वम् ८.३.३७
अभूः ७.३.८८
अभूत् २.४.७७
,, ७.३.८८
,, ७.३.९६
अभूवन् ३.४.११०
,, ६.४.८८
अभूवम् ६.४.८८
,, ७.३.८८
अभेदि काष्ठं स्वयमेव ३.१.६२
,, ३.१.८७
अभैत्सीत् ३.१.४५
,, ३.१.५७
अभैत्सीत् ६.१.६८
,, ७.२.३
अभोक्ष्यत भवान् घृतेन यदि मत्समीपमागमिष्यत् ३.३.१३९
अभ्यग्नि शलभाः पतन्ति २.१.१४
अभ्यङ्का गावः २.१.१४
अभ्यतस्तम्भत् ८.३.११४
अभ्यमति ७.२.३४
,, ७.३.९५
अभ्यमितः ७.२.२८
अभ्यमित्रमलङ्गामी अभ्यमित्रीयः ५.२.१७
अभ्यमित्रीणः ५.२.१७
अभ्यमित्र्यः ५.२.१७
अभ्यमी ३.२.१५७
अभ्यमीति ७.३.९५
भ्यर्णा शरत् ७.२.२५
अभ्यर्णा सेना ७.२.२५
अभ्यर्दितो वृषलः ७.२.२५
अभ्यर्हिते पशुः अभ्यर्हित पशुः ६.३.१०
अभ्यषजत् ८.३.६५
अभ्यषिञ्चन् ८.३.६५

अभ्यषीवत्	८.३.११७
अभ्यषुणोत्	८.३.६५
"	८.३.६५
अभ्यषुवत्	८.३.६५
अभ्यषेणयत्	८.३.६५
अभ्यषेधत्	८.३.६५
अभ्यष्टभ्नात्	८.३.६७
अभ्यष्ठोभत	८.३.६५
अभ्यष्टौत	८.३.६५
"	८.३.६५
अभ्यष्ठात्	८.३.६५
अभ्यषत्	८.३.६५
अभ्यष्वजत्	८.३.६५
अभ्यसीवत्	८.३.११७
अभ्यसोष्यत्	८.३.११५
अभ्यस्तौत्	८.३.११७
अभ्याघाती	३.२.१४२
अभ्यान्तः	७.२.२८
अभ्याशं ग्रामस्य	२.३.३४
अभ्याशं ग्रामात्	२.३.३४
अभ्याशादागतः	२.१.३९
"	६.३.३
अभ्याशे ग्रामस्य	२.३.३६
अभ्युत्सादयामकः	३.१.४२
अभ्युदसीषदत्	३.१.४२
अभ्युद्गः	८.३.३८
अभ्युद्धृतः	६.२.४९
अभ्युद्धरति	८.१.७०
अभ्युह्य गतः	७.४.२३
अभ्युह्यते	७.४.२३
अभ्यूषखादिका	३.३.१०९
अभ्रंलिहो वायुः	३.२.३२
अभ्रघनः	३.३.७७
अभ्रविलिप्ती द्यौः	४.१.५१
अभ्रायते	३.१.१७
अमंस्त	७.१.५८
"	८.२.२६
अमंस्थाः	८.२.२६
अममातरत	७.४.२
अममार्ज	७.४.७
अममालत्	७.४.२
अमम्नवत्	७.४.९५
अमरः	६.२.११६
अमरावती	६.३.११९
अमरिष्यत्	१.३.६१
अमहान् महान् सम्पन्नो महद्भूतश्चन्द्रमाः	६.३.४६
अमातापुत्राध्यापकः	८.१.६७
अमात्यः	४.२.१०४
अमार्क्षीत्	३.१.४४
अमार्ट्	८.२.२४
अमावस्यः	४.३.३१
अमावस्यकः	४.३.३०
"	४.३.३१
अमावस्या	३.१.१२२
अमावास्यः	४.३.३१
अमावास्यकः	४.३.३०
"	४.३.३१
अमावास्या	३.१.१२२
"	४.३.१६
अमाषः	६.२.१७३
अमाषकः	६.२.१७४
अमित्रः	६.२.११६
अमिमत	६.४.११२
अमिमीलत्	७.४.३
अमी	७.२.१०२
"	८.२.८१
अमी अत्र	१.१.१२
अमी आसते	१.१.१२
अमीभिः	७.१.११(२)
"	८.२.८१
अमीभ्यः	८.२.८१
अमीमपत्	७.४.५८
"	७.४.९३
अमीमिलत्	७.४.३
अमीमृजत्	७.४.७
अमीषाम्	८.२.८१
अमीषु	८.२.८१
अमुकेऽत्र	१.१.१२
अमुकः	७.१.११
अमुत्र भवानास्ताम्	३.३.१६२
अमुत्र भवान् भुङ्क्ताम्	३.३.१६२
अमुना	८.२.३
"	८.२.८०
अमुना ब्राह्मणकुलेन	७.३.१२०
अमुम्	८.२.८०
अमुमुयङ्	८.२.८०
अमुमुयञ्चः	८.२.८०
अमुमुयञ्चौ	८.२.८०
अमुया	८.२.८०
अमुयोः	८.२.८०
अमुष्मात्	८.२.१
अमुष्मिन्	८.२.१
अमुष्मै	१.१.५०
"	८.२.१
अमुष्य पुत्रस्य भावः आमुष्यपुत्रिका	६.३.२१
अमुष्यापत्यम् आमुष्यायणः	६.३.२१
अमू	७.२.१०२
"	८.२.८०
अमू अत्र	१.१.१२
अमू आसाते	१.१.१२
अमून्	८.२.८०
अमूभ्याम्	१.१.५०
"	८.२.८०
अमृक्षत्	३.१.४४
अमृतः	३.२.१८८
"	६.२.११६
अमृत	१.३.६१
"	३.१.५९
अमृताश्म	५.४.९४
अमृष्यते	१.३.८२
अमोषीत्	३.१.४५
"	७.२.४

अश्वीयति ७.१.५१
अश्वीयम् ४.२.४८
अश्वीयियिषति ६.१.३
अश्वेन व्रजति २.३.१२
अश्वेन सञ्चरते १.३.५४
अषडक्षीणो मन्त्रः ५.४.७
अषाढः ४.३.३४
अष्टकः ५.१.५८(२)
अष्टकपालं ब्राह्मणस्य ६.३.४६
अष्टकम् ५.१.३९
अष्टकर्णः ६.३.११५
अष्टकाः पाणिनीयाः ४.१.६५
अष्टका ७.३.४५
अष्टगवं ब्राह्मणस्य ६.३.४६
अष्टता ७.२.८४
अष्ट तिष्ठन्ति ७.१.२१
अष्टत्वम् ७.२.८४
अष्टधा कुरु ५.३.४३
अष्टपञ्चाशत् ६.३.४९
अष्ट पश्य ७.१.२०
अष्ट पुत्रः ६.३.१२५
,, ७.१.२१
अष्टभार्यः ६.३.१२५
,, ७.१.२१
अष्टभिः ७.२.८४
अष्टभ्यः ७.२.८४
अष्टमः ५.३.५०
,, ५.३.५१
अष्टमो भागः पशवङ्गं चेत् ५.३.५१
अष्ट शतम् ६.३.४७
,, ६.३.४९
अष्टसहस्रम् ६.३.४७
अष्टागवेन शकटेन ६.३.४६
अष्टाचत्वारिंशद्वर्षाणि व्रतं चरति अष्टाचत्वारिंशकः ५.१.९४
अष्टाचत्वारिंशी ५.१.९४

अष्टात्रिंशत् ६.३.४७
अष्टादश ६.३.४७
अष्टानाम् १.१.२४
अष्टापञ्चाशत् ६.३.४९
अष्टापदम् ६.३.१२५
अष्टाबन्धुरः ६.३.१२५
अष्टाभिः ६.१.१७२
,, ७.२.८४
अष्टाभ्यः ६.१.१७२
अष्टानाम् ७.२.८४
अष्टाभ्यः ७.२.८४
अष्टावक्रः ६.३.१२५
अष्टाविंशतिः ६.३.४७
अष्टासु ६.१.१७२
,, ७.२.८४
अष्टिका खारी ७.३.४५
अष्टौ अष्टौ अध्यायाः परिमाणमस्य सूत्रस्य अष्टकं पाणिनीयम् ५.१.५८
अष्टौ दशतः परिमाणमस्य अशीतिः ५.१.५९
अष्टौ पत्नी संयाजा भवन्ति ७.३.६२
अष्ठीवान् ८.२.१२
अष्टौ तिष्ठन्ति ७.१.२१
अष्टौ पश्य ७.१.२१
असंव्याहारी ३.१.१३४
असक्थिः ५.४.१२१
असखा ५.४.७१
असंजातं ककुदमस्य असञ्जातककुत् ५.४.१४६
असत्कृतम् १.४.६३
असत्कृत्य १.४.६३
असत्कृत्वा काण्डं गतः १.४.६३
असदृशः ६.२.१६०
असनिष्ट २.४.७९
असनिष्ठाः २.४.७९
असरत् ३.१.५६

असरत् ७.४.१६
असा आदित्यः ८.२.१
,, ८.३.१८
,, ८.३.१९
असाङ्क्षीत् ७.२.३
असात २.४.७९
असात् २.४.७८
असाथाः २.४.७९
असाधुः पितरि २.३.३६
असाधुः ६.२.१६०
असावादित्यः ८.३.१८
,, ८.३.१९
असावीत् ७.२.७२
,, ७.३.९६
असासीत् २.४.७८
असिकलहः २.१.३१
,, ६.२.१५३
असिक्त ३.१.५४
असिघातं हन्ति ३.४.३७
असिचत ३.१.५४
असिचत् ३.१.५३
असितमनेन ७.२.१७
असिता ३.२.१४१
,, ४.१.३९
असिपत्रवनम् ६.३.११७
,, ८.४.४
असिस्रवत् ७.४.९३
असुकः ७.२.१०७
असुकौ ७.२.१०७
असुनवम् १.१.५
,, ६.१.९३
असुन्वन् ६.४.८७
असुगम्भविष्णुः ६.२.१६०
असुरः ८.२.१८
असुरापः ६.३.७३
असुलः ८.२.१८
असुस्रुवत् ३.१.४८
,, ७.४.९३

आरण्यकः पन्थाः	४.२.१२९
आरण्यका गोमयाः	४.२.१२९
आरण्यकोऽध्यायः	४.२.१२९
आरण्यको न्यायः	४.२.१२९
आरण्यको मनुष्यः	४.२.१२९(२)
आरण्यको विहारः	४.२.१२९
आरण्यको हस्ती	४.२.१२९
आरण्याः पशवः	४.२.१२९
आरण्याः सुमनसः	४.२.१०४
आरण्या गोमयाः	४.२.१२९
आरत्	३.१.५६
,,	७.४.१६
आरतुः	७.४.११
आरब्धा	७.१.६३
,,	७.२.१०
आरभते	७.१.६३
आरभते भोक्तुम्	३.४.६५
आरमति	१.३.८३
आरम्भकः	७.१.६३
आरम्भमारम्भम्	७.१.६३
आरम्भयति	७.१.६३
आरम्भो वर्तते	७.१.६३
आरवः	३.३.५०
आरस्यम्	५.१.१२१
आरा	३.३.१०४
,,	६.१.२०३
आरातीयः	४.१.८५
,,	४.२.१०४
आरात्	१.१.३७
आराद् देवदत्तात्	२.३.२९
आराद् यज्ञदत्तात्	२.३.२९
आरावः	३.३.५०
आराशस्त्रि	२.४.६
आरा शस्त्र्याम्	३.३.१०४
आरिथ	७.२.६६
आरिप्सते	७.४.५४
,,	८.४.५५
आरिरात्सति	७.४.५४
आरिष्टीयः	४.२.८०

आरीहणकम्	४.२.८०
आरीहणकीयम्	४.२.१४१
आरुः	७.४.११
आरुणपराजी	४.३.१०५
आरुणिनः	४.३.१०४
आरूढं भवता	३.४.७२
आरूढो वृक्षं भवान्	३.४.७२
आरूढो वृक्षो भवता	३.४.७२
आरेभे	७.१.६३
आरेवान्	६.१.१७६
आरोहन्ति हस्तिनं हस्तिपकाः, ओरोहयते हस्ती स्वयमेव	१.३.६७
आरोहन्ति हस्तिनं हस्तिपकाः, आरोहयमाणो हस्ती भीतान् सेचयति मूत्रेण	१.३.६७
आरोहन्ति हस्तिनं हस्तिपकाः, आरोहयमाणो हस्ती साध्वारोहति	१.३.६७
आरोहन्ति हस्तिनं हस्तिपकाः, आरोहयमाणो हस्ती स्थलमारोहयति मनुष्यान्	१.३.६७
आरोहन्ति हस्तिनं हस्तिपकाः, तानारोहयति महामात्रः	१.३.६७
आरोहयमाणं प्रयुङ्क्ते आरोहयते	१.३.८८
आर्क्षोदाः ब्राह्मणाः	४.३.९१
आर्गयनः	४.३.७३
आर्चः	५.२.१०१
आर्चाभिनः	४.२.६६
,,	४.३.१०४
आर्चिकः	४.३.७२
आर्जुनायनः पुत्रः	२.४.६६
आर्जुनावो देशः	४.२.६९

आर्जुनिः पिता	२.४.६६
आर्तभागो	४.१.७८
आर्तिः अन्या	३.३.१०४
आर्त्विजीनो ब्राह्मणः	५.१.७१
आर्थिकः	४.४.४०
आर्दिदत्	३.१.५१
,,	६.१.११
आर्द्रकः	४.३.२८
आर्द्रकेणोपदंशम्	३.४.४७
आर्द्रकोपदंशम्	३.४.४७
आर्द्रगोमयेण	८.४.३८
आर्धकंसिकः	७.३.२७
आर्धकौडविकः	७.३.२७
आर्धकौडविकम्	७.३.२६
आर्धकौशिकम्	७.३.२६
आर्धद्रौणिकम्	७.३.२६
आर्धप्रस्थिकः	७.३.२७
आर्धमासिकः	४.३.११
,,	५.१.९४
आर्धमासिकम्	४.२.३४(२)
,,	४.३.४७
,,	५.१.७८
,,	५.१.७९
,,	५.१.९४
आर्ध्नोत्	६.१.९०
आर्यकुमारः, आर्यकुमारः	६.२.५८
आर्यकृता	४.१.३०
आर्यकृती	४.१.३०
आर्यक्षत्रियः	६.२.५८
आर्यब्राह्मणः	६.२.५८
आर्यब्राह्मणः आर्यब्राह्मणः	६.२.५८
आर्ययूना	८.४.११
आर्यो ब्राह्मणः	३.१.१०३
आर्षभ्यो वत्सः	५.१.१४
आर्षिकः	४.२.१३२
आर्हन्त्यम्	५.१.१२४
आलघवम्	५.१.१२१

आश्लिक्षत् कन्यां देवदत्तः	३.१.४६
आश्वत्थी रात्रिः	४.२.५
आश्वपतः	४.१.९२
आश्वपतम्	४.१.८४
आश्वपथिकीयम्	४.२.१४१
आश्वपालिकः	४.१.१४६
आश्वम्	४.२.४८
,,	४.३.१२३
आश्वयुजः	४.३.३६
आश्वयुजकाः माषाः	४.३.४५
आश्वयुजी	४.३.४५
आश्वरथं चक्रम्	४.३.१२२
आश्वलक्षणिकः	४.२.६०
आश्वलायनः	१.१.१
आश्वस्तः	७.२.१६
आश्वायनः	४.१.११०
आश्विकः	५.१.३९
आश्वो रथः	४.२.९२
आषाढी	५.१.९४
आषाढीयः	४.३.३४
आषाढो दण्डः	५.१.११०
आष्टमः	५.३.५०
,,	५.३.५१
आष्टमातुरः	६.३.४७
आसाङ्गत्यम्	५.१.१२१
आसनम	३.३.११५
आसनवान्	८.२.१२
आसना	३.३.१०७
आसनात् प्रेक्षते	२.३.२८
आसनादुत्तिष्ठति	१.३.२४
आसनादुत्थाय गच्छति	३.४.५२
आसनिष्यदत्	७.४.६५
आसन्दीवदहिस्थलम्	८.२.१२
आसन्दीवान् ग्रामः	८.२.१२
आसन्नदशाः	२.२.२५
,,	५.४.७३
आसन्नविंशाः	२.२.२५
आसांकाश्यात्	१.४.८९
आसाञ्चक्रे	३.१.३७
आसाव्यम	३.१.१२६
आसिकः	४.४.५७
आसितं तेन	३.४.७६
आसितं भवता	३.४.७०
,,	३.४.७२
आसितो देवदत्तः	३.४.७६
आसितो भवान्	३.४.७२
आसिषीध्वम्	८.३.७९
आसिसिषते	१.३.६२
आसिहात्यम्	७.३.२०
आसीः	७.३.९६
आसीत्	७.३.९६
आसीनो यजते	१.१.५४
,,	७.२.८३
आसुतिं करिष्ठः	६.४.१५४
आसुतीवलः	६.३.११८
आसुतीवलः शौण्डिकः	५.२.११२
आसुरः	५.३.११७
आसुराः	५.३.११७
आसुरायणी	४.१.१९
आसुरीयः कल्पः	४.१.१९
आसुरी	५.३.११७
आस्तरणम्	७.१.१०२
आस्तरिता	७.२.३८
आस्तरिषीष्ट	७.२.३९
,,	७.२.४२
आस्तरिष्ट	७.२.४२
आस्तरीता	७.२.३८
आस्तरीष्ट	७.२.४२
सास्तारकः	७.१.१०२
आस्तारिषुः	७.२.४०
आस्तारिष्टाम्	७.२.४०
आस्तिकः	४.४.६०
आस्तीर्णम्	७.१.१००
,,	८.२.४२
,,	८.२.७७
,,	८.४.१
आस्तीर्षीष्ट	७.२.४२
आस्तीर्ष्ट	७.२.४२
आस्ते	१.३.१२
,,	१.३.६२
,,	१.३.७८
,,	६.१.१८६
,,	७.२.३५
आस्ते देवदत्तः	३.४.६९
आस्ते देवदत्तः, आसयति देवदत्तम्	१.३.८८
,,	१.४.५२
आस्तेयम्	४.३.५६
आस्यत्	७.४.१७
आस्थताम्	७.४.१७
आस्थन्	७.४.१७
आस्-थाली	१.१.३७
आस्पदमनेन लब्धम्	६.१.१४६
आस्माकः	४.३.१
,,	४.३.२
आस्माकीनः	४.३.१
,,	४.३.२
आस्यं व्याददाति	१.३.२०
आस्यं व्यादाय स्वपिति	३.४.२१
आस्यते देवदत्तेन	३.४.६९
आस्यते भवता	१.३.१३
,,	३.१.६७
आस्यहात्यः	७.३.२०
आस्यहैतिकः	७.३.२०
आस्या	३.३.१०७
आस्रावः	३.१.१४१
आस्रेमाणम्	१.१.६०
,,	६.१.६६
आस्वनितं मनः	७.२.२८
आस्वनितो देवदत्तः	७.२.२८
आस्वान्तो देवदत्तः	७.२.२८
आस्वान्तं मनः	७.२.२८
आस्वापितम्	६.२.१४६
आस्से	७.४.४९
आह	३.४.८४
,,	८.२.३५

ईषद्द्रवतम्	२.२.७
ईषद्विकटः	२.२.७
ईषद्विलयः	६.१.५१
ईषन्निमयः	६.१.५१
ईषल्लभः	७.१.६७
ईषुः	६.४.७८
ईहा	३.३.१०३
ईहाञ्चक्रे	१.३.६३
"	१.४.१२
"	२.४.८१
"	३.१.३६
ईहामास	२.४.५२
ईहामासतुः	२.४.५२
ईहामासुः	२.४.५२

उ

उँ इति	१.१.१८
उ इति	१.१.१८
उ उत्तिष्ठ	१.१.१४
उक्तः	६.१.१५
उक्तवान्	६.१.१५
उक्थशा यजमानः	३.२.७१
उक्षतरः	५.३.९१
उक्ष्णोऽपत्यम् औक्ष्णः	६.४.१७३
उखास्रत्	३.२.७६
"	४.१.६
"	६.१.६८
"	७.१.७०
उखास्रद्भिः	८.२.७२
उखास्रद्भ्याम्	८.२.७२
उख्यम्	४.२.१७
उग्रदुहिता	६.३.७०
उग्रपुत्री	६.३.७०
उग्रंपश्यः	३.२.३७
उचिच्छिषति	७.४.६१
"	८.२.३
उच्चकैः	५.३.७१
"	५.३.७३
उच्चकैः	५.३.७४
"	५.३.८५
"	६.१.१६३
उच्चक्षूकरोति	५.४.५१
उच्चक्षूभवति	५.४.५१
उच्चक्षूस्यात्	५.४.५१
उच्चनीचम्	२.१.७२
उच्चारपदेन प्रस्थितः	६.२.७
उच्चाराय कल्पते यवागूः	२.३.१३
उच्चावचम्	२.१.७२
उच्चुकोट	१.२.१
उच्चैः	२.३.४६
उच्चैःकारमाचष्टे	२.२.२१
उच्चैःकारम्	२.२.२१
उच्चैःकृत्य	२.२.२२
उच्चैः कृत्वा	२.२.२२
उच्चैः कृत्वाचष्टे पुत्रस्ते जातः इति	३.४.५९
उच्चैः पठति	१.२.२९
उच्चैरधीयानः	२.१.२
उच्चैरिच्छति	३.१.८
उच्चैर्धुरः	५.४.६८
उच्चैर्भाषते	१.२.२९
उच्चैर्मुखः	२.२.२४
"	६.२.१६८
उच्चैर्मूर्धा	५.४.११५
उच्चैस्तमः	५.४.११
उच्चैस्तमाम्	५.४.११
उच्चैस्तरः	५.४.११
उच्चैस्तराम्	५.४.११
उच्छिष्यः	३.१.१२३
उच्छिश्रयिषति	७.२.४९
उच्छिश्रीषति	७.२.४९
उच्छ्रायः	३.३.४९
उज्जिघ्रः	३.१.१३७
उज्ज्वलति	७.२.३४
उज्झितव्यम्	७.१.३
उज्झिता	३.१.११५
"	७.१.३
उज्झितुम्	७.१.३
उञ्छितव्यम्	८.४.५८
उञ्छिता	८.४.५८
उञ्छितुम्	८.४.५८
उडुलोमाः	४.१.८५
उड्डयिता	७.२.१०
उड्डीनः	७.२.१४
उड्डीनवान्	७.२.१४
उढवान्	६.१.१५
उतः	६.१.१५
उत कुर्यात्	३.३.१५२
उत दण्डः पतिष्यति	३.३.१५२
उतवान्	६.१.१५
"	६.४.२
उताधीयीत	३.३.१५२
उताहो इति	१.१.१५
उताहो देवदत्तः पचति	८.१.५०(२)
उताहो देवदत्तः पठति	८.१.५०(२)
उताहो देवदत्त पचसि	८.१.७२
उताहो पठति	८.१.४९
उताहो भुङ्क्ते	८.१.४९
उत्कः प्रवासी	५.२.८०
उत्कटम्	५.२.२९
उत्कन्दको नाम रोगः	८.४.६१
उत्करीयम्	४.२.९०
उत्कारो धान्यस्य	३.३.३०
उत्कुरुते	१.३.३२
उत्कृष्टपुरुषः	२.१.६१
उत्कृष्टो गौः कर्दमात्	२.१.६१
उत्कोटकः	१.२.१
उत्कोटयति	१.२.१
उत्कोटो वर्तते	१.२.१
उत्को देवदत्तः	५.२.८०
उत्क्रान्तः पुच्छात् उत्पुच्छः, उत्पुच्छः	६.२.१९६
उत्क्रामयति	६.४.९२
उत्क्षिप्य शिरः कथयति	३.४.५४

उपरि मुहूर्तस्य भवता खलु कटः कर्तव्यः ३.३.१६४
उपरि मुहूर्तस्य भवता खलु कटः कार्यः ३.३.१६४
उपरि रमणीयः ५.३.३१
उपरि शिरसो घटं धारयति ८.१.७
उपरिष्टादागतः ५.३.३१
उपरिष्टाद् ग्रामस्य २.३.३०
उपरिष्टाद्रमणीयम् ५.३.३१
उपरिष्टाद्वसति ५.३.३१
उपरोधी ३.१.१३४
उपरौति ७.३.९५
उपर्यागतः ५.३.३१
उपर्युपरि ग्रामम् २.३.२
,, ८.१.७
उपर्युपरि दुःखम् ८.१.७
उपर्षभीयति ६.१.९२
उपलभ्यमस्माद् वृषलात् किञ्चित् ७.१.६६
उपलम्भ्यानि धनानि ७.१.६६
उपलम्भ्या भवता विद्या ७.१.६६
उपल्कारीयति ६.१.९२
उपवसथः ६.२.१४४
उपवस्ता प्राप्तोऽस्य औपवस्त्रम् ५.१.१०५
उपवाय ६.१.४१
उपवासादीनि तपांसि तापसं तपन्ति ३.१.८८
उपविशाः २.२.२५
,, ५.४.७३
उपविपाशम् ५.४.१०७
उपवीणयति ३.१.२५
उपव्याय १.१.४३
उपशयः ३.३.३९
उपशयितं भवता ३.४.७२
उपशयितो गुरुं भवान् ३.४.७२
उपशयितो गुरुर्भवता ३.४.७२
उपशय्य ७.४.२२
उपशाकटायनं वैयाकरणाः १.४.८७
उपशालम् ६.२.१२१
उपशुश्राव ३.२.१०८
उपशुश्रुवान् कौत्सः पाणिनिम् ३.२.१०८
उपश्लिष्टं भवता ३.४.७२
उपश्लिष्टो गुरुं भवान् ३.४.७२
उपश्लिष्टो गुरुर्भवता ३.४.७२
उपश्लोकयति ३.१.२५
उपसमित् ५.४.१११
उपसमिधम् ५.४.१११
उपसरजः १.३.७
,, ३.१.९२
,, ३.२.९७
,, ६.२.८३
,, ६.४.१४३
उपसर्गः ७.३.५३
उपसर्या गौः ३.१.१०४
उपसर्या वडवा ३.१.१०४
उपससाद ३.२.१०८
उपसार्या शरदि मथुरा ३.१.१०४
उपसिञ्चन्ति हस्तिनं हस्तिपकाः उपसेचयति हस्ती स्वयमेव १.३.६७
उपसेदिवान् कौत्सः पाणिनिम् ३.२.१०८
उपसोमः १.२.१९४
उपस्कर्तव्यम् ६.१.१३७
उपस्कर्ता ६.१.१३७
,, ८.३.५
उदस्कर्तुम् ६.१.१३७
उपस्कारं काश्मीरका लुनन्ति ६.१.१४०
उपस्कारं मद्रका लुनन्ति ६.१.१४०
उपस्कीर्णं हते वृषल भूयात् ६.१.१४१
उपस्कृतं गच्छति ६.१.१३९
उपस्कृतं जल्पति ६.१.१३९
उपस्कृतं भुङ्क्ते ६.१.१३९
उपस्कृतमधीते ६.१.१३९
उपस्कृषीष्ट ७.४.१०
उपस्तवीति ७.३.९५
उपस्तुत्य १.१.५६
,, ६.१.७१
उपस्तौति ७.३.९५
उपस्थानीयः शिष्येण वा गुरुः ३.४.६८
उपस्थानीयोऽन्तेवासी गुरोः ३.४.६८
उपस्थायुका एनं पशवो भवन्ति ३.२.१५४
उपस्थितं भवता ३.४.७२
उपस्थितम् ६.२.१४६
उपस्थितो गुरुं भवान् ३.४.७२
उपस्थितो गुरुर्भवता ३.४.७२
उपस्निहितिः १.२.१८
,, ७.२.९
उपहतम् ६.२.१४६
उपहवः ३.३.७२
उपहूतः शाकल्यः ६.२.१४६
उपहूतपशू रुद्रः २.२.२४
उपहृत्य १.१.५६
उपहोडः ६.२.१९४
उपह्वयते १.३.३०
उपाक्षम् ६.२.१२१
उपागात् ३.२.१०९
उपाग्नि १.१.४१
उपाग्रहायणम् ५.४.११०
उपाग्रहायणि ५.४.११०
उपाजिनम् ६.२.१८४
,, ६.२.१९४
उपाजेकृत्य १.४.७३
उपाजेकृत्वा १.४.७३
उपाध्यायः ३.३.२१

ऋ

ओषाञ्चकार ३.१.३८
ओष्ठ्यम् ४.३.५५
" ५.१.६
" ६.१.२१३
ओह्यते ७.४.२३

औ

औक्थिकः ४.२.६०(२)
औक्थिक्यम् ४.२.४६(२)
" ४.३.१२९
औक्षं पदम् ६.१.१७३
औक्षकम् ४.२.३९
औक्ष्णः ६.४.१३५
औखीयाः ४.३.१०२
औङ्कारीयत् ६.१.९०
औचिती ५.१.१२३
औजढत् ८.२.१(२)
" ८.४.२१
औजसिकः शूरः ४.४.२७
औजिढत् ८.२.१
औडुपिकः ४.४.५
" ४.४.१५
औडुलोमिः ४.१.८५
" ४.१.९६
" ६.४.१४४
औढीयत् ६.१.९०
औत्तरपदकीयम् ४.२.१३८
औत्तरपथिकः ४.४.३९
औत्तराहम् ४.२.१०४
औत्पातः ४.२.५९
औत्सः ४.१.८६
" ४.१.९२
" ४.३.२५
औत्सङ्गिकः ४.४.१५
औत्साश्छात्राः २.४.६४
औत्सी ४.१.१५
औदकशौद्धिः ७.३.२०

औदपानः ४.३.२५
" ४.३.७६
औदपानी ४.१.१५
औदमेघी ४.१.६५
औदश्वितम् १.१.६८
" ४.२.१९
औदश्वित्कः ७.३.५१
औदश्वित्कम् १.१.६८
" ४.२.१९
औदिष्ठः ४.२.६९
औदुम्बरः ४.२.६७
औदुम्बरिः ४.१.१७३
औदुम्बरिः पिता २.४.५८
औदुम्बरिः पुत्रः २.४.५८
औदुम्बरी राजा ४.१.१७३
औदुम्बरी राजासन्दी भवति ८.२.१२
औदुम्बरो जनपदः ४.२.८१
औद्गात्रम् ४.४.४९
" ५.१.१२९
औनयीत् ७.२.५
औनिनः ३.१.५१
औन्नेत्रम् ५.१.१२९
औपकर्णिकः ४.३.४०
औपकायनाः २.४.६९
औपकूलम् ४.३.५९
औपगवः १.१.१
" १.१.३८
" १.२.४६
" १.४.१३
" ४.१.८२
" ४.१.८३
" ४.१.९२
" ६.४.१४६
" ७.२.११७
औपगवकः ४.३.९९
औपगवकम् ४.२.८
" ४.२.३९
" ४.२.४५

औपगवकम् ४.३.८०
" ४.३.१२६
औपगवमानय १.२.५६
औपगवम् ४.३.१२०
औपगवाः १.१.३८
" २.४.६२
औपगविः ४.१.९४
" ४.१.१५६
" ४.१.१५७
औपगविर्जाल्मः ४.१.१४७
" ४.१.१४८
औपगवी ४.१.१५
" ४.१.७८
औपगवीयः १.१.७३
औपगवौ १.१.३८
औपजानुकः ४.३.४०
औपधेयं दारु ५.१.१३
औपनीविकः ४.३.४०
औपबाहविः ४.१.९६
औपमन्यवः १.१.१
औ३पमन्यव ८.२.१०६
औपम्यम् ५.१.१२४
औपयिकः ५.४.३४
औपरिष्टः ४.२.१०४
औपाध्यायकम् ४.३.७७
औपानह्यं चर्म ५.१.१४
औपानह्यो मुञ्जः ५.१.१४
औपुष्टकः ४.२.१२४
औब्जत् ६.४.७२
औब्जिष्यत् ६.४.७२
औब्जीत् ६.१.९०
" ६.४.७२
औभीत् ६.१.९०
औमकम् ४.३.१५८
औमम् ४.३.१५८
औमीनम् ५.२.४
औम्भत् ६.४.७२
औम्भिष्यत् ६.४.७२
औम्भीत् ६.४.७२

कलापिना प्रोक्तमधीयते कालापाः ६.४.१४४
कलालः ५.२.९७
कलिङ्गात् ६.४.४०
कलिङ्गाः ४.२.१२५
कलिङ्गेषु स्थितोऽसि ? नाहं कलिङ्गान् जगाम ३.२.११५
कल्पः ६.१.२०३
कल्पनापोढः २.१.३८
कल्पिता १.३.९३
कल्पितासे ७.२.६०
कल्पिषीष्ट ७.२.६०
कल्पिष्यते १.३.९३
" ७.२.६०
कल्प्ता १.३.९३
" ८.२.१८
कल्प्तारः १.३.९३
" ८.२.१८
कल्प्तारौ १.३.९३
" ८.२.१८
कल्प्यम् ३.१.११०
कल्प्स्यति १.३.९३
" ७.२.६०
कल्म ८.२.१८
कल्माषी ४.१.४०
कल्याणक्रोडा ४.१.५६
कल्याणखुरा ४.१.५६
कल्याणगुदा ४.१.५६
कल्याणघोणा ४.१.५६
कल्याणनखा ४.१.५६
कल्याणपुच्छा ४.१.५५
कल्याणपुच्छी ४.१.५५
कल्याणप्रक्वणा वीणा ३.३.६५
कल्याणबाला ४.१.५६
कल्याणमुखा ४.१.५६
कल्याणमूर्धा ६.२.१९७
कल्याणशफा ४.१.५६
कल्याणाक्षः ५.४.११३
कल्याणाचारः ३.२.१
कल्याणाचारा ३.२.१
कल्याणा माता कल्यणीमाता ६.३.३४
कल्याणीदशमा ६.३.३४
कल्याणीदशमा रात्रयः ५.४.११६
कल्याणी पञ्चमी अस्मिन् पक्षे कल्याणपञ्चमीकः पक्षः ५.४.११६
कल्याणी पञ्चमी आसां रात्रीणां ताः कल्याणीपञ्चमा रात्रयः ५.४.११६
कल्याणीपञ्चमीकः पक्षः ६.३.३४
कल्याणी पञ्चमी यासां ताः कल्याणीपञ्चमा रात्रयः ६.३.३४
कल्याणी प्रधानमेषां कल्याणीप्रधाना इमे ६.३.३४
कल्याणीप्रियः ६.३.३४
कल्याणेऽभिनिवेशः १.४.४७
कल्याणोखा ४.१.५६
कल्याणो धर्मोऽस्य कल्याणधर्मा ५.४.१२४
कवचहरः क्षत्रियकुमारः ३.२.१०
कवपथः ६.३.१०८
कवर्गीयम् ४.३.६३
कवर्गीयो वर्णः ४.३.६४
कविशस्तः ६.२.१४७
कवोष्णम् २.२.१८
" ६.३.१०७
कश्यन्तः सुमनसः ७.४.३९
कश्चिद् अधीते ८.१.४८
कश्चिद् भुङ्क्ते ८.१.४८
कश्चिद् भोजयति ८.१.४८
कश्मीराणां राजन् २.१.२
कषः ३.३.११९
कषति ६.१.६४
कषायपाणम् ८.४.१०
कषायपाणा गान्धाराः ८.४.९
कषायपानम् ८.४.१०
कषायपायिणो गान्धाराः ३.२.८१
कषायेण रक्ता काषायी, काषायी बृहतिका यस्य सः काषायबृहतिकः ६.३.३९
कषितं सुवर्णम् ७.२.२२
कष्टं परमश्रितः १.१.७२
कष्टं व्याकरणम् ७.२.२२
कष्टं श्रितः कष्टश्रितः २.१.१
कष्टम् ३.२.१८८
कष्टश्रितः १.१.७२
" १.२.४३
" २.१.४
" २.१.२२
" २.१.२४
" २.२.३०
" २.४.७१
" ६.२.४७
कष्टाः पर्वताः ७.२.२२
कष्टानि वनानि ७.२.२२
कष्टायते ३.१.१४(२)
कष्टोऽग्निः ७.२.२२
कस्कः ८.२.४८
कस्त्वामुल्लापयते १.३.७०
" ६.१.५१
कस्मात् ५.३.१
" ७.१.१५
कस्मात् प्रयोजनाद् वसति २.३.२७
कस्मान्निमित्ताद् वसति २.३.२७
कस्मिन् ५.३.१
कस्मिन् निमित्ते वसति २.३.२७
कस्मिन् प्रयोजने वसति २.३.२७
कस्मै ७.१.१४

केवला	४.१.३०
केवलासम्	२.१.४९
केवली	४.१.३०
केशग्राहं युध्यन्ते	३.४.५०
केशचणः	१.३.७
केशचुञ्चुः	१.३.७
केशचूडः	२.२.२४
केशनखकः	५.२.६६
केशलूनी	४.१.५२
केशवः	५.२.१०९
,,	७.३.१०१
केशवान्	५.२.१०९
केशाकेशि	२.२.२७
,,	६.३.१३७
केशिकः	५.२.१०९
केशी	५.२.१०९
केशेषु केशेषु गृहीत्वा इदं युद्धं प्रवृत्तं केशाकेशि	५.४.१२७
केशेषु ग्राहम्	३.४.५०
केशेषु प्रसितः	२.३.४४
केशेषु प्रसितः केशकः	५.२.६६
केशेषूत्सुकः	२.३.४४
केशैः प्रसितः	२.३.४४
केशैरुत्सुकः	२.३.४४
केशैर्ग्राहम्	३.४.५०
कैः	१.१.५६
कैकसेयः	४.१.७३
कैकेयः	७.३.२
कैकेयी	४.१.१७८
कैतवायनिः	४.१.१५४
कैदारकम्	४.२.४०
कैदारिकम्	४.२.४१
कैदार्यम्	४.२.४०
कैम्वासायनः	४.१.१००
कैरविणी	४.२.५१
कैलासगम्यमावने	२.४.७
कैशिकम्	४.२.४८
कैशिनः	६.४.१६५
कैशिन्यः	४.१.१५१
कैशोरम्	५.१.१२९
कैश्यम्	४.२.४८
कोकिलस्य व्याहृतम्	२.३.६७
कोकिलानां सम्भवः	३.३.६८
कोकिलाभिव्याहारी	६.२.८०
कोकूयते उष्ट्रः	७.४.६३
कोकूयते स्वरः	७.४.६३
कोटरावणम्	६.३.११७
,,	८.४.४
कोटायते	३.१.१७
को नाम तत्रभवान् वृषलं याजयिष्यति	३.३ १४५
को नाम वृषलो यं तत्रभवान् अयाजयिष्यत्	३.३.१४४
को नाम वृषलो यं तत्रभवान् याजयिष्यति	३.३.१४५
को नाम वृषलो यं तत्रभवान् याजयेत्	३.३.१४४
,,	३.३.१४५
को नाम वृषलो यं तत्रभवान् वृषलं याजयिष्यति	३.३.१४४
को नाम वृषलो यं तत्रभवान् वृषलं याजयेत्	३.३.१४५
कोप्यम्	३.१.९८
को भवतां कठः	५.३.९३
को भवतां देवदत्तः	५.३.९३
को भवता दायो दत्तः	३.३.१९
को भवता लाभो लब्धः	३.३.१९
को भवतोर्देवदत्तः स आगच्छतु	५.३.९२
को भुङ्क्ते	८.१.४८
को राजा पाटलिपुत्रे	२.१.६४
कोशनिषदिनी	५.४.६८
कोषितव्यम्	७.२.४६
कोषिता	७.२.९(२)
,,	७.२.४६
कोषितुम्	७.२.९(२)
,,	७.२.४६
कोषिषीष्ट पादः स्वयमेव	३.१.९०
कोषिष्यते पादः स्वयमेव	३.१.९०
कोष्ठागारिकः	४.४.७०
कोष्णम्	२.२.१८
,,	६.३.१०५
,,	६.३.१०७
कौ	१.२.७२
,,	७.२.१०३
कौकिलः	४.१.१२०
कौक्कुटिको भिक्षुः	४.४.४६
कौक्षेयकः	४.२.९६
कौक्षेयम्	४.३.५६
कौक्षोऽन्यः	४.२.९६
कौचवार्यः	१.३.१०
,,	४.३.९४
कौञ्जायनः	१.३.७
कौञ्जायनाः	४.१.९८
,,	६.१.१६४
कौञ्जायनी	५.३.११३
कौञ्जायन्यः	४.१.९८
कौञ्जायन्यः, कौञ्जायन्यौ, कौञ्जायनाः	५.३.११३
कौञ्जायन्यौ	४.१.९८
कौञ्जिः	४.१.९८
,,	४.१.१६२
कौटजभारिकः	५.१.५०
कौटजिकः	५.१.५०
कौटिलिकः कर्मारः	४.४.१८
कौटिलिको मृगः	४.४.१८
कौटिशिखीयम्	४.२.१४१
कौडविकः	५.१.५२
,,	५.१.५७
कौडविकम्	५.१.११

क्रियते कटः ३.१.६७
क्रियते कटः स्वयमेव ३.१.६७
क्रियतेऽनेन इति चक्रम् ६.१.१२
क्रिया ३.३.१००
क्रियात् ७.४.२८
क्रियासुः ७.२.७९
क्रियास्ताम् ७.२.७९
क्रियेत ६.४.४६
क्रीणाति ३.१.८१
क्रीणीहि ३.१.८३
" ६.४.१०१
क्रुञ्चा ६.१.१८२
" ८.२.३०
क्रेयं नो धान्यं, न चास्ति क्रय्यम् ६.१.८२
क्रोक्ष्यति ८.२.३७
क्रोढा ७.२.१०
क्रोधं विनयते १.३.३७
क्रोधनः ३.२.१५१
क्रोशं कुटिला नदी २.३.५
क्रोशं पर्वतः २.३.५
क्रोशतः प्रव्राजीत् २.३.३८
क्रोशति प्रव्राजीत् २.३.३८
क्रोशमधीते २.३.५
क्रोशमधीतेऽनुवाकः २.३.६
क्रोशशतं गच्छति क्रौशशतिकः ५.१.७४
क्रोशशता-दभिगमनमर्हति क्रौशशतिको भिक्षुः ५.१.७४
क्रोशस्यैकदेशे पर्वतः २.३.५
क्रोशाल्लक्ष्यं विध्यति २.३.७
क्रोशेनानुवाकोऽधीतः २.३.६
क्रोष्टम् ४.१.९९
क्रोष्टरि ७.१.९७
क्रोष्टवे ७.१.९७
क्रोष्टा ३.२.१४७
" ७.१.९५
" ७.२.१०

क्रोष्टारः ७.१.९५
क्रोष्टारम् ७.१.९५
क्रोष्टारौ ७.१.९५(२)
क्रोष्टा विकुरुते स्वरान् १.३.३४
क्रोष्टुः ७.१.९७
क्रोष्टुना ७.१.९७
क्रोष्टुभिः ७.१.९७
क्रोष्टुभ्याम् ७.१.९७
क्रोष्टून् ७.१.९५
" ७.१.९७
क्रोष्टूनाम् ७.१.९७
क्रोष्टोः ७.१.९७(२)
क्रौष्टौ ७.२.९७
क्रोष्ट्रा ७.१.९७
क्रोष्ट्री ४.१.४१
" ७.१.९६
क्रोष्ट्रीभिः ७.१.९६
क्रोष्ट्रीभ्याम् ७.१.९६
क्रोष्ट्रे ७.१.९७
क्रोष्ट्वोः ७.१.९७
क्रौञ्चं साम ४.२.७
क्रौञ्चः ४.१.१२०
क्रौञ्चकाः ६.४.१५३
क्रौञ्चबन्धं बध्नाति ३.४.४२
क्रौष्टकीयः ५.३.११६
क्लमी ३.२.१४१
क्लामति ३.१.७०
" ७.३.७५
क्लाम्यति ३.१.७०
" ७.३.७४
क्लिन्ने अस्य चक्षुषी चिल्लः ५.२.३३
क्लिशितः ७.२.५०
क्लिशितवान् ७.२.५०
क्लिशित्वा १.२.७
" ७.२.५०
क्लिष्टः ७.२.५०
क्लिष्टवान् ७.२.५०

क्लिष्टाक्लिशितेन वर्तते २.१.६०
क्लिष्ट्वा ७.२.५०
क्लीबते ३.१.११
क्लीबायते ३.१.११
क्लेशकः ३.२.१४६
क्लेशापहः पुत्रः ३.२.५०
क्व ५.३.१३
क्व गमिष्यसि ७.२.१०५
क्वणः ३.३.६५
क्वत्यः ४.२.१०४
क्व भवानुषितः ३.२.११०
क्व भोक्ष्यते ७.२.१०५
क्व भोक्ष्यसे ५.३.१२
क्वाणः ३.३.६५
क्वाध्येष्यसे ५.३.१२
क्षणपाकः ७.३.५३
क्षणोति ३.१.७९
क्षतः ६.४.३७
क्षतवान् ६.४.३७
क्षत्ता ३.२.१३५
" ६.४.११
क्षत्तारः ६.४.११
क्षत्तारौ ६.४.११
क्षत्रविद्या ४.३.७३
क्षत्रियः ४.१.१३८
" ७.१.१
क्षत्रियका ७.३.४६
क्षत्रियजं युद्धम् ३.२.१०१
क्षत्रियजातीयः ५.४.९
क्षत्रियत्वम् ५.१.१३२
क्षत्रियपूजकः ६.२.१५१
क्षत्रिययाजकः २.२.९
" ६.२.१५१
क्षत्रिययूना ८.४.११
क्षत्रियराज्यम् ६.२.१३०
क्षत्रियवत् १.१.३७
" ५.१.११७
क्षत्रियशालम् ६.२.१२२

क्षत्रियाः	१.२.७३
क्षत्रिया	४.१.४९
"	४.१.६३
क्षत्रियाणी	४.१.४९
क्षत्रियापुत्रः	६.१.१३
क्षत्रियिका	७.३.४६
क्षत्रियी	४.१.४९
क्षत्रियो मनुष्याणां शूरतमः	२.२.१०
क्षत्रियो वदति	१.३.४८
क्षमति	७.२.३४
क्षयः	३.३.५६
क्षयी	३.२.१५७
क्षये जागृहि प्रपश्यन्	६.१.२०१
क्षयो वर्तते दस्यूनाम्	६.१.२०१
क्षरजः	६.३.१६
क्षरति	७.२.३४
क्षरेजः	६.३.१६
क्षवः	३.३.२५
क्षवथुः	३.३.८९
क्षविता	७.२.१०
क्षात्रविद्यः	४.२.६०
क्षात्रिः	४.१.१३८
क्षान्तः	३.२.१८८
क्षामः	८.२.५३
क्षामवान्	८.२.५३
क्षामिमान्	८.२.१
क्षाम्यति	७.३.७४
क्षितकः	६.४.६१
क्षितम्	६.४.६०
क्षितायुरेधि	६.४.६१
क्षितोऽयं तपस्वी	६.४.६१
क्षिपका	७.३.४५
क्षिप्नुः	३.२.१४०
क्षिया	३.३.१०४
क्षीणः जाल्मः	८.२.४६
क्षीणः तपस्वी	८.२.४६
क्षीणकः	६.४.६१
क्षीणाः क्लेशाः	८.२.४६

क्षीणायुरेधि	६.४.६१
क्षीणोऽयं तपस्वी	६.४.६१
क्षीबः	८.२.५५
क्षीबेन तरति क्षीबिकः	८.[illegible].३
क्षीरं पानं येषां ते क्षीरपाणा उशीनराः	८.४.९
क्षीरगन्धि	५.४.१३६
क्षीरपाणं वर्तते	८.४.१०
क्षीरपाणः कंसः	८.४.१०
क्षीणपाणि	८.४.१२
क्षीरपानः	८.४.१०
क्षीरपानम्	८.४.१०
क्षीरपा ब्राह्मणी	३.२.८
क्षीरपायिणः उशीनराः	३.२.८१
क्षीरपेण	८.४.१२
क्षीरस्यति माणवकः	७.१.५१
क्षीरहोता	६.२.८१
क्षीरिणो वृक्षाः	५.२.९४
क्षीरीयति	७.१.५१
क्षीरोदः	६.३.५७
क्षीरौदनः	२.१.३४
क्षुधितः	७.२.५२
क्षुधितवान्	७.२.५२
क्षुधित्वा	७.२.५२
क्षुब्धा गिरिनदी	७.२.१८
क्षुब्धो मन्थः	७.२.१८
क्षुभितम्	७.२.१८
क्षुभ्नन्ति	८.४.३९
क्षुभ्नाति	८.४.३९
"	८.४.४५
क्षुभ्नीतः	८.४.३९
क्षुल्लकवैश्वदेवम्	६.२.३९
क्षेत्रकरः	३.२.२१
क्षेत्रियं कुष्ठम्	५.२.९२
क्षेत्रे वदते	१.३.४७
क्षेत्रे विवदन्ते	१.३.४७
क्षेपिमा	६.४.१५६
क्षेपिष्ठः	६.४.१५६
क्षेपीयान्	६.४.१५६

क्षेप्ता	७.२.१०
क्षेमकरः	३.२.४४
क्षेमङ्करः	३.२.४४
क्षेमवृद्धिन्	४.१.९६
"	४.२.१३८
क्षेम्यमध्यवस्यति	५.४.२५
क्षेयं पापम्	६.१.८१
क्षैरेयी यवागूः	४.२.२०
क्षोत्ता	७.२.१०
क्षोदिमा	६.४.१५६
क्षोदिष्ठः	६.४.१५६
क्षोदीयान्	६.४.१५६
क्षोद्धा	७.२.१०
क्षौद्रकमालवमन्यत्	४.२.४५
क्षौद्रकमालवी सेना	४.२.४५
क्षौद्रकी	५.३.११४
क्षौद्रक्यः, क्षौद्रक्यौ, क्षुद्रकाः	५.३.११४
क्षौद्रम्	४.३.११९
क्ष्णविता	७.२.१०
क्ष्मापयति	७.३.३६
क्ष्मायिता	३.२.१५२
क्ष्विण्णः	१.३.५
	३.२.१८७
"	७.२.१६
"	७.२.१६
क्ष्विण्णवान्	८.४.४७
कष्षीरम्	

ख

खट्व ऋश्यः	६.१.१२८
खट्वका	७.३.४८
खट्वया	४.१.२
	७.३.१०५
"	४.१.२(२)
खट्वयोः	७.३.१०५
"	६.१.९१
खट्वर्च्छति	६.१.८७
खट्वर्श्यः	६.१.८७
खट्वल्कारः	

ग्रैवेयम्	४.३.५७
ग्रैवोऽन्यः	४.२.९६
ग्रैष्मः	४.३.१६
ग्रैष्मम्	४.३.१६
ग्रैष्मकम्	४.३.४६
"	४.३.४९
ग्रैष्माः व्रीहयः	४.३.४४
ग्रैष्मा यवाः	४.३.४३
ग्रैष्म्यः पाटलाः	४.३.४३
ग्लातव्यम्	६.१.४५
ग्लाता	६.१.४५
ग्लातुम्	६.१.४५
ग्लानं भवता	३.४.७२
ग्लानो भवान्	३.४.७२
ग्लानिः	३.३.९४
ग्लायति	१.१.३
"	१.१.४५
ग्लायति भोक्तुम्	३.४.६५
ग्लायते	६.४.६४
ग्लायते भवता	१.३.१३
ग्लायात्	६.४.६८
ग्लासीष्ट	६.४.६८
ग्लास्नुः	३.२.१३९
"	१.३.८
ग्लाहः	३.३.७०
ग्लुचुकायनिः	४.१.९०
"	४.१.१६०
ग्लेयात्	६.४.६८
ग्लौचुकायनः	४.१.९०
"	४.१.१४७
ग्लौचुकायनकः	४.३.९९
ग्लौचुकायनकम्	४.३.१२६
ग्लौचुकायनाः	४.१.९०
ग्लौचुकायनिकः	४.१.१४७
ग्लौचुकिः	४.१.१६०

घ

घटं घटं ददाति	५.४.४३
घटग्रहः	३.२.९
घटते भोक्तुम्	३.४.६५
घटत् इति घटिति	६.१.९८
घटत्वम्	५.१.१३१
घटदिति गम्भीर मम्बुदैर्नदितम्	६.१.९८
घटयति	६.४.९२
घटालः	५.२.९७
घटिकः	४.४.७
घटिन्धमः	३.२.३०
घटिन्धयः	३.२.३०
घटीकरोति मृदम्	५.४.५०
घटीग्रहः	३.२.९
घटीभवति	५.४.५०
घटीयति	२.४.७१
"	७.४.३३
घटी स्यात्	५.४.५०
घटोध्नी	४.१.२५
घटोदरः	६.२.१०८
घटोधो धैनुकम्	५.४.१३१
घट्टना	३.३.१०७
घनं दधि	३.३.७७
घस्ता	७.२.१०
घस्मरः	३.२.१६०
घाटां विनयति	१.३.३७
घातंघातम्	७.३.३२
घातः	३.१.१०८
"	३.३.७६
घातकः	७.३.३२
"	७.३.५४
घातयति	७.३.३२
"	७.३.५४
घातसंघातम्	७.३.५४
घातो वर्तते	३.३.७६
"	७.३.३२
"	७.३.५४

घात्यम्	३.१.९७
घानिता	६.४.६२
घानिषीष्ट	६.४.६२
घानिष्यते	६.४.६२(२)
घासः	२.४.३८
"	३.३.५९
"	७.४.४९
घुष्टा रज्जुः	७.२.२३
घुष्टौ पादौ	७.२.२३
घूर्णते	७.१.२
घृतं विलाययति	७.३.३९
घृतं विलीनयति	७.३.३९
घृतः	६.४.३७
घृतकम्	५.३.८५
घृतनिधायं निहितः	३.४.४५
घृतपललम्	६.२.१२८
घृतपीतः	२.२.३७
घृतरौढीयाः	१.१.७३
"	६.२.६९
घृतवान्	६.४.३७
घृतशाकम्	६.२.१२८
घृतसूपः	६.२.१२८
घृतस्पृक्	१.२.४१
"	३.२.५८
"	६.१.६७
"	८.२.६२
घृतस्पन्दः	६.४.२८
घोराध्यापकः	८.१.६७
घोषस्थली	४.२.१२७
घ्नती	७.१.८०
घ्नन्ति	७.३.५४
घ्नन्तु	७.३.५४
घ्रातः	८.२.५६
घ्राणः	८.२.५६

च

चकणतु	६.४.१२०
चकणिथ	६.४.१२१

चिचीषति	१.२.९
”	७.३.५८
”	८.४.५४
चिचृत्सति	७.२.५७
चिचेय	७.२.६१
चिच्छर्दिषति	७.२.५७
चिच्छित्सति	८.४.५४
चिच्छिवतुः	१.२.५
”	६.१.७३
चिच्छिदुः	१.२.५
”	६.१.७३
चिच्छिद्वान्	७.२.६७
चिच्छृत्सति	७.२.५७
चिच्छेव	६.१.६८
चिच्यावयिषति	७.४.८१
चितः	१.१.५
चितवान्	१.१.५
चितिः	३.३.९४
चित्तं खेदयति	६.१.५२
चित्तं चिखाद	६.१.५२
चित्तं चिखेद	६.१.५२
चित्तं दूषयति	६.४.९१
चित्तं दोषयति	६.४.९१
चित्तविनाशनः	३.१.१३४
चित्पतिः	६.२.१९
”	६.२.१९९
चित्योऽग्निः	३.१.१३२
चित्रकरः	३.२.२१
चित्रगुः	१.२.४८
”	२.२.२३
”	२.२.३५
”	५.४.७३
”	७.१.९०
चित्रगुर्देवदत्तः	२.२.२४
चित्रम्, अन्धो नाम पर्वतमारोक्ष्यति	३.३.१५१
चित्रम्, बधिरो नाम व्याकरणमध्येष्यते	३.३.१५१
चित्रललाटिकावती	५.२.१२८

चित्रा	४.३.३४
चित्रास्वाती	२.२.३४
चित्रीयते	३.१.१९
चिनु	६.४.१०६
चिनुतः	१.१.५
”	१.२.४
”	६.१.१८६
चिनुमः	७.३.१०१
चिनुयात्	७.२.८०
”	७.४.२५
चिनुयुः	७.३.८३
चिनुवः	७.३.१०१
चिनु ही ३ इदम्	६.१.१३०
चिनु हीदम्	६.१.१३०
चिन्तना	३.३.१०५
चिन्तयति	३.१.२५
चिन्ता	१.४.७४
”	३.३.१०५
चिन्तितः	६.१.२०५
चिन्तिसुराष्ट्राः	६.२.३७
चिन्वताम्	७.१.५
चिन्वते	७.१.५
चिन्वन्ति	१.१.५
”	१.२.४
”	६.१.१८६
”	७.१.३
”	७.१.५
चिन्वाते	७.२.८१
चिपिटः	५.२.३३
चिरं जीवति देवदत्तः	३.३.१७३
चिरं जीवतु भवान्	३.३.१७३
चिरं जीवितं देवदत्ताय देवदत्तस्य वा भूयात्	२.३.७३
चिरं जीव्याद् भवान्	३.३.१७३
चिरण्टी	४.१.२०
चिरत्नम्	४.३.२३
चिरन्तनः	७.१.१
चिरन्तनम्	४.३.२३

चिरिणोति	८.२.७८
चिहणकन्थम्	६.२.१२५
चीयते	१.२.२८
”	७.४.२५
चीयात्	३.१.९३
”	७.४.२५
चुकुवे	७.४.६३
चुकुषे पादः स्वयमेव	३.१.९०
चुच्यावयिषति	७.४.८१
चुलुम्पाञ्चकार	३.१.३५
चुल्लः	५.२.३३
चुश्च्योतिषति	७.४.६१
चूडकनाशम्	३.४.४५
चूडा प्रयोजनमस्य चौडम्	५.१.११०
चूडालः	१.३.८
”	५.२.९६
चूडावान्	५.२.९६
चूर्णपेषं पिनष्टि	३.४.३५
चूर्णिनो धानाः	४.४.२३
चूर्णिनोऽपूपाः	४.४.२३
चूर्तिः	७.४.८९
चेकीतः	६.१.२१
चेकीयते	६.१.२१
चेकीयन्ते	६.१.२१
चेकीयेते	६.१.२१
चेकीर्यते	७.४.२७
चेक्रीयते	७.४.२७
चेचीयते	७.३.५८
”	७.४.२५
”	७.४.८२
चेतयः	३.१.१३८
चेतव्यम्	६.४.६२
चेता	१.१.२
”	१.१.५०
”	६.१.४५
”	६.४.४८
”	६.४.६२
”	७.२.१०

छन्दोऽधीते, व्याकरणमधीते, निरुक्तमधीते, इत्येवेमेऽधीयते	३.४.३
छन्दोऽधीध्वं, व्याकरणमधीध्वं, निरुक्तमधीध्वम्, इत्येव यूयमधीध्वे	३.४.३
छन्दोऽधीये, व्याकरणमधीये, निरुक्तमधीये, इत्येव वयमधीमहे	३.४.३
छन्दोऽधीये, व्याकरणमधीये, निरुक्तमधीये इत्येवावामधीवहे	३.४.३
छन्दोऽधीये, व्याकरणमधाये, निरुक्तमधीये इत्येवाहमधीये	३.४.३
छन्दोऽधीषे, व्याकरणमधीषे, निरुक्तमधीषे इत्येव त्वमधीषे	३.४.३
छन्दोऽधीषे, व्याकरणमधीषे, निरुक्तमधीषे इत्येव युवामधीयाथे	३.४.३
छन्दोऽधीषे, व्याकरणमधीषे, निरुक्तमधीषे इत्येव यूयमधीध्वे	३.४.३
छन्दोऽधीष्व, व्याकरणमधीष्व, निरुक्तमधीष्व इत्येव त्वमधीषे	३.४.३
छन्दोऽधीष्व, व्याकरणमधीष्व, निरुक्तमधीष्वेत्येव युवामधीयाथे	३.४.३
छन्दोऽधीष्व, व्याकरणमधीष्व, निरुक्तमधीष्वेत्येव यूयमधीध्वे	३.४.३
छन्दोऽधीष्व, व्याकरणमधीष्व, निरुक्तमधीष्व इत्येव वयमधीमहे	३.४.३
छन्दोऽधीष्व, व्याकरणमधीष्व, निरुक्तमधीष्व, इत्येवावामधीवहे	३.४.३
छन्दोऽधीष्व, व्याकरणमधीष्व निरुक्तमधीष्व इत्येवायमधीते	३.४.३
छन्दोऽधीष्व, व्याकरणमधीष्व, निरुक्तमधीष्व इत्येवाहमधीये	३.४.३
छन्दोऽधीष्व, व्याकरणमधीष्व, निरुक्तमधीष्व इत्येवेमावधीयाते	३.४.३
छन्दोऽधीष्व, व्याकरणमधीष्व, निरुक्तमधीष्वेत्येवेमेऽधीयते	३.४.३
छन्दोऽध्येषीष्ठे ३ व्याकरणं च भद्र	८.२.१०४
छन्दोव्याख्यानम्	६.२.१५१
छन्नः	७.२.२७
छमित् इति छमिति	६.१.९८
छर्त्स्यति	७.२.५७
छर्दिकातः कुरु	५.४.४९
छर्दिष्यति	७.२.५७
छागलः	४.१.११७
छागलिः	४.१.११७
छागलेपिनः	४.३.१०९
छाग्यायनिः	४.१.१५५
छात्रः	४.४.६२
छात्रप्रियोऽनध्यायः	६.२.१६
छात्रव्यंसकः	२.१.७२
छात्रश्छात्रमाह्वयते	१.३.३१
छात्रस्य हसितम्	२.३.६७
छात्रहसितम्	२.२.१२
छात्राणां दशमः	२.२.११
छात्राणां पञ्चमः	२.२.११
छात्रिशालम्	६.२.८६
छात्रिशाला	६.२.८६
छात्रेण हसितम्	२.३.६७
छात्रेणोपाध्यायम्	२.३.२१
छात्रैः परिवृतो रथः	४.२.१०
छादितः	७.२.२७
छादिषेयाणि तृणानि	५.१.१३
छान्दसः	४.२.५९
,,	४.३.७१
छान्दसवैयाकरणाः	६.२.३६
छान्दोगं कुलम्	४.३.१२९
छान्दोग्यम्	४.२.४६(२)
,,	४.३.१२९
छायाशुष्कः	२.१.४१
छित्	३.२.१७८
,,	८.२.६४
छित्तिः अनया	३.३.१०४
छिदा	३.३.१०४
छिदा द्वैधीकरणे	३.३.१०४
छिदिः	३.३.१०८
छिदुरा रज्जुः	३.२.१६२
छिद	१.१.६५
छिद्यते	१.२.२८
छिद्रकर्णः	६.३.११५
छिनत्ति	६.१.६८
,,	७.१.२
छिन्दा उस् छिन्द्युः	६.१.९६
छिन्द्युस्तराम्	८.१.९९
छिन्धकि	६.४.१०१
छिन्धि	६.४.१०१
छिन्नः	८.२.४२
छिन्नकः	५.४.४
छिन्नकर्णः	६.३.११५
छिन्नम्	५.४.४
छिन्नवान्	८.२.४२
छुर्यात्	८.२.७९
छेत्ता	१.४.१
,,	१.४.१०
,,	६.१.५९

त्रिकं काशकृत्स्नम्	५.१.५८
त्रिकंसः	६.२.१२२
त्रिकंसम्	५.१.२८
त्रिककुदः	५.४.१४७
त्रिकम्	५.१.३७
,,	५.२.७७
त्रिकम्बल्या	४.१.२३
त्रिकरः	३.३.२१
त्रिकाः काशकृत्स्नाः	४.२.६५
त्रिकाः शालङ्कायनाः	५.१.५८
त्रिकाकिणीकम्	५.१.३३
त्रिकाण्डः	६.२.१२३
त्रिकाण्डा क्षेत्रभक्तिः	४.१.२३
त्रिकाण्डी रज्जुः	४.१.२३
त्रिखारम्	५.४.१०१
त्रिखारि	५.४.१०१
त्रिगर्तेभ्यो वृष्टो देवः	२.३.१०
त्रिगुणाकरोति	५.४.५९
त्रिगुणाकर्णः	६.३.११५
त्रिचतुराः	२.२.२५
,,	२.२.३४
,,	५.४.७७
त्रिचितीकः	६.३.१२७
त्रितयम्	५.२.४३
त्रिदन्	५.४.१४१
त्रिदन्, त्रिदन्	६.२.१९७
त्रिदशाः	६.३.४७
,,	६.३.४८
त्रिदाम्नी	४.१.२७
त्रिधा	५.३.४२
,,	५.३.४५
,,	५.३.४६
त्रिनावम्	५.४.९९
त्रिनिष्कम्	५.१.३०
त्रिनैष्किकम्	५.१.३०
त्रिपञ्चाशत्	६.३.४९
त्रिपण्यम्	५.१.३४
त्रिपथम्	२.४.१८
त्रिपदा ऋक्	४.१.९
त्रिपदिकां ददाति	६.४.१३०
त्रिपदी	४.१.८
त्रिपात्	४.१.८
,,	५.४.१४०
त्रिपात्, त्रिपात्	६.२.१९७
त्रिपाद्यम्	५.१.३४
,,	६.३.५३
त्रिपाय्यः	६.२.१२२
त्रिपुरी	५.४.६८
त्रिपुरुषमुदकम्	५.२.३८
त्रिपुरुषा	४.१.२४(२)
त्रिपुरुषी	४.१.२४(२)
,,	५.२.३८
त्रिप्रतिकम्	५.१.२९
त्रिबन्धुरेण त्रिवृता रथेन त्रिचक्रेण	६.२.१९९
त्रिबिस्तम्	५.१.३१
त्रिबिस्ता	४.१.२२
त्रिबिस्तिकम्	५.१.३१
त्रिभिः	६.१.१७९
त्रिभिष्टुतस्य	८.३.१०२
त्रिभिस्तुतस्य	८.३.१०३
त्रिभुवनम्	२.४.१७
त्रिभ्यः	६.१.१७९
त्रिमन्थः	६.२.१२२
त्रिमयम्	५.२.४७
त्रिमया यवा उदश्वितः	५.२.४७
त्रिमाष्यम्	५.१.३४
त्रिमास्यः	५.१.८२
त्रिमुनि व्याकरणस्य	२.१.१९
त्रिमूर्धः	५.४.११५
,,	६.२.१९७
त्रिमूर्धा, त्रिमूर्धा	६.२.१९७
त्रिमोदकिकां ददाति	५.४.१
त्रिरात्रः	२.४.२९
,,	५.४.८७
त्रिरात्रीणः	५.१.८७
त्रिर्भुङ्क्ते	५.४.१८
त्रिवणम्	४.१.११२
त्रिवर्षः	५.१.८८
त्रिवर्षा	४.१.२२
त्रिवर्षा माणविका	७.३.१५
त्रिवर्षीणः	५.१.८८
त्रिवार्षिकः	५.१.८८
,,	७.३.१६
त्रिविंशः	५.२.५६
त्रिविंशतिकीनम्	५.१.३३
त्रिविंशतितमः	५.२.५६
त्रिविषोघ्नी	४.१.३६
त्रिवेदः	४.१.८८
त्रिशः	५.४.४३
त्रिशकलपतितः	६.२.४७
त्रिशतकम्	५.१.२१
त्रिशतम्	५.१.३५
,,	६.३.४८
,,	६.३.४९
त्रिशता	४.१.२२
त्रिशतिकां दण्डितः	५.४.२
त्रिशतिकां व्यवसृजति	५.४.२
त्रिशत्यम्	५.१.३४
,,	५.१.३५
त्रिशमः	५.२.३७
त्रिशाणम्	५.१.३५
,,	५.१.३६
त्रिशाण्यम्	५.१.३५
,,	५.१.३६
त्रिशूर्पः	६.२.१२२
त्रिशूर्पम्	५.१.२०
,,	५.१.२८
त्रिष्करोति	८.३.४३
त्रिष्टुप्	८.४.५६
त्रिष्टुप् छेते	८.४.६३
त्रिष्टुप् शेते	८.४.६३
त्रिष्टुबत्र	८.२.३९
त्रिष्टुब्	८.४.५६
त्रिष्टुब्नयति	८.४.४५
त्रिष्टुब्भसति	१.१.५०
,,	८.४.६२
त्रिष्टुब् हसति	८.४.६२

दाक्षाः	४.२.११२
,,	४.२.११३
,,	४.३.१३०
दाक्षायणः	२.४.५८
,,	४.१.९४
,,	४.१.१०१
,,	४.१.१२२
,,	४.१.१५६
,,	४.१.१६४
,,	४.१.१६५
दाक्षायणः पुत्रः	२.४.६०
दाक्षायणो जाल्मः	४.१.१६७
दाक्षिः	१.१.७२
,,	१.४.१८
,,	४.१.९५
,,	४.१.१२२
,,	४.१.१६०
,,	६.४.१४८
,,	७.२.११७
दाक्षिः पिता	२.४.६०
दाक्षिकटः	६.२.८५
दाक्षिकन्था	२.४.२०
,,	६.२.१३४
दाक्षिकन्थीयम्	४.२.१४२
दाक्षिकर्षः	६.२.१२९
दाक्षिकूटः	६.२.८५
दाक्षिकूलम्	६.२.१२९
दाक्षिग्रामः	६.२.८४
दाक्षिग्रामीयम्	४.२.१४२
दाक्षिघोषः	६.२.८५
दाक्षिणशालः	४.२.१०७
दाक्षिणात्यः	४.२.९८
दाक्षिणात्यिका	७.३.४४
दाक्षिणार्घाः	४॰३.७
दाक्षिणार्घिकम्	४॰३॰६
दाक्षिणार्घिकाः	४.३.७
दाक्षिनगरीयम्	४॰२.१४२
दाक्षिपलदीयम्	४॰२.१४२
दाक्षिपल्वलः	६॰२.८५

दाक्षिपिङ्गलः	६.२.८५
दाक्षिपिशङ्गः	६.२.८५
दाक्षिप्रस्थः	६.२.८७
दाक्षिप्रेक्षा	६.२.८५
दाक्षिबदरी	६.२.८५
दाक्षिरक्षा	६.२.८५
दाक्षिर्जाल्मः	४.१.१६७
दाक्षिर्वा	४.१.१६५
दाक्षिवाहनम्	८.४.८
दाक्षिशालः	६.२.८५
दाक्षिशाल्मली	६.२.८५
दाक्षिशिल्पी	६.२.८५
दाक्षिह्लदः	६.२.८५
दाक्षिह्लदीयम्	४.२.१४२
दाक्षी	१.२.६६
,,	४.१.६५
,,	४.१.९४
,,	६.४.१४८
दाक्षीणां पानम्	
दाक्षिपानम्	८.४.९
दाक्षो घोषः	४.३.१२७
दाक्षोऽङ्कः	४.३.१२७
दाक्ष्यश्वस्थः	६.२.८५
दागव्यायनिः	४.१.१५५
दाडिमीवान्	८.२.९
दाडिम्यत्र	१.१.१२
दाडी	४.३.१६७
दाण्डकयः	५.३.११६
दाण्डकीयः	५.३.११६
दाण्डकीयौ	५.३.११६
दाण्डमाथिकः	४.४.३७
दाण्डा	४.१.१५
,,	४.२.५७
दाण्डायनस्थली	६.२.१२९
दाण्डिकः	४.४.१२
दातं बर्हिः	१.१.२०
,,	७.४.४६
दातव्यम्	६.४.६२

दाता	६.४.६२
,,	६.४.६६
,,	७.२.१०
दाति प्रियाणि	६.१.८
दात्तः	४.२.७४(२)
दात्तामित्री	४.२.७६
दात्तामित्रीयः	४.२.१२३
दात्तेयः	४.१.१२१
दात्योहम्	७.३.१
दात्रम्	३.२.१८२
,,	८.४.५२
दात्रलूना	६.२.४८
दात्राकर्णः	६.२.११२
,,	६.३.११५
दात्रेण लुनाति	१.४.४२
,,	२.३.१८
दात्रेण लूनवान्	२.१.३२
दादद्धि	८.२.३७
दादिस्थम्	४.३.१४०
दार्धर्ति	७.४.६५
दाधार	६.१.७
दाधिकः	४.४.८
दाधिकम्	१.१.५६
,,	४.२.१८
,,	४.४.३
,,	४.४.२२
,,	४.४.२६
दाधित्थम्	४.३.१५५
दाधीचः	६.१.२२२
दाध्यश्विः	७.३.३
दाध्वर्यते	७.४.३०
दानयति	३.१.६
दानीयो ब्राह्मणः	३.३.११३
दान्तः	६.४.३७
,,	७.२.२७
दान्तवान्	६.४.३७
दारत्वा	७.२.५६
दापयति	७.३.३६
दाभ्यम्	३.१.१२६

दुर्हलः	५.४.१२१
दुर्हलिः	५.४.१२१
दुर्हृदयश्चोरः	५.४.२५०
दुष्करः	३.३.१२६
,,	३.४.७०
,,	६.२.१३९
दु३ष्कुलम्	८.३.४१
दुष्कुलीनः	४.१.१४२
दुष्कृतम्	२.२.१८
,,	८.३.४१
दुष्क्रीता	४.१.५०
दुष्टं ध्यायति इति दूढ्यः	६.३.१०९
दुष्टं हृदयमस्य दुर्हृदमित्रम्	५.४.१५०
दुष्टभ्रातृकः	५.४.१५७
दुष्टीयति	७.४.३६
दुष्ठु	८.३.९८
दुष्पानः	३.३.१२८
दुष्पानम्	८.४.३५
दुष्पीतम्	८.३.४१
दुष्पुरुषः	२.२.१८
दु३ष्पुरुषः	८.३.४१
दुष्प्रजाः	५.४.१२२
दुष्प्रलम्भः	७.१.६७
,,	७.१.६८
दुष्षन्धिः	८.३.९८
दुष्षामा	८.३.९८
दुष्षेधः	८.३.९८
दुस्तरीपः	६.२.१८४
दुहिता	४.१.१०
दुहितुःपतिः	६.३.२४
दुहितृपतिः	६.३.२४
दुहित्रे	१.४.३
दुह्यम्	३.१.१०९
दूत्यम्	५.१.१२६
दूनः	८.२.४५
दूनवान्	८.२.४५

दूरं ग्रामस्य	२.३.३४
,,	२.३.३५
दूरं ग्रामात्	२.३.३४
दूरः पन्थाः	२.३.३५
दूरक्तम्	८.३.१४
दूरगः	३.२.४८
दूरस्य पथः स्वम्	२.३.३५
दूरादागतः	२.१.३९
,,	६.२.१४४
,,	६.३.२
दूराद् ग्रामस्य	२.३.३५
दूराय पथे देहि	२.३.३५
दूरे ग्रामस्य	२.३.३६
दूरेण ग्रामस्य	२.३.३५
दूरेत्यः पथिकः	४.२.१०४
दूरेपाकः	७.३.५३
दूरेपाका	७.३.५३
दूरेपाकुः	७.३.५३
दूर्वाकाण्डश्यामा	६.२.२
दूर्वावणम्	८.४.६
दूर्वावनम्	८.४.६
दूषणः	३.१.१३४
दूषयतः	६.४.९०
दूषयति	६.४.९०
दूषयन्ति	६.४.९०
दृंहितम्	७.२.२०
दृक्षीष्ट	६.४.६२
दृग्भिः	८.२.६२
दृग्भ्याम्	८.२.६२
दृढः स्थूलः	७.२.२०
दृढता	५.१.१२३
दृढत्वम्	५.१.१२३
दृढधनुः	५.४.१३३
दृढधन्वा	५.४.१३३
दृढधूः अक्षः	५.४.७४
दृढमुष्टये	१.४.८
दृढमुष्टिना	१.४.८
दृढशालं ब्राह्मणकुलम्	६.२.१२३

दृढसेनो राजा	२.४.१९
दृढो बलवान्	७.२.२०
दृतिहरिः पशुः	३.२.२५
दृतिहारः	३.२.२५
दृफति	७.१.५९
दृम्फति	७.१.५९
दृषत्करोति	५.४.५७
दृषत्सु	४.१.२
दृषत्स्थानम्	८.२.२६
दृषत्शारदाः सक्तवः	६.२.९
दृषदः	४.१.२(४)
,,	७.१.७०
दृषदम्	४.१.२
दृषदा	४.१.२
दृषदाम्	४.१.२
दृषदि	४.१.२
दृषविता	६.४.५०
दृषविमाषकः	६.२.६४
,,	६.२.६५
,,	६.३.१०
दृषदुपलम्	२.२.३१
दृषदे	४.१.२
दृषदोः	४.१.२(२)
दृषदौ	३.१.४
,,	४.१.२(२)
,,	७.१.७०
दृषद्	४.१.२
,,	७.१.७०
दृषद्भ्यः	४.१.२(२)
दृषद्भ्याम्	४.१.२(३)
दृषद्भिः	४.१.२
दृषक्षिता	६.४.५०
दृषद्वान् देशः	८.२.१०
दृष्टः	६.१.५८

धिप्सति १.२.१०
,, ७.२.४९
,, ७.४.५६
धीः ३.२.१७८
धीतः ७.४.४६
धीतवान् ७.४.४६
धीती १.१.१९
,, ७.१.३९
धीनः ८.२.४२
धीनवान् ८.२.४५
धीप्सति १.२.१०
,, ७.२.४९
,, ७.४.५६
धीवर्य्याम् ७.३.११६
धीयते ६.४.४६
,, ६.४.६६
धीवरी ४.१.७
धीवा ३.२.७५
धीव्नः भावः
धैवत्यम् ६.४.१७४
धुरः ३.२.१७७
,, ६.४.२१
धुरी ३.२.१७७
,, ६.४.२१
धुर्यः ४.४.७७
,, ८.२.७९(२)
धूः ३.२.१७७
,, ६.४.२१
,, ८.२.७६
धूः काम्यति ८.३.३८
धूः कारः ८.३.४६
धूः पतिः ८.२.७०
धूत्वा ७.२.४४
धूनः ८.२.४४
धूनयति ७.३.३७
धूनवान् ८.२.४४
धूपायति ३.१.२८
,, ६.१.१५८
धूमकेतुः १.१.६८
धूममयानि अभ्राणि ४.१.१५१
धूमायन्त इवाश्लिष्टाः
प्रज्वलन्तीव संहताः ।
उल्मुकानीव मेऽमी त्वा
ज्ञातयो भरतर्षभ ॥ १.१ ३५
धूर्णः ६.४.२१
धूर्णवान् ६.४.२१
धूर्तः ७.२.९
धूर्तिः ६.४.२१
धूर्पतिः ८.२.७०
धूर्वान् ८.२.१५
धूर्विता ७.२.९
,, ८.२.७८
धूर्वितुम् ७.२.९
धूर्षु ८.३.१६
,, ८.३.५७
धूसी १.४.६१
धूस्तरा ८.३.९९
धृतिः अन्यथा ३.३.१०४
धृष्टः १.३.५
,, ३.२.१८७
,, ६.१.२०६
,, ७.२.१९
धृष्टोऽयम् ७.२.१९
धृष्णुः ३.२.१४०
धृष्णुया ७.१.३९
,, ७.४.२५
धृष्णोति भोक्तुम् ३.४.६५
धेनवः ७.३.१०९
धेनवे १.४.६
,, १.४.७
धेनुगोदुहम् ५.४.१०६
धेनुम्भव्या ६.३.७०
धेनुष्यां भवते ददामि ४.४.८९
धेनूः ६.१.१०३
धेनौ ७.३.११९
धेन्वनडुही ५.४.७७
धेन्वा ७.३.१२०
धेन्वाम् ६.१.१७७
,, ७.३.११७
धेन्वै १.४.६
धेयम् ६.४.६५
धेयम् अन्यत् ३.१.१२९
धेयात् ६.४.६७
धेहि ६.४.११९
धैनुकम् ४.२.४७
धोक्ष्यते ८.२.३७
धोता ७.२.४४
धौमकः ४.२.१२७
धौरेयः ४.२.७७
ध्मातम् ८.४.४७
ध्यातः ८.२.५७
ध्यातवान् ८.२.५७
ध्वंसकलाकृत्य १.४.६१
ध्वंसिता ६.४.२४
ध्वंसित्वा १.२.२३
ध्वजी ४.२.१०९
ध्वनितं तमसा ७.२.१८
ध्वनितम् ७.२.१८
ध्वनितो मृदङ्गः ७.२.१८
ध्वरिषीष्ट ७.२.४३
ध्वर्ता ७.२.६३
ध्वर्यः ३.१.१२३
ध्वस्तः ६.४.२४
ध्वस्तिः ३.३.९४
ध्वस्यते ६.४.२४
ध्वाङ्क्षरवी ६.२.८०
ध्वाङ्क्षो विकुरुते
स्वरान् १.३.३४
ध्वाजम् ४.२.१०९
ध्वान्तम् ७.२.१८
ध्वृषीष्ट ७.२.४३
,, ७.४.२९
ध्रुवका ७.३.४५

न

न भ्राजते इति नभ्राट् ६.३.७५
नमति ६.१.६५
नमते दण्डः स्वयमेव ३.१.८९
न मर्षयामि ३.३.१४६
न मर्षयामि तत्रभवान् वृषलं याजयिष्यति ३.३.१४५
न मर्षयामि तत्रभवान् वृषलं याजयेत् ३.३.१४५
नमस्कर्तव्यम् ८.३.४०
नमस्कर्ता ८.३.४०
नमस्कर्तुम् ८.३.४०
नमस्यति देवान् ३.१.१९
न मुञ्चति इति नमुचिः ६.३.७५
नम्रं काष्ठम् ३.२.१६७
नयः ६.१.२०३
नयति १.१.३
" ३.४.११३
" ६.१.६५
" ७.३.८४
नयति भारं देवदत्तः, नाययति भारं देवदत्तेन १.४.५२
नयते चार्वी लोकायते १.३.३६(२)
नरकपतितः २.१.२४
नरकश्रितः २.१.२४
नरदिकः ४.४.५३
नरदिकी ४.४.५३
नरपतिः ६.२.१८
नरस्कन्धः ४.२.५१
नराशंसः ६.२.१४०
नरिका ७.३.४४(२)
नरिनर्ति ७.४.६६
" ७.४.६६
" ७.४.९१
नरीनृतीति ७.४.४०
नरीनृत्यते ७.४.९०
" ८.४.३९
नर्तकः ३.१.१४५
नर्तकी १.३.३६
" ३.१.१४५
" ४.१.४१
नर्तयते १.३.८९
नर्तिष्यति ७.२.५७
नर्त्स्यति ७.२.५७
नर्नर्ति ७.४.६६
" ७.४.९१
" ८.२.२९
नव ७.१.२२
नवकः ५.१.५८
नवतिशतम् २.२.३४
नव दशतः परिमाणमस्य नवतिः ५.१.५९
नवनगरम् ६.२.८९
नवमः ५.३.४९
नवमल्लिकाजातिः ४.३.१६६
नवमी ५.२.१३०
नवानाम् ६.४.७
" २.१.५५
नवान्नम् २.१.४९
न वामदेव्यम् अवामदेव्यम् ६.२.१५६
नवार्मम् ६.२.९०
नवावसथम् २.१.४९
नविता ७.२.१०
नवीनम् ५.४.२५
न वेत्ति इति न वेदाः ६.३.७५
नशनम् ७.१.६०
नशिता ७.२.४५
नशित्वा ३.४.३२
न श्रद्धे ३.३.१४६
न श्रद्धे तत्रभवान् नाम वृषलं याजयिष्यति ३.३.१४५
नश्वरः ३.२.१६३
नश्वरी ३.२.१६३
" ४.१.१५
न श्वा अश्वा लोष्टः ५.४.९७
नष्टं सुस्मूर्षते १.३.५७
नष्टनष्टः ८.१.१०
नष्टनष्टा ८.१.१०
नष्ट्वा ६.४.३२
नसत्तमञ्जसा ८.२.६१
नसन्नम् ८.२.६१
न सम्भावयामि तत्रभवान् नाम वृषलं याजयिष्यति ३.३.१४५
न सम्भावयामि तत्रभवान् नाम वृषलं याजयेत् ३.३.१४५
न स्त्री न पुमान् नपुंसकम् ६.३.७५
नस्यम् ५.१.६
न ह अध्येष्यसे ८.१.३१
न ह भोक्ष्यसे ८.१.३१
न ह वै तस्मिंश्च लोके दक्षिणामिच्छन्ति ८.१.३१
नह्यति ६.१.६५
नह्यते ६.४.२४
नाकपृष्ठः ६.२.११४
नाकमिष्टसुखं यान्ति सुयुक्तैर्बडवारथैः । अथ पत्काषिणो यान्ति येऽचीकमत भाषिणः ॥ ३.१.४८
नाकुलः ४.१.११४
नाकुलकः ४.३.९९
नागनासोरूः ४.१.६९
नागरम् ५.१.१३१
नागरा ब्राह्मणाः ४.२.१२८
नागरेयकम् ४.२.१२८
नागा ४.१.४२
नागी ४.१.४२(२)
नाट्यम् ४.३.१२९

परिपुच्छयते	३.१.२०
परिप्यायनम्	८.४.३४
परिभवः	३.३.५५(२)
परिभवनम्	८.४.३४
परिभवी	३.१.१३४
”	३.२.१५७
परिभानम्	८.४.३४
परिभापनम्	८.४.३४
परिभावः	३.३.५५
परिभावी	३.१.१३४
परिभुग्नः	८.४.२९
”	८.४.३१
परिमङ्गनम्	८.४.३२
परिमण्डलम्	६.२.१८२
परिमाणम्	८.४.२९
परिमार्ग्यः	३.१.११३
परिमार्जन्ति	१.१.५
परिमार्जन्तु	१.१.५
परिमूलम्	६.२.१२१
परिमृजन्ति	१.१.५
परिमृजन्तु	१.१.५
परिमृज्यः	३.१.११३
परिमृष्यतः	१.३.८२
परिमृष्यति	१.३.८२
परिमृष्यन्ति	१.३.८२
परिमोहयते	१.३.८९
परिमोही	३.२.१४२
परियाणम्	८.४.२९
परियाणि	८.४.१६
परियाणीयम्	८.४.२९
परियापणम्	८.४.३०
परियापनम्	८.४.३०
परियायमाणम्	८.४.२९
परियायिणी	८.४.२९
परियोगः	८.२.२२
परिरमति	१.३.८३
परिराटकः	३.२.१४६
परिराटी	३.२.१४२
परिवत्सरीणम्	५.१.९२

परिवत्सरीया	५.१.९२
परिवनम्	६.२.३३
परिवपणम्	८.४.३१
परिवपाणि	८.४.१६
परिवर्तयैनत्	२.४.३४
परिवहति	१.३.८२
परिवादकः	३.२.१४६
परिवादी	३.२.१४२
परिवीषु	६.१.८६
परिवृंहितम्	७.२.२१
परिवृढः कुटुम्बी	७.२.२१
परिवृहितम्	७.२.२१
परिवेपनम्	८.४.३४
परिवेविषाणि	७.३.८७
परिवेविषीध्वम्	८.३.७८
परिव्याय	६.१.४४
परिव्रढयति	७.२.२१
परिव्रढय्य गतः	७.२.२१
परिव्राजः	७.३.६०
परिव्राज्यम्	७.३.६०
परिव्राटकौशिकी	२.४.१४
परिशालम्	६.२.१२१
परिषजति	८.३.६५
परिषदः	४.४.१०१
परिषदः पातु	८.३.५२
परिषद्वलो राजा	५.२.११२
परिषयः	८.३.७०
परिषसाद	८.३.११६
परिषस्वजाते	१.२.६
”	८.३.११६
परिषस्वजिरे	८.३.११६
परिषस्वजे	१.२.६
”	८.३.११६
परिषहते	८.३.७०
”	६.३.११३
परिषिञ्चति	८.३.६५
परिषितः	८.३.७०
परिषिषङ्क्षति	८.३.६५

परिषिषिक्षति	८.३.६४
”	८.३.६५
परिषिषेविषते	८.३.७०
परिषिष्वङ्क्षते	८.३.६५
परिषीव्यति	८.३.७०
परिषुणोति	८.३.६३
”	८.३.६५
परिषुवति	८.३.६५
परिषेणयति	८.३.६५
परिषेधति	८.३.६५
परिषेवते	८.३.७०
परिष्कण्णः	८.३.७४
परिष्कन्तव्यम्	८.३.७४
परिष्कन्ता	८.३.७४
परिष्कन्तुम्	८.३.७४
परिष्कन्दः	८.३.७५
परिष्करोति	८.३.७०
परिष्टभ्नाति	८.३.६७
परिष्टोभते	८.३.६५
परिष्टौति	८.३.६५
”	८.३.७०
परिष्ठलम्	८.३.९६
परिष्ठास्यति	८.३.६५
परिष्यति	८.३.६५
परिष्यन्दते	८.३.७२
परिष्वक्ता	७.२.१०
परिष्वजते	६.४.२५
”	८.३.६५
”	८.३.७०
परिसर्या	३.३.१०१
परिसारी	३.२.१४२
परिसार्वसेनि	६.२.३३
परि सिञ्चति	१.४.९०
परिसृष्टा	४.१.४८
परिसेधयति गाः	८.३.१११
परिसोढः	८.३.११३
परिसोढव्यम्	८.३.११३
परिसोढुम्	८.३.११३

प्रपचन्ति पूतिः ८.१.६९(२)
प्रपतितपलाशः २.२.२४
प्रपतनः ३.४.७४
प्रपतनम् ३.३.११३
प्रपतितपर्णः २.२.२४
प्रपदम् ६.२.१८३
प्रपर्णः २.२.२४
प्रपलाशः २.२.२४
प्रपवणं सोमस्य ८.४.३४
प्रपवनम् ८.४.३४
प्रपा ३.३.५८
प्रपातुका गर्भा भवन्ति ३.२.१५४
प्रपात्य गतः ६.४.५६
प्रपाप्पूरणीयम् ५.१.१११
प्रपाय ६.४.६९
प्रपिस्सते ७.४.५४
प्रपीठम् ६.२.१८३
प्रपीतिः ३.३.९५
प्रपृष्ठः ६.२.१७७
प्रप्यायनम् ८.४.३४
प्रफुल्ताः सुमनसः ७.४.८९
,, ८.२.५५
प्रफुल्तिः ७.४.८९
प्रबाहुकम् १.२.३७
प्रबेभिदय्य गतः ६.४.५६
प्रभवः ३.३.२४
प्रभवनम् ८.४.३४
प्रभव्यम् ३.१.१०७
प्रभाकरः ३.२.२१
प्रभाक् ३.२.६१
प्रभानम् ८.४.३४
प्रभापनम् ८.४.३४
प्रभावुकमन्नं भवति ३.२.१५४
प्रभावो राज्ञः ३.३.२४
प्रभित् ३.२.६१
प्रभुः स्वामी ३.२.१८०
प्रभुक्तं देवदत्तेन ३.४.७१
प्रभुक्त ओदनं देवदत्तः ३.४.७१
प्रभुक्त ओदनः १.२.२१

प्रभुक्त ओदनो देवदत्तेन ३.४.७१
प्रभुर्भोक्तुम् २.२.२१
प्रभुर्मल्लो मल्लाय २.३.१६
प्रभूताः स्वा न दीयन्ते १.१.३५
प्रभूताः स्वा न भुज्यन्ते १.१.३५
प्रभेदः ६.२.१४४
प्रमज्जनः ८.४.२९
प्रमङ्गनम् ८.४.३२
प्रमत्तगीतम् ६.२.१४९
प्रमाछन्दः ६.१.७४
प्रमाच्छन्दः ६.१.७४
प्रमाणम् ८.४.२९
प्रमाणसमुच्चयः ३.३.४२
प्रमातव्यम् ६.१.५०
प्रमाता ६.१.५०
प्रमातुम् ६.१.५०
प्रमाथी ३.२.१४५
प्रमादः ३.३.६७
,, ३.३.६८
प्रमादी ३.२.१४१
प्रमाद्यम् ३.१.१००
प्रमाय ६.१.५०
,, ६.४.६९
प्रमिणन्ति व्रतानि ७.३.८१
प्रमित्सति ७.४.५४
प्रमिन्नः ७.२.१७
प्रमीणाति ७.३.८१
,, ८.४.१५
प्रमीणीतः ८.४.१५
प्रमुदितः १.२.२१
प्रमृगम् २.१.१७
प्रमेदितः १.२.१९
,, ७.२.१७
प्रमेदितवान् १.२.१९
प्रमोदितः १.२.२१
प्रयत्य ६.४.३८
प्रयम्य ६.४.३८
प्रयवः ३.३.२३
प्रयस्यति ३.१.७१

प्रयागः ७.३.६२
प्रयाणम् ८.४.२९
प्रयाणि ८.४.१६
प्रयाणीयम् ८.४.२९
प्रयापणम् ८.४.३०
प्रयापणीयम् ८.४.३०
प्रयापनम् ८.४.३०
प्रयापनीयम् ८.४.३०
प्रयापिणौ ८.४.३०
प्रयापिनौ ८.४.३०
प्रयाप्यमाणम् ८.४.३०
प्रयाप्यमानम् ८.४.३०
प्रयायमाणम् ८.४.२९
प्रयायिणौ ८.४.२९
प्रयुक् ३.२.६१
प्रयुक्ताः सक्तवः ६.२.१४७
प्रयुङ्क्ते १.३.६४
प्रयोग्यः ७.३.६८
प्रयोजनं देवदत्तस्य २.३.७३
प्रयोजनं देवदत्ताय २.३.७३
प्रयोज्यः ७.३.६८
प्ररक्ष्य १.२.२७
प्ररत्य ६.४.३८
प्ररम्य ६.४.३८
प्रर्च्छको देशः ६.१.९१
प्रलपिता ६.२.५०
प्रलपितुम् ६.२.५०
प्रलम्बते १.३.४५
,, २.३.४६
प्रलम्भः ७.१.६७
प्रलम्भम् ७.१.६९
प्रललाटः ६.२.१७७
प्रलवः ६.२.१४४
प्रलवित्रम् ६.२.१४४
प्रलवित्रा ६.१.१७४
प्रलवित्री ६.१.१७४
प्रलापी ३.२.१४५
प्रलिपः ३.१.१३८
प्रलूय १.२.२७

प्रवकः	३.१.१४९
प्रवचनीयो गुरुणा स्वाध्यायः	३.४.६८
प्रवचनीयो गुरुः स्वाध्यायस्य	३.४.६८
प्रवणे प्रष्टव्यम्	६.२.१७८
"	८.४.५
प्रवते	१.३.८६
प्रवपणम्	८.४.३१
प्रवपाणि	८.४.१६
प्रवपानि मांसानि	८.४.१६
प्रवयणमानय	२.४.५७
प्रवयणीयः	२.४.५६
प्रवयणो दण्डः	२.४.५७
प्रवरः	३.३.५४
प्रवरा गौः	३.३.५४
प्रवरिता	७.२.३८ (२)
प्रवर्ग्योपसदौ	२.४.१४
प्रवर्षुकाः पर्जन्याः	३.२.१५४
प्रवहतः	१.३.८१
प्रवहति	१.३.८१
प्रवहन्ति	१.३.८१
प्रवाच्यम्	७.३.६६
प्रवादी	३.२.१४५
प्रवाद्यम्	३.१.१०१
प्रवाय	६.१.४१
प्रवायकः	२.४.५६
प्रवासी	३.२.१४५
प्रवाहणेयः	७.३.२८
प्रवाहणेयकम्	७.३.२९
प्रवाहणेयिः	७.३.२९
प्रवाहिका	३.३.१०८
प्रवाहिकातः कुरु	५.४.४९
प्रवाहिकायाः प्रकोपनं कुरु	५.४.४९
प्रवाहेमूत्रितम्	२.१.४७
प्रवित्	३.२.६१
प्रविश तर्पणम्	२.३.१४
प्रविशति	१.३.१७
"	१.३.७८
प्रविश पिण्डीम्	३.३.१४
प्रवीताः	२.४.५६
प्रवृद्धं यानम्	६.२.१४७
प्रवृद्धविलूना	४.१.५२
प्रवृद्धविलूनी	४.१.५२
प्रवृद्धो वृषलः	६.२.१४६
प्रवृषः	६.२.१४४
प्रवेता	२.४.५६
प्रवेतुम्	२.४.५६
प्रवेपनम्	८.४.३४
प्रवेयम्	२.४.३५
"	६.१.८३
प्रवेष्टा	७.२.१०
प्रव्याय	६.१.४३
प्रशामय्य	६.४.५६
प्रशय्य	७.४.२२
प्रशस्तं रूपमस्यास्ति रूप्यः पुरुषः	५.२.१२०
प्रशस्ता मृद् मृत्सा	५.४.४०
प्रशस्ता मृद् मृत्स्ना	५.४.४०
प्रशस्तो वैयाकरणो वैयाकरणरूपः	५.३.६६
प्रशाखो वृक्षः	६.२.१७७
प्रशान्	६.४.१५
"	८.२.६४
प्रशान् चिनोति	८.३.७
प्रशान् छादयति	८.३.७
प्रशासितम्	७.२.३४
प्रशास्ता	६.४.११
प्रशास्ताप्रतिहर्तारौ	६.३.२५
प्रशास्तारः	६.४.११
प्रशास्तारौ	६.४.११
प्रश्नः	१.३.५७
"	३.३.९०
"	६.४.१९
"	८.४.४४
प्रश्नानाम्	६.४.३
प्रश्रयः	३.३.२४
प्रष्टव्यम्	८.३.३६
प्रष्टा	७.३.१०
"	८.२.३६
प्रष्टुम्	८.२.३६
प्रष्ठः अश्वः	८.३.९२
प्रष्ठवाट्	३.२.६४
"	८.२.३१
प्रष्ठौ	४.१.४८
प्रष्ठौहः	६.१.८९
"	६.१.१७१
"	६.४.१३२
प्रष्ठौहा	६.१.८९
"	६.१.१७१
"	६.४.१३२
प्रष्ठौही	४.१.६१
प्रष्ठौहे	६.१.८९
"	६.४.१३२
प्रसंस्तीतः	६.१.२३
प्रसंस्तीतवान्	६.१.२३
प्रसवः	६.२.१४४
प्रसविता	७.२.४४
प्रसवित्रम्	६.२.१४४
प्रसवित्रा	६.१.१७४
प्रसवित्री	६.१.१७४
प्रसवी	३.२.१५७
प्रसावः	६.३.१२२
प्रसारः	६.३.१२२
प्रसाधनम्	३.३.११८
प्रसारी	३.२.१४५
प्रसुस्नूषिष्यते	७.२.३६
प्रसुस्नूषति	७.२.३६
प्रसूतभार्यः	६.३.३४
प्रसेचकमुखः	६.२.११०
प्रसेवः	३.३.१९
"	६.३.१२२
प्रस्तोता	७.३.४४
प्रस्कण्व ऋषिः	६.१.१५३

प्राङ् षष्ठः	८.३.२८
प्राङ् साये	८.३.२८
प्राङ् हसति	८.४.६२
प्राचा	६.१.१८२
प्राचार्यः	२.२.१८
प्राचिकीर्षत्	३.१.७
प्राची	४.१.६
प्राची दिक्	५.४.८
प्राचीनं विग्रमणीयम्	५.४.८
प्राचीनम्	५.४.८
प्राचीना ब्राह्मणी	५.४.८
प्राचे	६.१.१८२
प्राच्यम्	४.२.१०१
प्राच्यसप्तशमः	६.२.१२
प्राच्याध्वर्युः	६.२.१०
प्राजनमानय	२.४.५७
प्राजनो दण्डः	२.४.५७
प्राजापत्यम्	४.१.८५
”	४.२.२४
”	५.१.१२१
”	५.१.१२८
प्राजावतम्	४.४.४८
प्राजिता	२.४.५६
प्राजितुम्	२.४.५६
प्राजीजनत्	३.१.४२
प्राजीहयत् वृतम्	७.३.५६
प्राज्ञः	५.२.१०१
प्राज्ञी स्त्री	५.४.३८
प्राञ्चः	७.१.७०
प्राञ्चः, प्राञ्चः	६.२.५२
प्राञ्चा	६.१.१८२
प्राञ्चौ	७.१.७०
प्राञ्चौ, प्राञ्चौ	६.२.५२
प्राणः	७.३.९९
प्राणत्	७.३.९९
प्राणिणत्	८.४.२१
प्राणिणिषति	६.१.३
”	८.४.२१
प्राणिति	७.२.७६
”	८.४.१९
प्राणीः	७.३.९८
प्राणीत्	७.३.९८
प्रातः कल्पम्	८.३.३८
प्रातरन्न	६.१.११३
”	८.३.१७
प्रातरध्येयोऽनुवाकः	२.१.४३
प्रातरित्वानौ	३.२.७५
प्रातर्नयति	मा.सू.५
प्राता राजक्रयः	६.३.१११
”	८.३.१४
प्रातिकण्ठिकः	४.४.४०
प्रातिकूलिकः	४.४.२८
प्रातिजनीनः	४.४.९९
प्रातिपथिकः	४.४.४२
प्रातिलोमिकः	४.४.२८
प्रातीपिकः	४.४.२८
प्रास्यग्रथिः	४.१.१७३
प्राथमिकः	४.३.७२
प्रादुःषन्ति	८.३.८७
प्रादुःष्यात्	८.३.८७
प्रादुष्कृतम्	८.३.४१
प्रादुष्पीतम्	८.३.४१
प्रादुस्तः	८.३.८७
प्रादोषः	४.३.५१
”	४.३.५२
प्रादोषम्	४.३.१४
प्रादोषिकः	४.३.५१
”	४.३.५२
प्रादोषिकम्	४.३.१४
प्राध्वंकृत्य	१.४.७८
प्राध्वं कृत्वा शकटं गतः	१,४.७८
प्राध्वं शकटम्	५.४.८५
प्राध्वम्	६.४.१६९
प्राध्वो रथः	५.४.८५
प्रान्तः	६.२.१८०
प्रान्तेवासी	२.२.१८
प्रापम्	६.३.९७
प्रापच्य गतः	६.४.५७
प्राप्तजीविकः	२.२.४
”	२.४.२६
प्राप्तोदको ग्रामः	२.२.२४
”	२.३.१
प्राप्तोधाः	४.१.२५
प्राप्नुहि	६.४.१०६
प्राप्य गतः	६.४.५७
प्राप्स्यति	७.४.५५
प्राभूतिकः	४.४.१
प्रायेण याज्ञिकः	२.३.१८
प्रायेण वैयाकरणः	२.३.१८
प्रायोगिकः	७.३.२०
प्रार्च्छति	६.१.९१
प्रार्णम्	६.१.८९
प्रार्थये भुङ्क्ताम् भवान्	३.३.१५७
प्रार्थये भुञ्जीत भवान्	३.३.१५७
प्रालम्भि	७.१:६९
प्रालेयम् उदकम्	७.३.२
प्रावनद्धम्	८.४.३८
प्रावयनि	१.३.८६(२)
प्रावरिता	७.२.३८
प्रावरिषीष्ट	७.२.३९
”	७.२.४२
प्रावरिष्ट	७.२.४०
”	७.२.४२
प्रावरीता	७.२.३८
प्रावरीष्ट	७.२.४०
”	७.२.४२
प्रावारः	३.३.५४
प्रावारिषुः	७.२.४०
”	७.२.४२
प्रावारिष्टाम्	७.२.४०
”	७.२.४२
प्रावारीयति कम्बलम्	३.१.१०
प्रावाहणि	२.४.६१
प्रावाहणेयः	७.३.२८

म

माहाराजिकम्	४.२.३५
मा हार्षीत्	३.३.१७५
माहावार्त्तिकः	४.२.६५
मा हि कार्षम्, मा हि कार्षम्	६.१.१८७
मा हि कार्ष्टाम्, मा हि कार्ष्टाम्	६.१.१८७
माहिकिकन्थीयम्	४.२.१४२
माहिकिग्रामीयम्	४.२.१४२
माहिकिनगरीयम्	४.२.१४२
माहिकिपलदीयम्	४.२.१४२
माहिकिह्लदीयम्	४.२.१४२
मा हि चीकरताम्, मा हि चीकरताम्	६.१.२१८
माहित्थम	४.३.१४०
मा हि दधत्	६.१.२१८
मा हि धुक्षाताम्	६.१.१६१
मा हि धुक्षाथाम्	६.१.१६१
मा हि लाविषम्	६.१.१८७
मा हि लाविष्टाम्, मा हि लाविष्टाम्	६.१.१८७
माहिषकपुत्रः	६.२.१३२
माहिषम्	४.४.४८
माहिषिकः	४.२.१३२
मा हि स्म दधात्	६.१.१९०
माहेयम्	४.२.९७
मितः	७.४.४०
मितङ्गमा हस्तिनी	३.२.३८
मितङ्गमो हस्ती	३.२.३८
मितद्रुः	३.२.१८०
मितम्पचा ब्राह्मणी	३.२.३४
मितवान	७.४.४०
मित्रद्विट्	३.२.६१
मित्रधेये यतस्व	५.४.२५
मित्रध्रुक्	८.२.३३
मित्रध्रुट्	८.२.३३
मित्रयुभावेन श्लाघते	७.३.२
मित्रायोरपत्यं मैत्रेयः	६.४.१७४
मित्रशीः	६.४.३४
मित्रावरुणीयम्	५.१.३५
,,	५.२.५९
मित्रीयिता	३.२.१७०
मित्सति	७.४.५४
मित्सते	७.४.५४
मिथ्या	१.४.७४
मिथ्याकृत्य	१.४.७४
मिथ्या कृत्वा	१.४.७४
मिद्यते	७.३.८२
मिन्नः	१.३.५
,,	३.२.१८७
,,	७.२.१६
मिन्नवान्	७.२.१६
मिन्नमनेन	७.२.१७
मिमताम्	६.४.११२
मिमते	६.४.११२
मिमाथे	७.२.८१
मिमाते	७.२.८१
मिमीते	६.१.१९०
,,	६.४.११३
,,	७.४.७६
मिमीध्वे	६.४.११३
मिमीषे	६.४.११३
मिरिकावनम्	८.४.६
मिश्रकावणम्	६.३.११७
,,	८.४.४
मिश्रयति	३.१.२१
मीढम्	६.३.१११
मीनः	८.२.४५
मीनवान्	८.२.४५
मीमांसकदुर्दुरूढः	२.१.५३
मीमांसते	३.१.६
,,	७.४.८३
मीमांसनः	३.२.१४९
मीमांसिषते	३.१.७
मीयते	६.४.६६
मुकयी	४.१.६३
मुकुटे कार्षापणम्	६.२.६४
,,	६.२.६५
मुखकमलम्	२.१.५६
मुखतःकारं गतः	३.४.६१
मुखतःकृत्य गतः	३.४.६१
मुखतःकृत्वा गतः	३.४.६१(२)
मुखतीयम्	४.२.१३८
,,	४.३.६०
मुखतोभावं तिष्ठति	३.४.६१
मुखतोभूत्वा तिष्ठति	३.४.६१
मुखतोभूय तिष्ठति	३.४.६१
मुखपद्मम्	२.१.५६
मुखमस्यास्ति इति सर्वस्मिन् वक्तव्ये मुखरः	५.२.१०७
मुखीकृत्य गतः	३.४.६१
मुखीभूय गतः	३.४.६१
मुखे कामोऽस्य मुखकामः	६.३.१२
मुख्यः	५.३.१०३
मुञ्चति	१.१.४७
,,	७.१.५९
मुञ्जेषीकतूलम्	६.३.६५
मुण्डयति	३.१.२१
मुण्डयितारः श्राविष्ठायनाः भवन्ति वधूमूढाम्	३.२.१३५
मुण्डा	४.१.६३
मुण्डिका	७.३.४४
मुण्डो भापयते	६.१.५६
,,	७.३.४०
मुण्डो भीषयते	१.१.४६
,,	१.३.६८
,,	६.१.५६
,,	७.३.४०
मुण्डो विस्मापयते	१.३.६८
मुदितमनेन	१.२.२१
मुदितम्	८.२.४२
मुद्गचूर्णम्	६.२.१३४
मुद्गशाकम्	६.२.१२८
मुद्गसूपः	६.२.१३५

य

यशस्कम्	८.३.३८
यशस्करी विद्या	३.२.२०
यशस्कल्पम्	८.३.३८
यशस्काम्यति	८.३.३८
यशस्यम्	५.१.३९
”	५.१.१११
यशस्वान्	८.२.९
यशस्वी	१.४.१९
”	५.२.१२१
यशांसि	७.१.७२
”	८.३.२४
यशोभगीनः	४.४.१३२
यशोभग्यः	४.४.१३१
”	४.४.१३२
यष्टव्यम्	८.२.३६
यष्टा	७.२.१०
”	७.२.६२
”	८.२.३६
यष्टिं ग्राहम्	३.४.५३
यष्टिककुत्	५.४.१४६
यष्टिके ३ यष्टिके रिक्ता ते शक्तिः	८.१.८
यष्टिग्रहः	३.२.९
यष्टिग्राहं युध्यन्ते	३.४.५३
यष्टिरियं हाटकमयी	४.३.१५३
यष्टुम्	८.२.३६
यसति	३.१.७१
यस्काः	२.४.६३
यस्मात्	७.१.१५
यस्मिन्	७.१.१५
यस्मै	७.१.१४
यस्मै ददाति	८.१.६६
यस्यति	३.१.७१
यस्य त्रैवर्षिकं धान्यं निहितं भृत्यवृत्तये। अधिकं वाऽपि विद्येत स सोमं पातुमर्हति॥	७.३.१६
यस्य हेतोर्वसति	२.३.२७
यस्याः	७.३.११४
यस्याः यतः	६.३.३५
यस्याम् यत्र	६.३.३५
यस्यास्तु प्रज्ञा विद्यते सा प्राज्ञा	५.४.३८
यस्यै	७.३.११४
याकृत्कः	७.३.५१
या क्षेत्रा	६.१.७०
यागः	७.२.११६
याचितकम्	४.४.२१
याचिता	७.२.८
याचितुम्	७.२.८
याचित्वाऽपमयते	३.४.१९
याच्ञा	३.३.९०
”	७.२.८
”	८.४.४०
याच्यम्	७.३.६६
याजकपुत्रः	६.२.१३३
याजुष्कः	७.३.५१
याज्ञदत्तम्	४.३.८१
याज्ञदत्तिः	४.१.१५७
याज्ञवल्कानि ब्राह्मणानि	४.३.१०५
याज्ञवल्क्यानि	४.२.६६
याज्ञिककितवः	२.१.५३
याज्ञिकपाशः	५.३.४७
याज्ञिकरूपः	५.३.६६
याज्ञिकवैयाकरणौ	२.४.५
याज्ञिकाश्वः	६.२.६४
”	६.२.६५
याज्ञिक्यकेन नाम त्वं गर्वितः	५.३.९५
याज्ञिक्यम्	४.३.१२९
याज्यम्	७.३.६६
याज्यानुवाक्ये	६.२.३७
यातं देवदत्तेन	३.४.७६
यातः	८.२.४३
यातवान्	८.२.४३
यातव्या	४.४.१२१
याताः	७.३.३
याता	४.१.१०
”	६.४.४८
”	७.२.६१(२)
याताननान्दरौ	६.३.२५
यातानुयातम्	२.१.६०
याति	१.३.७८
”	६.१.१६२
याति नि हस्तिना	१.४.८१
याति माणवको ग्रामम्, यापयति माणवकं ग्रामम्	१.४.५२
याती कुले	७.१.८०
याती ब्राह्मणी	७.१.८०
यातो देवदत्तेन ग्रामः	३.४.७६
यातो देवदत्तो ग्रामम्	३.४.७६
याथाकामी	५.१.१२३
यादः	४.१.१५६
यादायनिः	४.१.१५६
यादृक्	३.२.६०
”	६.३.९१
यादृक्षः	३.२.६०
”	६.३.९१
यादृङ्	७.१.८३
यादृशः	३.२.६०
”	६.३.९१
यादृशी	४.१.१५
यानम्	१.१.३
यानि क्षेत्राणि	६.१.७०
यानि वनानि	६.१.७०
यानि सन्ति	१.१.५८
यान्ति	६.१.९७
”	६.४.४६
”	६.४.६४
”	६.४.११२
यान्ती कुले	७.१.८०
यान्ती ब्राह्मणी	७.१.८०
यान्तु	३.४.८५
”	३.४.१११

ल

विस्पष्टब्राह्मणः ६.२.२४
विस्पष्टलवणम् ६.२.२४
विस्फारः ६.१.४७
विस्फालः ६.१.४७
विस्फुरति ८.३.७६
विस्फुलति ८.३.७६
विस्फोर्यम् ८.२.१
विस्यन्दते ८.३.७२
विस्रब्धः कथयति ८.३.१०८
विस्रम्भी ३.२.१४३
विस्वनति मृदङ्गः ८.३.६९
विहगः ३.२.३८
विहङ्गः ३.२.३८
विहङ्गमः ३.२.३८(२)
विहवः ३.३.७२
विहायसा १.१.३७
विह्वरितस्त्वम् ७.२.३३
वीकाशः ६.३.१२३
वीवलेवः ६.३.१२२
वीक्षते ८.२.६(२)
वीणाशङ्खदुन्दुभयः २.२.३४
वीणावादकपरिवादकम् २.४.२
वीत्तम् ६.३.१२४
वीपम् ६.३.९७
वीमार्गः ६.३.१२१
,, ६.३.१२२
वीरणकन्था २.४.२०
वीरणपुष्पप्रचायिका ६.२.७४
वीरणावती ४.२.८५
,, ६.१.२१९
,, ६.३.११९
वीरपुरुषः २.१.५८
वीरपुरुषको ग्रामः २.२.२४
वीरबन्धुतरा ६.३.४४
वीरबन्धूः ४.१.६६
वीरबन्धूतरा ६.३.४४
वीरबन्धूनाम् ७.१.५४
वीरबन्ध्वा ६.१.१७५
वीरबन्ध्वे ६.१.१७५

वीरुद् ७.३.५३
वीवधिकः ४.४.१७
वीवधिकी ४.४.१७
वृवूर्षति ऋत्विजम् ७.१.१०२
वृवूर्षते ७.२.४१
वृकगर्तीयम् ४.२.१३७
वृकतिः ५.४.४१
वृकप्रेक्षी ६.२.८०
वृकभयम् १.२.४३
,, २.१.३७
,, २.२.३०
वृकभीः २.१.३७
वृकभीतः २.१.३७
वृकभीतिः २.१.३७
वृकवञ्ची ६.२.८०
वृकाः ५.३.११५
वृकाजिनः ४.३.६०
,, ६.२.१६५
वृकावप्लुतम् ६.२.१४५
वृकेभ्यो बिभेति २.३.२८
वृकेभ्यो भयं वृकभयम् २.१.१
वृकोदरः ६.२.१०७
वृक्णः ६.१.१६
,, ८.२.३
वृक्णवान् ६.१.१६
,, ८.२.३
वृक्षं परि १.४.९०
वृक्षं परि विद्योतते विद्युत् २.३.१०
वृक्षं प्रति विद्योतते विद्युत् १.४.९०
,, २.१.९
,, २.२.१८
वृक्षं प्रति विद्योतनम् २.३.२१
वृक्षं वृक्षं प्रति सिञ्चति १.४.९०
वृक्षं वृक्षमभि सिञ्चति १.४.९१

वृक्ष वृश्चति इति वृक्षवृट्, तमाचष्टे यः स वृक्षवयति, वृक्षवयतेरप्रत्ययः वृक्षव् करोति ८.३.१७
वृक्षः १.४.११०
,, २.३.४६
,, २.४.७१
,, ६.१.१०२
,, ८.३.१५
,, ८.३.१७
,, ८.४.६८
वृक्षः करोति ८.३.३७
वृक्षः खनति ८.३.३७
वृक्षः पचति ८.३.३७
वृक्षः फलति ८.३.३७
वृक्षः शेते ८.३.३६
वृक्षः षण्डे ८.३.३६
वृक्षः साये ८.३.३६
वृक्ष⌢करोति ८.३.३७
वृक्ष⌢खनति ८.३.३७
वृक्ष⌢पचति ८.३.३७
वृक्ष⌢फलति ८.३.३७
वृक्ष आश्रितः ६.१.११३
वृक्ष इदम् ८.२.३
वृक्ष इह ६.१.११३
वृक्षता ६.४.४८
वृक्षता अस्ति ३.४.११४
वृक्षत्वम् ३.४.११४
,, ६.४.४८
वृक्षमनु १.४.९०
वृक्षमनु विद्योतते विद्युत् २.१.१५
,, २.१.१६
वृक्षमभि विद्योतते विद्युत् १.४.९१
वृक्षमवचिनोति फलानि १.४.५१
वृक्षम ६.१.१०७
वृक्षयोः स्वम् ७.३.१०४
वृक्षयोर्निधेहि ७.३.१०४
वृक्षवान् ८.२.९

व्यतिशेश्यते ७.१.६
व्यतिषङ्गः ७.३.५३
व्यतिसर्पन्ति १.३.१५
व्यतिसे ७.४.५०
व्यतिहसन्ति १.३.१५
व्यतिहिंसन्ति १.३.१५
व्यतिहे ७.४.५२
व्यतीक्षा ३.३.४३
व्यतीहा वर्तते ३.३.४३
व्यत्यपुक्षत ७.३.७३
व्यत्यरे ६.४.६४
व्यत्यले ६.४.६४
व्यथयति ६.४.९२
व्यविद्युतत् ७.४.६७
व्यद्धा ७.२.१०
व्यद्युतत् १.३.९१
व्यद्योतिष्ट १.३.९१
,, ३.१.५५
व्यधः ३.३.६१
व्यन्तः ६.२.१८१
व्यपगतमहः व्यह्नः ६.३.११०
व्यर्णः ७.२.२४
व्यषहत ८.३.७०
व्यषीदत् ८.३.६६
व्यषीव्यत् ८.३.७०
व्यषेवत ८.३.७०
व्यष्टौत् ८.३.७०
व्यष्वणत् ८.३.६९
व्यसहत ८.३.७०
व्यसीव्यत् ८.३.७०
व्यसीषहत् ८.३.११४
व्यस्तौत् ८.३.७०
व्यहनि ६.३.११०
व्यह्नि ६.३.११०
व्यह्ने ६.३.११०
व्याकरणकेन नाम
स्वं गर्वितः ५.३.९५
व्याकरणम् ६.१.१२७
व्याकरणसमापनीयम् ५.१.११२

व्याकरणाध्ययनाय
क्रमते १.३.३८
व्याघ्रः ३.१.१३७
व्याघ्रकः ५.३.८१
व्याघ्रमुखः, व्याघ्र-
मुखः ६.२.१६९
व्याघ्रवान् ५.२.११५
व्याघ्राजिनो नाम
कश्चिन्मनुष्यः,
सोऽनुकम्पितः
व्याघ्रकः ५.३.८२
व्याघ्रस्येव पादावस्य
व्याघ्रपात् ५.४.१३८
व्याघ्रिलः ५.३.८१
व्याङ्गिः ७.३.७
व्याडिः ७.३.७
व्याड्युपज्ञं
दशहुष्करणम् २.४.२१
व्याड्युपज्ञं दुष्करणम् ६.२.१४
व्यात्युक्षी भवति ३.३.४३
व्याददते पिपीलिकाः
पतङ्गस्य मुखम् १.३.२०
व्याधः ३.१.१४१
व्यानशाते ७.४.७२
व्यानशिरे ७.४.७२
व्यानशे ७.४.७२
व्याभाषकः ३.२.१४६
व्यायामक्षुण्णगात्रस्य
पद्भ्यामुद्वर्तितस्य
च । व्याधयो
नोपसर्पन्ति वैनतेय-
मिवोरगाः ६.१.६३
व्यावक्रोशी ३.३.४३
,, ५.४.१४
,, ७.३.६
व्यावचर्ची ३.३.४३
व्यावचोरी ३.३.४३
व्यावलेखी ३.३.४३
,, ७.३.६

व्यावर्वर्ती ७.३.६
व्यावहारिकः ७.३.७
व्यावहासी वर्तते ३.३.४३
,, ५.४.१४
,, ७.३.६
व्यासः पाराशर्यः ४.१.१०५
व्याहरणकृच्छ्रम् ६.२.६
व्याहरणचिरम् ६.२.६
व्याहरणनेदीयः ६.२.२१
व्याहरणप्रियम् ६.२.१५
व्याहरणसुखम् ६.२.१५
व्याहरणाबाधम् ६.२.२१
व्याहरणाशङ्कम् ६.२.२१
व्युषुणोत् ८.३.६३
व्युष्टत्रिरात्रः ६.२.८१
व्युष्टे कार्यम्
वैयुष्टम् ५.१.९७
व्युष्टे दीयते वैयुष्टम् ५.१.९७
व्यूढमुरोऽस्य
व्यूढोरस्कः ५.४.१५१
व्येमानम् ६.४.२०
व्रजः ३.३.११९
व्रजति च जल्पति च ३.४.२१
व्रजे उपरोधम् ३.४.४९
व्रजेनोपरोधम् ३.४.४९
व्रजोपरोधं गाः
स्थापयति ३.४.४९
व्रज्या ३.३.९८
व्रतं चरिष्यामि
तच्छकेयम् ३.१.८६
व्रश्चित्वा ७.२.५५
व्रष्टव्यम् ८.२.३६
व्रष्टा ८.२.३६
व्रष्टुम् ८.२.३६
व्रातेन जीवति व्रातीनः ५.२.२१
व्रीणः ८ २.४५
व्रीणवान् ८.२.४५
व्रीहयः ४.३.१६६
व्रीहिकः ५.२.११६

शस्त्रीश्यामा	६.२.२
शस्त्रीश्यामा देवदत्ता	२.१.५५
शस्त्रेण भेत्ता	२.३.६५
शस्यम्	३.१.९७
,,	३.१.१०९
शांशपः चमसः	७.३.१
शांशपास्थला: देवाः	७.३.१
शांसित्यायनी	४.१.१८
शाकं पचसि देवदत्त	८.१.५५
शाकजम्बुकः	४.२.१२०
शाकटायनपुत्रः	६.२.१३३
शाकटिकः	४.४.८
शाकटो गौः	४.४.८०
शाकपण:	३.३.६६
शाकपार्थिवः	२.१.६०
शाकप्रति	२.१.९
शाकमयम्	४.३.१४४
शाकलं लक्षणम्	४.३.१२८
शाकल:	४.३.१२८
शाकलकं लक्षणम्	४.३.१२८
शाकलको घोषः	४.३.१२८
शाकलकोऽङ्कः	४.३.१२८
शाकलम्	४.२.२
शाकलशणकाः	६.२.३७
शाकलशुनका:	६.२.३७
शाकलिकः	४.३.२५
,,	४.३.१२८
शाकलिकम्	४.२.२
शाकलिका	४.२.११७
शाकलिकी	४.२.११७
शाकलो घोषः	४.३.१२८
शाकलोङ्कः	४.३.१२८
शाकल्यस्य संहिता-मनुप्रावर्षत्	१.४.८४
,,	२.३.८
शाकल्यायनी	४.१.१८
शाकुनिक:	१.१.६८
,,	४.४.३५
शाकुनिको लालपीति	२.४.७४
,,	७.३.९४
शाकुलिकः	४.४.३५
शाकृत्क:	७.३.५१
शाक्तीकः	४.४.५९
शाक्तीक शाक्तीक रिक्ताते शक्तिः	८.२.१०३
शाक्तीकी	४.१.१५
शाखेव शाख्य:	५.३.१०३
शाटीपिच्छकम्	२.४.११
शाट्यायनिनः	४.२.६६
,,	४.३.१०५
शाण्डिक्य:	१.३.७
,,	४.३.९२
शातकौम्भः	७.३.२०
शातपतम्	४.१.८४
शातपथ:	४.२.६०
शातभिषः	४.२.८
शात भषजः	४.२.८
,,	४.३.३६
शातिकः	२.३.१
शाद्वलम्	४.२.८८
शाधि	६.४.२२
शान्तः	६.४.१५
,,	६.४.३७(२)
,,	७.२.२७
शान्तवान्	६.४.१५
,,	६.४.३७(२)
शान्तिः	६.१.२०३
,,	६.४.१५
शान्तिवाचनम्	५.१.१११
शान्त्वा	६.४.१५
,,	७.२.५६
शापिण्डनिकाय:	६.२.९४
शाफरिक:	४.४.३५
शाबरजम्बुक:	४.२.११९
,,	७.३.५१
शाब्दिको वैयाकरणः	४.४.३४
शामं शामम्	६.४.९३
शामिता	६.४.६२
शामिषोष्ट	६.४.६२
शामिष्यते	६.४.६२
शामीलं भस्म	४.३.१४२
शामीलम्	४.३.१५५
शामीली स्रुक्	४.३.१४२
शामीवत्य:	५.३.११८
शाम्यति	७.३.७४
शाम्यध्वम्	७.३.९५
शायिका वर्तते	३.३.१०८
शारदं दधि	४.३.१३
शारदं सस्यम्	४.३.२७
शारदः आतपः	४.३.१३
शारदका दर्भाः	४.३.२७
शारदका मुद्गा:	४.३.२७
शारदण्डि:	४.१.१७३
शारदम्	५.१.९६
शारदम् अन्यत्	४.३.१२
शारदाः शालयः	४.३.४३
शारदिकं श्राद्धम्	४.३.१२
शारदक: आतपः	४.३.१३
शारदिको रोगः	४.३.१३
शारदो रोग:	४.३.१३
शारद्वतायन:	४.१.१०२
शारद्वतोऽन्यः	४.१.१०२
शारलोमि:	४.१.८५
शाराव ओदनः	४.२.१४
शारिकावणम्	८.४.४
शारेरिव कुक्षिरस्य शारिकुक्षः	५.४.१२०
शारो निवृतम्	३.३.२१
शारो वर्ण:	३.३.२१
शारो वायुः	३.३.२१
शार्करं मधु	५.२.१०४
,,	५.२.१०५
शार्कर:	५.२.१०५
शार्करकम्	४.२.८३
शार्करम्	४.२.८३(२)
शार्कराक्ष्या	४.१.७४

ष

सदृक् श्वेतः ६.२.२
सदृक्षः ६.३.८९
सदृङ् ७.१.८३
सदृशः ३.२.६०
,, ६.३.८९
सदृशमहान् २.१.६८
,, ६.२.२
सदृशश्वेतः २.१.६८
सदृशो देवदत्तस्य २.३.७२
सदृशो देवदत्तेन २.३.७२
सद्यस्कालः ८.३.४८
सद्यस्क्रीः ८.३.४८
सद्रुः ३.२.१५९
सद्रोणा खारी ६.३.७९
सधस्था ६.३.९६
सधुरं व्राज ६.३.८१
सध्रीचः ६.३.९५
सध्रीचा ६.३.९५
सध्र्यङ् ६.३.९५
सध्र्यञ्चः ६.३.९५
सध्र्यञ्चौ ६.३.९५
सनङ्गव्यं चर्म ५.१.२
सनाभिः ६.३.८५
सनामा ६.३.८५
सनासिका ४.१.५७
सनीस्रंसः २.४.७४
सनीस्रंसीति ७.४.८४
सनीस्रस्यते ६.४.२४
,, ७.४.८४
सनोति ३.१.७९
सन्तमसम् ५.४.७९
सन्तापाय प्रभवति
सान्तापिकः ५.१.१०१
सन्तापाय प्रभवति
सान्तापिकः, न
सान्तापिकः
असान्तापिकः ६.२.१५५
सन्तिः ६.४.४५
सन्ति ६.४.१११

सन्दमय्य ६.४.५६
सन्द्रावः ३.३.४४
सन्धिवेला ४.३.१६
सन्ध्या ४.३.१६
सन्ध्याभ्रगर्जितम् २.१.४५
सन् ब्राह्मणः ३.२.१२४
सन्यते ६.४.४३
सपक्षः ६.३.८४
सपक्षक: २.२.२८
सपत्नी ४.१.३५
सपत्रं वृक्षं करोति
जलसेचकः ५.४.६१
सपत्राकरोति मृगं व्याधः ५.४.६१
सपलाशम् ६.३.७८
सपशुबन्धम् २.१.६
,, ६.३.७८
सपिशाचा वात्या ६.३.८०
सपुत्रः २.२.२८
,, ६.३.८२
सप्त १.१.२४
,, १.१.६३
,, ४.१.१०
,, ७.१.२२
सप्तकः ५.१.५६
सप्तकम् ५.१.३९
सप्तकृत्वः ५.४.१७
सप्तकोऽधीतः ५.१.५८
सप्तगङ्गम् २.१.२०
सप्तगोदावरम् २.१.२०
सप्ततितमः ५.२.५८
सप्तत्या क्रीतं
साप्ततिकम् ५.१.३७
सप्तथः ५.२.५०
सप्तदशः ५.१.५८
सप्त दशतः परिमाण-
मस्य सप्ततिः ५.१.५९
सप्तभिः पर्वैरवाप्यते
साप्तपर्वीनम् ५.२.२२
सप्तभिः पराञ्जयति ६.१.१८०

सप्तभिः सप्तभिः ६.१.१८१
सप्तमः ५.२.४९
,, ५.३.४९
सप्तमिकः ५.१.४८
सप्तर्षयः २.१.५०
सप्तर्षिमन्तम् ८.२.१५
सप्तागच्छ ६.१.१९८
सप्तानाम् ६.१.१७९
,, ६.१.१८०
,, ७.१.५५
सप्ताहानि शासे ३.४.९६
सबन्धुः ६.३.८५
सबुसम् २.१.६
सब्रह्मचारिण इमे
साब्रह्मचाराः ६.४.१४४
सब्रह्म बाभ्रवाणाम् २.१.६
स भवान् ततो भवान्,
तत्र भवान् ५.३.१४
स भवान् लुनीहि
लुनीहि इत्येवायं
लुनाति ८.१.१२
स भुङ्क्ते ६.१.१३२
सभ्यः ४.४.१०५
सम १.२.३०
समक्नौ शकुनेः पादौ ८.२.४८
समक्षम् ५.४.१०७
समगंस्त १.२.१३
समगत १.२.१३
समजः २.४.५६
समजः पशूनाम् ३.३.६९
समजिहत ६.४.११२
समज्या २.४.५६
,, ३.३.९९
समदन्ता ४.१.५५
समदन्ती ४.१.५५
,, ५.४.१४३
समपादः ६.२.८१
समपादि भैक्षम् ३.१.६०
समभागः ६.२.१

सुरापाणा: प्राच्या:	८.४.९
सुरापाणि	८.४.१२
सुरापानम्	८.४.१०
सुरापी	३.२.८
सुरापीत:	६.२.१७०
सुरापीता	४.१.५३
सुरापीती	४.१.५३
सुरापेण	८.४.१२
सुराष्ट्रेषु ब्रह्मा	
सुराष्ट्रब्रह्मः	५.४.१०४
सुलभम्	७.१.६८
सुलाभः	७.१.६८
सुलोमा	६.२.११७
सुवर्णनिधायं निहितः	३.४.४५
सुवर्णनिष्कमस्यास्ति	५.२.११९
सुवर्णपुङ्खेषुः	६.२.१०७
सुवर्णप्रस्थ:	६.२.८७
सुवर्णालङ्कारः	२.२.२४
सुवाग् ब्राह्मणकुलम्	१.२.२८
सुवाचा	६.१.१६९
सुवाचा ब्राह्मणेन	६.१.१६९
सुवामहै	७.३.८८
सुवावहै	७.३.८८
सुवीरस्ते	६.२.१२०
सुवृषलीकः	६.२.१७३
सुवै	७.३.८८
सुव्रीहि:	६.२.१७२
सुव्रीहिकः	६.२.१७४
सुशक्तः	५.४.१२१
सुशयिका	७.३.४६
सुशर्मा	३.२.७५
”	४.१.१२
सुशर्माण:	४.१.१२
सुशर्माणौ	४.१.१२
सुश्चन्द्रः युष्मान्	६.१.१५१
सुश्रोता:	६.४.१४
सुश्लोक ३ इति	
सुश्लोकेति	६.१.१२९
सुषन्धिः	८.३.९८
सुषमम्	६.२.१२१
”	८.३.८८
सुषाम्णोऽपत्यं	
सौषामः	६.४.१७०
सुषाव	८.३.११५
सुषिक्तं किं तवात्र	१.४.९४
सुषिरं काष्ठम्	५.२.१०७
सुषोमो नागः	२.१.६२
सुषुप्त:	८.३.८८
सुषुप्सति	१.२.८
”	८.३.६१
सुषुवे	७.४.७४
सुषूति:	८.३.८८
सुष्ठु	८.३.९८
सुष्ठु मन्यसे	१.४.१०६
सुष्ठु मन्यसे ओदनं	
भोक्ष्ये इति	८.१.४६
सुष्ठु विक्रमते	१.३.४१
सुष्वपिथ	६.१.१७
सुष्वाप	६.१.१७
”	८.३.५५
”	८.३.५७
”	८.३.५९
सुष्वापयिषति	७.४.६७
”	८.३.६१
सुसक्थः	५.४.६९
”	५.४.१२१
सुसक्थि:	५.४.१२१
सुसर्पिष्केण	८.४.३५
सु सिक्तं भवता	१.४.९४
सुसूक्ष्मजटकेशेन	
सुगजाजिनवाससा ।	
समन्तशितिरन्ध्रेण द्वयोर्वृत्तौ	
न सिध्यति ॥	२.२.२४
सुसूषति	८.३.६१
सु स्तुतं भवता	१.४.९४
”	६.२.१४४
”	६.२.१४५
सुस्यूषति	७.२.४९
सुस्रत	६.२.११७
सुस्रावयिषति	७.४.८१
सुस्रुम	७.२.१३
सुस्रुव	७.२.१३
सुस्रूषति	७.४.८१
सुस्रोतस्कः	६.२.११७
सुस्रोताः	६.२.११७
सुस्रोता ३ अत्र न्वसि	६.१.११३
सुस्रोथ	७.२.१३
सुस्वूर्षति	७.१.१०२
”	७.२.४९
सुहलः	५.४.१२१
सुहलिः	५.४.१२१
सुहितम्	७.४.४५
सुहोता	५.४.१५८
सुहिरण्यः	६.२.११९
सुहृदयः कारुणिकः	५.४.१५०
सुह्मनगरम्	६.२.८९
सुह्माः	१.२.५१
”	२.४.६२
”	४.२.८१
सूकरनिचयः	३.३.४२
सूकरसद्मनः	
सौकरसद्माः	६.४.१४४
सूकरस्य पोत्रम्	३.२.१८३
सूकरी	४.१.६३
सूतदुहिता	६.३.७०
सूतपुत्री	६.३.७०
सूते	६.१.१८६
सूते सूते	८.३.१०८
सूत्रकारः	३.२.२३
सूत्रग्रहः	३.२.९
सूत्रग्राहः एवान्यः	३.२.९
सूत्रम्	८.४.५२
सूत्रयति	३.१.२६
सूत्वा	७.२.४४
सूस्थित:	८.२.६(२)
सूदः	६.१.२०३
सूदद्	३.१.१३४

इति काशिकागतानामुदाहरणानामकारादिक्रमेण सूची ॥

—०—

अथ परिभाषापाठः

—:०:—

१. व्याडिव्याख्याताः परिभाषाः

१. अर्थवद्ग्रहणे नानर्थकस्य ।

२. न वर्णग्रहणेषु ।

३. लक्षणप्रतिपदोक्तयोः प्रतिपदोक्तस्य ग्रहणम् ।

४. गौणमुख्ययोर्मुख्ये सम्प्रत्ययः ।

५. औपदेशिकप्रायोगिकयोरौपदेशिकस्य ग्रहणम् ।

६. कृत्रिमाकृत्रिमयोः कृत्रिमे सम्प्रत्ययः ।

७. कृतिमाकृत्रिमयोरुभयगतिर्भवति ।

८. भवति च बहुव्रीहौ तद्गुणसंविज्ञानमिति ।

९. पुरस्तादपवादा अनन्तरान् विधीन् बाधन्ते ।

१०. सन्निपातलक्षणो विधिरनिमित्तं तद्विघातस्य ।

११. उच्चरितप्रध्वंसिनोऽनुबन्धाः ।

१२. नानुबन्धकृतमनेकाल्त्वम् ।

१३. नानुबन्धकृतमसारूप्यम् ।

१४. भूतपूर्वगतिरिह शास्त्रे सम्भवति ।

१५. वस्तुप्रवृत्त्या इह शास्त्रे कार्यं भवति ।

१६. अनन्तरस्य विधिर्वा प्रतिषेधो वा ।

१७. तद्भक्तस्तद्ग्रहणेन गृह्यते ।

१८. तन्मध्यपतितस्तद्ग्रहणेन गृह्यते ।

१९. न निमित्तकार्यं नैमित्तिकस्य ।

२०. अभ्यासविकारेष्वपवादा नोत्सर्गान्विधीन् बाधन्ते ।

२१. असति सम्भवे बाधनं भवति ।

२२. सत्यपि सम्भवे बाधनं भवति ।

२३. एकयोगनिर्दिष्टानामप्येकदेशानुवर्त्तनम् ।

२४. इतरेतराश्रयाण्यपि कार्याणि शास्त्रेषु प्रकल्पन्ते ।

२५. प्रातिपदिकग्रहणे लिङ्गविशिष्टस्यापि ग्रहणम् ।

२६. वर्णैकदेशा वर्णग्रहणेन गृह्यन्ते ।

२७. ताच्छीलिकेषु वाऽसरूपविधिर्नास्ति ।

२८. प्रत्येकं वाक्यपरिसमाप्तिः ।

२९. समुदायेऽपि वाक्यपरिसमाप्तिः ।

३०. भाव्यमानोऽण् सवर्णान्न गृह्णाति ।

३१. उकार एवैको भाव्यमानोऽपि सवर्णान् गृह्णाति ।

३२. इह शास्त्रे व्यवस्थितविभाषा भवति ।

३३. स्वरविधौ व्यञ्जनमविद्यमानवत् ।

३४. अङ्गवृत्ते पुनर्वृत्तावविधिर्निष्ठितस्य ।

३५. सकृद्गतौ विप्रतिषेधे यद्बाधितं बाधितमेव तत् ।

३६. असिद्धं बहिरङ्गमन्तरङ्गे ।

३७. धातूपसर्गयोरन्तरङ्गं कार्यं भवति ।

३८. समानाश्रयमसिद्धं व्याश्रयं सिद्धं भवति ।

३९. येन नाव्यवधानं तेन व्यवहितेऽपि वचनप्रामाण्यात् ।

४०. निमित्ताभावे नैमित्तिकस्याप्यभावो भवति ।

४१. सन्नियोगशिष्टानामेकतरापाये उभयोरप्यपायः ।

४२. येन नाप्राप्ते यो विधिरारभ्यते स तस्य बाधको भवति ।

४३. लुग्विकरणालुग्विकरणयोरलुग्विकरणस्यैव ग्रहणम् ।

४४. उभयत आश्रये नान्तादिवद्भवति ।

४५. एकानुबन्धकृतमनित्यम ।

४६. एकानुबन्धग्रहणे न द्व्यनुबन्धकस्य ।

४७. निरनुबन्धग्रहणे न सानुबन्धकस्य ।

४८. यं विधिं प्रत्युपदेशोऽनर्थकः स विधिर्बाध्यते ।

४९. यस्य विधेर्निमित्तं नासौ बाध्यते ।

५०. कार्यकालं संज्ञापरिभाषम् ।

५१. उक्तार्थानामप्रयोगः ।

५२. अनन्त्यविकारेऽन्त्यसदेशस्य ।

५३. संज्ञापूर्वकविधिरनित्यः ।

५४. नञिवयुक्तमन्यसदृशाधिकरणं तथा ह्यर्थः ।

५५. उदित् स्ववर्गमेव गृह्णाति न सवर्णमात्रम् ।

५६. सर्वविधिभ्य इड्विधिर्बलवान् ।

५७. सर्वविधिभ्यो लोपविधिर्बलवान् ।

५८. व्याख्यानतो विशेषप्रतिपत्तिर्न हि सन्देहादलक्षणम् ।

५९. चानुकृष्टमुत्तरत्र नानुवर्तते ।

६०. प्रकृतिग्रहणे यङ्लुगन्तस्यापि ग्रहणम् ।

६१. एकस्मिन्नपि व्यपदेशिवद्भावोऽप्रातिपदिकग्रहणेन ।

६२. तदेकदेशभूतस्तद्ग्रहणेन गृह्यते ।

६३. अर्थवशाद्विभक्तिविपरिणामो भवति ।

६४. पर्जन्यवल्लक्षणप्रवृत्तिः ।

६५. अकृतव्यूहाः पाणिनीयाः ।

६६. अतन्त्रं तरनिर्देशः ।

६७. प्रधानान्वाचयशिष्टयोः प्रधानशिष्टे सम्प्रत्ययः ।

६८. योगविभागादिष्टसिद्धिः ।

६९. प्रातिपदिकविधौ तदन्तविधिर्नास्ति ।

७०. प्रकृतिग्रहणे णिजन्तस्यापि ग्रहणम् ।

७१. संज्ञाविधौ तदन्तविधिर्नास्ति ।

७२. अभिधानलक्षणाः कृत्तद्धितसमासाः ।

७३. सर्वो द्वन्द्वो विभाषयैकवद्भवति

७४. प्रतिपदविधानाद्योगविभागो गरीयान ।

७५. समासान्तविधिरनित्यः ।

७६. अनित्यमागमशासनम् ।

७७. शब्दान्तरस्य प्राप्नुवन् विधिरनित्यो भवति ।

७८. लक्षणान्तरेण प्राप्नुवन्विधिरनित्यः ।

७९. असिद्धं बहिरङ्गमन्तरङ्गे ।

८०. नाजानन्तर्ये बहिष्प्रक्लृप्तिः ।

८१. सकृद्गतौ विप्रतिषेधे यद्बाधितं तद्बाधितमेव ।

८२. पुनःप्रसङ्गविज्ञानात्सिद्धम् ।

८३. अपवादविषयेऽप्युत्सर्गसमावेशः ।

८४. न विकरणस्वरो लसार्वधातुकस्वरं बाधते ।

८५. समुदायेषु शब्दाः प्रवृत्ताः अवयवेष्वपि वर्त्तन्ते ।

८६. प्रकृतिवदनुकरणं भवति ।

८७. अव्यक्तगुणसन्देहे नपुंसकलिङ्गं प्रयुज्यते ।

८८. अवयवलोपिनामतो लोपो नास्ति ।

८९. अन्तरङ्गविधेः प्रतिपदविधिर्बलीयान् ।

९०. धातुप्रातिपदिकादनुबन्धप्रातिपदिकं बलीयः ।

९१. सामान्यातिदेशे विशेषानतिदेशः ।

९२. द्विबद्धं सुबद्धं भवति ।

९३. कृद्ग्रहणे गतिकारकपूर्वस्यापि ग्रहणम् ।

इति व्याडिव्याख्याताः परिभाषाः ॥

—:०:—

२. व्याडिपरिभाषापाठः

१. अर्थवद्ग्रहणे नानर्थकस्य ग्रहणम् ।

२. न वर्णग्रहणेषु ।

३. लक्षणप्रतिपदोक्तयोः प्रतिपदोक्तस्य ग्रहणम् । न तु लाक्षणिकस्य ।

४. गौणमुख्ययोर्मुख्ये सम्प्रत्ययः ।

५. औपदेशिकप्रायोगिकयोरौपदेशिकस्य ग्रहणम् ।

६. कृत्रिमाकृत्रिमयोः कृत्रिमे सम्प्रत्ययः ।

७. भवति बहुव्रीहौ तद्गुणसंविज्ञानमपि ।

८. अवयवेन विग्रहः समुदायः समासार्थः ।

९. पुरस्तादपवादा अनन्तरान् विधीन् बाधन्ते ।

१०. मध्येऽपवादाः पूर्वान् विधीन् बाधन्ते, नोत्तरान् ।

११. निरवकाशा हि विधयः सावकाशान् विधीन् बाधन्ते ।

१२. सन्निपातलक्षणो विधिरनिमित्तं तद्विघातस्य ।

१३. उच्चरितप्रध्वंसिनोऽनुबन्धाः ।

१४. नानुबन्धकृतमनेकाल्त्वम् ।

१५. नानुबन्धकृतमसारूप्यम् ।

१६. एकदेशविकृतमनन्यवद्भवति ।

१७. भूतपूर्वगतिरिह शास्त्रे सम्भवति ।

१८. वसुप्रवृत्त्या इह शास्त्रे कार्यं भवति ।

१९. अनन्तरस्य विधिर्वा प्रतिषेधो वा ।

२०. तद्भक्तस्तद्ग्रहणेन गृह्यते ।

२१. तन्मध्यपतितस्तद्ग्रहणेन गृह्यते ।

२२. अनिमित्तेन कार्यं नैमित्तिकस्य ।

२३. अभ्यासविकारेषु अपवादा नोत्सर्गान् विधीन् बाधन्ते ।

२४. असति हि सम्भवे बाधनं भवति ।

२५. सति सम्भवे बाधनं भवति ।

२६. अस्ति च सम्भवो यदुभयं स्यात् ।

२७. एकयोगनिर्दिष्टानामप्येकदेशानुवर्त्तनम् ।

२८. इतरेतराश्रयाण्यपि कार्याणि शास्त्रेषु प्रकल्पन्ते ।

२९. प्रातिपदिकग्रहणे लिङ्गविशिष्टस्यापि ग्रहणम् ।

३०. विभक्तौ लिङ्गविशिष्टाग्रहणम् ।

३१. न ह्येकदेशा वर्णग्रहणेन गृह्यन्ते ।

३२. ताच्छीलिकेषु न वासरूपविधिः ।

३३. प्रत्येकं वाक्यपरिसमाप्तिः ।

३४. उभयथा वाक्यपरिसमाप्तिः ।

३५. भाव्यमानोऽण् सवर्णान् गृह्णाति ।

३६. व्यवस्थितविभाषा चेह शास्त्रे सम्भवति ।

३७. स्वरविधौ व्यञ्जनमविद्यमानवत् ।

३८. अङ्गवृत्तौ पुनर्वृत्तावविधिर्निष्ठितस्य ।

३९. वार्णादाङ्गं बलीयः ।

४०. सकृद्गतौ विप्रतिषेधे यद्बाधितं बाधितमेव तत् ।

४१. पुनःप्रसङ्गविज्ञानात् सिद्धम् ।

४२. असिद्धं बहिरङ्गमन्तरङ्गे ।

४३. अन्तरङ्गे कार्ये बहिरङ्गमसिद्धं स्यात् ।

४४. नाजानन्तर्ये बहिष्ट्वप्रक्लृप्तिः ।

४५. समानाश्रयमसिद्धं व्याश्रयं तु सिद्धमेव ।

४६. येन नाव्यवधानं तेन व्यवहितेऽपि वचनप्रामाण्यात् ।

४७. निमित्ताभावे नैमित्तिकस्याप्यभावः ।

४८. सन्नियोगशिष्टानामेकतराभावे उभयोरप्यभावः ।

४९. येन नाप्राप्ते यो विधिरारभ्यते स तस्य बाधको भवति ।
५०. लुग्विकरणालुग्विकरणयोरलुग्विकरणस्यैव ग्रहणम् ।
५१. उभयत आश्रये नान्तादिवद्भावः ।
५२. एकानुबन्धग्रहणे न द्व्यनुबन्धकस्य ग्रहणम् ।
५३. निरनुबन्धकग्रहणे न सानुबन्धकस्य ।
५४. तदनुबन्धकग्रहणे नातदनुबन्धकस्य
५५. एकानुबन्धकृतमनित्यम् ।
५६. यं विधिं प्रत्युपदेशोऽनर्थकः स विधिर्बाध्यते ।
५७. यस्य विधेर्निमित्तं नासौ बाध्यते ।
५८. कार्यकालं संज्ञापरिभाषम् ।
५९. यथोद्देशं संज्ञापरिभाषम् ।
६०. उक्तार्थानामप्रयोगः ।
६१. सकृद्गुक्तार्थस्य प्रयोगः ।
६२. नानर्थकेऽलोन्त्यविधिरनभ्यासविकारे ।
६३. अनभ्यासविकारे अभ्यसदेशस्यैव ग्रहणम् ।
६४. संज्ञापूर्वको विधिरनित्यः ।
६५. नञिवयुक्तमन्यसदृशाधिकरणे तथा ह्यर्थगतिः ।
६६. अणुदित्सवर्णमेव गृह्णाति न वर्णमात्रम् ।
६७. सहचरितासहचरितयोः सहचरितस्यैव ग्रहणम् ।
६८. दृष्टानुविधिश्छन्दसि ।
बाहुल्यवत् ।
६९. सर्वविधिभ्य इड्विधिर्बलवान् ।
७०. सर्वविधिभ्यो लोपविधिर्बलवान् ।
७१. सर्वविधिभ्यो लुग्विधिर्बलवान् ।
७२. प्रत्ययाप्रत्यययोः प्रत्यये संप्रत्ययः ।
७३. अभिधेयवल्लिङ्गवचनानि भवन्ति ।
७४. स्वार्थिका एव प्रत्ययाः प्रकृतितो लिङ्गवचनान्यतिवर्त्तन्ते ।
७५. व्याख्यानतो विशेषप्रतिपत्तिर्न हि सन्देहादलक्षणम् ।
७६. चानुकृष्टं नोत्तरत्र नानुवर्तते ।
७७. प्रकृतिग्रहणे यङ्लुगन्तस्यापि ग्रहणम् ।
७८. एकस्मिन्नपि व्यपदेशिवद्भावोऽप्रातिपदिकेन ।
७९. प्रकृतिग्रहणे णिजन्तस्यापि ग्रहणम् ।
८०. तदेकदेशभूतं तद्ग्रहणेन गृह्यते ।
८१. कार्यनिर्देशः कार्यनिमित्तप्रतिपत्तये ।
८२. अर्थवशाद्विभक्तिविपरिणामः ।
८३. पर्जन्यवल्लक्षणप्रवृत्तिः ।
८४. अकृतव्यूहाः पाणिनीयाः कृतमपि शास्त्रं निवर्त्तयन्ति ।
८५. असन्नं तरनिर्देशः ।
८६. प्रधानान्वाचयशिष्टयोः प्रधानशिष्टे सम्प्रत्ययः ।
८७. योगविभागादिष्टसिद्धिः ।
८८. प्रथाविवक्षावर्णाधिक्यम् ।
८९. ग्रहणवता प्रातिपदिकेन न तदन्तविधिः ।
९०. अभिधानलक्षणाः कृत्तद्धितसमासाः ।
९१. सर्वो द्वन्द्वो विभाषयैकवद्भवति ।
९२. प्रतिपदविधानाद्योगविभागो गरीयान् ।
९३. अक्षरविधिस्वादपि योगविभागो गरीयान् ।
९४. समासान्तविधिरनित्यः ।
९५. अनित्यमातिदेशिकम् ।
९६. वर्णाश्रये नास्ति प्रत्ययलक्षणम् ।
९७. प्रकृतसम्बन्धाच्छ्रुतसम्बन्धो गरीयान् ।
९८. अलिङ्गमसंख्यमव्ययम् ।
९९. अनित्यमागमशासनम् ।
१००. शब्दान्तरस्य प्राप्नुवन् विधिरनित्यो भवति ।
१०१. अपवादविषये क्वचिदुत्सर्गस्यापि समावेशः ।
१०२. न विकरणस्वरो लसार्वधातुकस्वरं बाधते ।
१०३. धातुस्वरात् प्रत्ययस्वरो बलीयान् ।
१०४. सतिशिष्टस्वरो बलीयानन्यत्र विकरणेभ्यः ।
१०५. आगमा अनुदात्ता भवन्ति ।
१०६. निर्दिश्यमानस्यादेशा भवन्ति ।
१०७. समासवृत्तिस्तद्धितवृत्त्या बाध्यते ।
१०८. अवयवप्रसिद्धेः समुदायप्रसिद्धिर्बलीयसी ।
१०९. सदृशं करणमनुकरणम् ।
११०. अव्यक्तेषु गुणसन्देहे नपुंसकलिङ्गं प्रयुज्यते ।
१११. कृदभिहितो भावो द्रव्यवत् प्रकाशते ।
११२. रूढिषु नावयवार्थाः प्रकाशन्ते ।
११३. प्रकृतिवदनुकरणं भवति ।

११४. अवयवालोपिनामतोलोपो नास्ति ।
११५. अन्तरङ्गबहिरङ्गयोर-न्तरङ्गो विधिर्बलीयान् ।
११६. अन्तरङ्गविधेः प्रतिपद-विधिर्बलीयान् ।
११७. कृताकृतप्रसङ्गी यो विधिः स नित्यः ।
११८. नित्यानित्ययोर्नित्यो विधि-र्बलवान् ।
११९. धातुप्रातिपदिकादनुबन्ध-प्रातिपदिकं बलीयः ।
१२०. प्रधानाप्रधानयोः प्रधाने सम्प्रत्ययः ।
१२१. प्रतिज्ञानुनासिक्याः पाणि-नीयाः ।
१२२. प्रतिज्ञास्वरिताः पाणिनीयाः ।
१२३. सामान्यातिदेशे विशेषा-नतिदेशः ।
१२४. नामावाग्रहणेष्वविशेषः ।
१२५. पदाङ्गाधिकारे तस्य च ग्रहणं भवति तदुत्तरस्य च ।
१२६. कृद्ग्रहणे गतिकारकस्यापि ग्रहणम् ।
१२७. यस्मिन्विधिस्तदादाव-ल्ग्रहणे ।
१२८. अन्तरङ्गानपि विधीन् बहिरङ्गो लुग्बाधते ।
१२९. अनिनस्मन्ग्रहणान्यर्थवता चानर्थकेन च तदन्तविधिं प्रयो-जयन्ति ।
१३०. विधिनियमसम्भवे विधिरेव ज्यायान् ।
१३१. यत एवकारस्ततोन्यत्राव-धारणम् ।
१३२. क्विबन्ता धातुत्वं न जहति प्रातिपदिकत्वं च ।
१३३. नैकमुदाहरणं योगारम्भं प्रयोजयति ।
१३४. लुप्तोऽप्यनुबन्धः कार्यं प्रति विशेषको भवति ।
१३५. लघ्वक्षरं हि संज्ञाविधान-मनित्यम् ।
१३६. द्विर्बद्धं सुबद्धं भवति ।
१३७. दृष्टार्थाः बहवः .... कार्याः ।
१३८. गतिकारकोपपदानां कृद्भिः सह समासवचनं प्राक्सु-बुत्पत्तेः ।
१३९. चक्रकेऽिवष्टतो व्यवस्था ।
१४०. ज्ञापकलक्षणं न सर्वत्र ।

इति व्याडिविरचिताः पाणिनीयपरिभाषाः ॥

—:o:—

३. शाकटायनपरिभाषासूत्राणि

१. अर्थवद्ग्रहणे नानर्थकस्य ।
२. न वर्णग्रहणेषु ।
३. अनिनस्मन्ग्रहणान्यर्थवता चानर्थकेन च ।
४. लक्षणप्रतिपदोक्तयोः प्रति-पदोक्तस्य न लाक्षणि-कस्य ।
५. गौणमुख्ययोर्मुख्ये कार्यसम्प्र-त्ययः ।
६. औपदेशिकप्रायोगिकयोरौप-देशिकस्य ग्रहणं न तु प्रायोगिकस्य ।
७. कृत्रिमाकृत्रिमयोः कृत्रिमे सम्प्रत्ययो भवति ।
८. अकर्मका अपि हि धातवः सोपसर्गाः सकर्मका भवन्ति ।
९. बहुव्रीहौ तद्गुणसंविज्ञान-मपि ।
१०. पूर्वेऽपवादा अनन्तरान् विधीन् बाधन्ते नोत्तरान् ।

११. मध्येऽपवादाः पूर्वान् विधीन् बाधन्ते ।

१२. यो यमाश्रित्य समुत्पन्नः स तं प्रति सन्निपातः । सन्निपातलक्षणो विधिरनिमित्तं तद्विघातस्य ।

१३. उच्चरितप्रध्वंसिनोऽनुबन्धाः ।

१४. नानुबन्धकृतमनेकाल्त्वम् ।

१५. नानुबन्धकृतमनेजन्तत्वम् ।

१६. नानुबन्धकृतमसारूप्यम् ।

१७. एकदेशविकृतमनन्यवद्भवति ।

१८. भूतपूर्वगतिरिह शास्त्रे सम्भवति ।

१९. वत्सप्रवृत्त्येह शास्त्रे कार्याणि सम्भवन्ति

२०. अनन्तरस्य विधिर्वा भवति प्रतिषेधो वा ।

२१. तदागमस्तद्ग्रहणेन गृह्यते ।

२२. तन्मध्यपतितस्तद्ग्रहणेन गृह्यते ।

२३. न निमित्तकार्यं नैमित्तिकस्य ।

२४. द्विर्भावे पूर्वविधावपवादा नोत्सर्गान् बाधन्ते ।

२५. असति च सम्भवे बाधनं भवति ।

२६. सत्यपि सम्भवे तदुभयं स्यात् ।

२७. एकयोगनिर्दिष्टानामप्येकदेशोऽनुवर्त्तते ।

२८. इतरेतराश्रयाणि च कार्याणि न प्रकल्प्यन्ते ।

२९. प्रातिपदिकग्रहणे लिङ्गविशिष्टस्यापि ग्रहणम् ।

३०. वर्णैकदेशा वर्णग्रहणेन गृह्यन्ते ।

३१. ताच्छीलिके सरूपविधिर्नास्ति ।

३२. प्रत्येकं वाक्यपरिसमाप्तिः ।

३३. समुदाये वाक्यपरिसमाप्तिः ।

३४. उभयथा वाक्यपरिसमाप्तिः ।

३५. व्यवस्थितविभाषा चेह शास्त्रे सम्भवति ।

३६. उभयगतिरिह शास्त्रे सम्भवति ।

३७. स्वरविधौ व्यञ्जनमविद्यमानवत् ।

३८. सकृद्गते स्पर्द्धे यद्बाधितं तद्बाधितमेव ।

३९. सहचरितासहचरितयोः सहचरितस्यैव ग्रहणम् ।

४०. सामान्याश्रयं सिद्धं व्याश्रयं त्वसिद्धमेव ।

४१. येन नाव्यवधानं तेन व्यवहितेऽपि वचनप्रामाण्यादेकेन वर्णेन व्यवधानमाश्रीयते ।

४२. निमित्ताभावे नैमित्तिकस्याप्यभावः ।

४३. सन्नियोगशिष्टानामन्यतराभावे उभयोरप्यभावः ।

४४. येन नाप्राप्ते यो विधिरारभ्यते स तस्य बाधको भवति ।

४५. श्लुग्विकरणाश्लुग्विकरणयोरश्लुग्विकरणम् ।

४६. उभयत आश्रये नान्तादिवत् ।

४७. एकानुबन्धकग्रहणे न द्व्यनुबन्धकस्य ।

४८. अननुबन्धकग्रहणे न सानुबन्धकस्य ।

४९. तदनुबन्धकग्रहणे नातदनुबन्धकस्य ।

५०. यं विधिं प्रत्युपदेशोऽनर्थकः स विधिर्बाध्यते । यं प्रति निमित्तमेव न स बाध्यते ।

५१. कार्यकालं संज्ञापरिभाषम् ।

५२. यथोद्देशं संज्ञापरिभाषम् ।

५३. उक्तार्थानामप्रयोगः ।

५४. शब्दान्तरस्य प्राप्नुवन् विधिरनित्यः ।

५५. नानर्थकेऽलोऽन्त्यविधिः ।

५६. अभ्यासाभावेऽभ्यसदेशस्य ।

५७. सञ्ज्ञापूर्वको विधिरनित्यः ।

५८. नञिवयुक्तमन्यसदृशाधिकरणे तथा ह्यर्थगतिः ।

५९. सर्वविधिभ्य इड्विधिर्बलीयान् ।

६०. सर्वविधिभ्यो लोपविधिर्बलीयान् ।

६१. व्याख्यानतो विशेषप्रतिपत्तिर्न हि सन्देहादलक्षणम् ।

६२. चानुकृष्टमुत्तरत्र नानुवर्त्तते ।

६३. प्रकृतिग्रहणे लिङ्गविशिष्टस्यापि ग्रहणम् ।

६४. प्रकृतिग्रहणे यङ्लुगन्तस्यापि ग्रहणम् ।

६५. व्यपदेशिवद्भावो न प्रातिपदिकग्रहणेन ।

६६. तदादेशस्तद्ग्रहणेन गृह्यते ।

६७. अर्थवशाद्विभक्तिपरिणामः ।

६८. पर्जन्यवल्लक्षणे प्रवृत्तिः जले वर्षति स्थले वर्षति ।

६९. अकृतव्यूहाः शाकटायनीयाः कृतमपि शास्त्रं निवर्त्तयन्ति ।

७०. अतन्त्रं तरनिर्देशः प्रवृद्धबालविशिष्टयोः ।

७१. प्रधानान्वाचयशिष्टयोः प्रधानशिष्टे सम्प्रत्ययः ।

७२. योगविभागादिष्टप्रसिद्धिः ।

७३. ग्रहणवता प्रातिपदिकेन तदन्तविधिर्नास्ति ।

७४. प्रातिपदिकविधौ प्रत्ययग्रहणे तदन्तविधिर्नास्ति ।

७५. संज्ञाविधौ प्रत्ययग्रहणे तदन्तविधिर्नास्ति ।
७६. अभिधानलक्षणाः कृत्तद्धितसमासाः ।
७७. अक्षराधिक्याद्योगविभागो गरीयान् ।
७८. समासान्तो विधिरनित्यः ।
७९. अनित्यमागमशासनम् ।
८०. लक्षणान्तरेण प्राप्नुवन् विधिरनित्यः ।
८१. न लक्षणान्तरबाधनेनानित्यत्वम् ।
८२. पुनःप्रसङ्गविज्ञानात्सिद्धम् ।
८३. असिद्धं बहिरङ्गमन्तरङ्गे ।
८४. नाजानन्तर्ये बहिष्ट्वप्रक्लृप्तिः ।
८५. अपवादविषयेऽप्युत्सर्गसमावेशः ।
८६. समुदाये हि प्रवृत्ताः शब्दा अवयवेष्वपि वर्त्तन्ते ।
८७. प्रकृतिवदनुकरणं भवति ।
८८. अव्यक्ते गुणसन्देहे नपुंसकलिङ्गं प्रयोक्तव्यम् ।
८९. अवयवलोपिनामतोलोपाभावः ।
९०. अन्तरङ्गविधेः प्रतिपदविधिर्बलवान् ।
९१. धातुप्रतिपदादनुबन्धप्रतिपदं बलीयः ।
९२. सामान्यातिदेशे विशेषानतिदेशः ।
९३. नित्यानित्ययोर्नित्यविधिर्बलवान् ।
९४. अन्तरङ्गबहिरङ्गयोरन्तरङ्गो विधिर्बलवान् ।
९५. सावकाशानवकाशयोरनवकाशो विधिर्बलवान् ।
९६. उभयत्रेह शास्त्रे षष्ठी न प्रकल्प्यते ।
९७. उभयनिर्देशे पञ्चमीनिर्देशो बलवान् ।
९८. द्विर्बद्धं सुबद्धं भवति ।

इति शाकटायनीये शब्दानुशासने
परिभाषासूत्राणि समाप्तानि ॥

—:०:—

४. चान्द्रपरिभाषासूत्राणि

१. अर्थवद्ग्रहणे नानर्थकस्य ग्रहणम् ।
२. लक्षणप्रतिपदोक्तयोः प्रतिपदोक्तस्यैव ।
३. नामग्रहणे लिङ्गविशिष्टस्यापि ।
४. प्रकृतिग्रहणे यङ्लुगन्तस्यापि ।
५. एकानुबन्धग्रहणे न द्व्यनुबन्धकस्य ।
६. निरनुबन्धकग्रहणे न सानुबन्धकस्य ।
७. आगमा गुणीभूतास्तद्ग्रहणेन गृह्यन्ते ।
८. तन्मध्यपतितस्तद्ग्रहणेन गृह्यते ।
९. यस्मिन्विधिस्तदादावल्ग्रहणे ।
१०. सर्वत्र तदन्तविधिरन्यत्र छतुक्स्वरसन्धेः ।
११. ग्रहणवताऽन्ते न तदन्तविधिः ।
१२. अन्यार्थे तद्गुणसंविज्ञानमपि ।
१३. सन्निपातलक्षणो विधिरनिमित्तं तद्विघातस्य ।
१४. उच्चरितप्रध्वंसिनोऽनुबन्धाः ।
१५. एकदेशविकृतमनन्यवत् ।

१६. एकदेशोऽत्यत्र न व्यपदेशोऽपि तत्कृतः तदभावेऽपि तदव्यपदेशात् ।

१७. व्यपदेशिवद्भाव एकस्मिन् ।

१८. आद्यन्तवदेकोऽप्यच् ।

१९. निर्दिश्यमानस्यादेशाः ।

२०. स्थानिवदादेशः ।

२१. णौ कृतं च ।

२२. स्थानेऽन्तरतमः ।

२३. प्रत्यासत्तेः प्रकृतिवदनुकरणम् ।

२४. पूर्वत्रासिद्धीयमद्विर्वचने ।

२५. प्रत्येकं वाक्यपरिसमाप्तिः ।

२६. समुदाये वाक्यपरिसमाप्तिः ।

२७. सापेक्षमसमर्थम् ।

२८. उक्तार्थानामप्रयोगः ।

२९. अनिर्दिष्टार्था विषयः स्वार्थे भवन्ति ।

३०. अनन्तरस्य विधिः प्रतिषेधो वा ।

३१. येन नाप्राप्ते यो विधिरारभ्यते स तस्य बाधको भवति ।

३२. असति सम्भवे बाधनं भवति ।

३३. सत्यपि सम्भवे बाधे बाधा ।

३४. अस्ति च सम्भवो यदुभयं स्यात् ।

३५. पुरस्तादपवादा अनन्तरान् विधीन् बाधन्ते ।

३६. मध्येऽपवादाः पूर्वान् विधीन् बाधन्ते न परान् ।

३७. यं विधिं प्रत्युपदेशोऽनर्थकः स विधिर्बाध्यते ।

३८. यस्य तु विधेर्निमित्तमेव नासौ बाध्यते ।

३९. एकयोगनिर्दिष्टानामप्येकदेशोऽनुवर्त्तते न त्वेकविभक्तिनिर्दिष्टानाम् ।

४०. चानुकृष्टमुत्तरत्र नानुवर्त्तते ।

४१. कार्यानुबन्धावधिकारानुवृत्तिः ।

४२. भिन्नसम्बन्धे प्रतियोगे प्रतिघाते चाधिकाराणां निवृत्तिः ।

४३. इष्टे तदधिकाराणां प्रवृत्तिनिवृत्ती ।

४४. भाव्यमानोत सवर्णं गृह्णाति ।

४५. असिद्धं बहिरङ्गमन्तरङ्गे ।

४६. अजानन्तर्ये न बहिरङ्गपरिभाषा ।

४७. अन्तरङ्गबहिरङ्गयोरन्तरङ्गो विधिर्बलीयान् ।

४८. नामविधेरन्तरङ्गत्वात् सर्वतो लोपः ।

४९. श्रुतानुमितयोः श्रौतो बलीयान् ।

५०. निरवकाशा विधयः सावकाशान् विधीन् बाधन्ते ।

५१. सहचरितप्रत्यासत्तेः तदितरेतरयोगः ।

५२. विशेषविधिः सामान्यात् ।

५३. गौणमुख्ययोर्मुख्ये सम्प्रत्ययः ।

५४. इतरेतरं कार्यमसद्वत् ।

५५. व्यवस्थितविभाषया योगविभागाद्वेष्टसिद्धिः ।

५६. वस्त्वर्थप्रवृत्त्या शास्त्रे कार्यम् ।

५७. गमकत्वे कार्ययोगः ।

५८. गमयति अधिकोऽर्थोऽधिकं कार्यम् ।

५९. प्रकृतिप्रवृत्तेः पुनर्वृत्तौ अविधिर्निष्ठितस्य ।

६०. विप्रतिषेधेन यद्बाधितं तद्बाधितमेव ।

६१. पुनः प्रसङ्गविज्ञानात् सिद्धम् ।

६२. व्यवधानेऽप्युक्तिप्रामाण्यात् ।

६३. निमित्तापाये नैमित्तिकस्याप्यभावः ।

६४. सन्नियोगशिष्टयोरेकतराभावे उभयोरप्यभावः ।

६५. नञिवयुक्ते सदृशसम्प्रत्ययः ।

६६. व्याख्यानतो विशेषप्रतिपत्तिर्न हि सन्देहादलक्षणम् ।

६७. विवक्षाव्याप्तेरिष्टावसायः ।

६८. विवक्षातः कारकावसायः ।

६९. उपपदविभक्तेः कारकविभक्तिर्बलीयसी ।

७०. सूत्रे लिङ्गवचनमप्रमाणम्, अविवक्षितत्वात् ।

७१. वाच्यवल्लिङ्गवचने ।

७२. अव्यक्ते गुणसन्देहे नपुंसकलिङ्गं प्रयुज्यते ।

७३. लिङ्गमशिष्यम्, लोकाश्रयत्वात् ।

७४. अर्थवशाद्विभक्तिवचनलिङ्गविपरिणामः ।

७५. नानुबन्धकृतमनेकाल्त्वम् ।

७६. कृताकृतप्रसङ्गी विधिर्नित्यः ।

७७. ज्ञापकेर्थमनित्यम् ।

७८. अनित्यमागमशासनम् ।

७९. स्वार्थे णिज् नित्यम् ।

८०. प्रादीनां क्रियायोगित्वं विशेषद्योतित्वे स्वभावात् ।

८१. अभिधानप्रत्ययाः सनादिसमासाः ।

८२. भूतपूर्वगतिरत्रास्ति ।

८३. अक्षराधिक्यादपि योगविभागो गरीयान् ।

८४. अर्थापत्त्या शास्त्रे सिद्धिरुचितप्रामाण्यात् ।

८५. सिद्धशब्दोपदेशान्नेतरेतराश्रयदोषः ।

८६. स्वरविधौ व्यञ्जनमविद्यमानवत् ।

इति चान्द्रपरिभाषासूत्राणि ॥

—:०:—

५. कातन्त्रपरिभाषासूत्राणि (१)

१. एकदेशविकृतमनन्यवत् ।
२. नास्वशब्दोक्तत्वात् ।
३. येन विधिस्तदन्तस्य ।
४. अर्थवद्ग्रहणेऽनर्थकस्य ग्रहणं न भवति ।
५. वर्णान्तस्य विधिः ।
६. अनेकवर्णः सर्वस्य ।
७. निर्दिश्यमानानामादेशिनामादेशाः ।
८. स्थानिवदादेशोऽवर्णविधौ ।
९. स्वरादेशः परनिमित्तकः पूर्वविधिं प्रति स्थानिवत् ।
१०. न पदान्तद्विर्वचनवर्गान्तानुस्वारप्रथमतृतीयदीर्घलुग्विधिषु ।
११. योऽनादिष्टात्स्वरात्पूर्वस्तं प्रति स्थानिवत् ।
१२. प्रकृतिग्रहणे चेष्कीयितलुगन्तस्यापि ग्रहणम् ।
१३. न श्तिवत्नुबन्धगणसंख्यैकस्वरोक्तेषु ।
१४. आगमा यद्गुणीभूतास्तद्ग्रहणेन गृह्यन्ते ।
१५. यथासंख्यमनुदेशः समानाम् ।
१६. स्थानेऽन्तरतमः ।
१७. लिङ्गग्रहणे लिङ्गविशिष्टस्यापि ग्रहणम् ।
१८. अनन्तरस्य विधिः प्रतिषेधो वा ।
१९. विशेषातिदिष्टः प्रकृतं न बाधते ।
२०. आद्यन्तवदेकस्मिन् ।
२१. सप्तम्या निर्दिष्टे पूर्वस्य ।
२२. पञ्चम्या निर्दिष्टे परस्य ।
२३. षष्ठ्या निर्दिष्टे स्वस्य ।
२४. प्रथमया च ।
२५. अर्थवशाद्विभक्तिविपरिणामः ।
२६. भाविनि भूतवदुपचारः ।
२७. निमित्ताभावे नैमित्तिकस्याप्यभावः ।
२८. स्वं रूपं शब्दस्याशब्दसंज्ञा ।
२९. गणकृतमनित्यम् ।
३०. संज्ञापूर्वको विधिरनित्यः ।
३१. सन्निपातलक्षणो विधिरनिमित्तं तद्विघातस्य ।
३२. वर्णग्रहणे निमित्तत्वात् ।
३३. असिद्धं बहिरङ्गमन्तरङ्गे ।
३४. सर्वविधिभ्यो लोपविधिर्बलवान् ।
३५. लोपस्वरादेशयोः स्वरादेशो विधिर्बलवान् ।
३६. सकृद्बाधितो विधिर्बाधित एव ।
३७. अपवादविषये क्वचिदुत्सर्गस्यापि समावेशः ।
३८. प्रधानान्वाचयशिष्टयोः प्रधानशिष्टस्तु नित्यः ।
३९. अन्याभावेऽन्यसदेशस्यापि ग्रहणम् ।
४०. आगमादेशयोरागमो विधिर्बलवान् ।

४१. आगमात्सर्वादेशो विधिर्बलवान् ।
४२. औपदेशिकप्रायोगिकयोरौपदेशिकस्यापि ग्रहणम् ।
४३. सन्ध्यक्षराणामिदुतौ ह्रस्वादेशे ।
४४. परनिमित्तादेशः पूर्वस्मिन् स एव ।
४५. निरनुबन्धग्रहणे सामान्यग्रहणम् ।
४६. उक्तार्थानामप्रयोगः ।
४७. यं विधिं प्रत्युपदेशोऽनर्थकः स विधिर्बाध्यते ।
४८. यस्य तु विधेर्निमित्तमस्ति नासौ बाध्यते ।
४९. नञिवयुक्तमन्यसदृशाधिकरणे तथा ह्यर्थगतिः ।
५०. भूतपूर्वस्तद्वदुपचारः ।
५१. अदर्शनं लोपः ।
५२. प्रत्ययलोपे प्रत्ययलक्षणम् ।
५३. सर्वापहारी लोपः प्रत्ययस्य ।
५४. यावत्सम्भवस्तावद्विधिः ।
५५. उच्चरितप्रध्वंसिनो ह्यनुबन्धाः ।
५६. कार्यी निमित्तं कार्यमित्येष निर्देशक्रमः ।
५७. तद्भेदे विधेर्भेदः ।
५८. इकारोक्तः सविभक्तिरादेशोऽस्वरः ।
५९. सिद्धे सत्यारम्भो नियमाय ।
६०. ज्ञापकज्ञापिता विधयो ह्यनित्याः ।
६१. वक्तुर्विवक्षापूर्विका शब्दार्थप्रतिपत्तिः ।
६२. पदयोः सन्निधिर्विवक्षितो न समासान्तरङ्गयोः ।
६३. उत्सर्गापवादयोरपवादविधिर्बलवान् ।
६४. अभ्यासविकारेष्वपवादो नोत्सर्गान् बाधते ।
६५. व्याख्यानतो विशेषप्रतिपत्तिर्न हि सन्देहादलक्षणम् ।

इति कातन्त्रपरिभाषासूत्राणि । (१)

--:०:--

६. कातन्त्रपरिभाषासूत्राणि (२)

१. अर्थवद्ग्रहणे नानर्थकस्य ग्रहणम् ।
२. गौणमुख्ययोर्मुख्ययोर्मुख्यस्य कार्यं न तु गौणस्य ।
३. लिङ्गग्रहणे लिङ्गविशिष्टस्यापि ग्रहणम् ।
४. वर्णग्रहणे सवर्णस्यापि ग्रहणम् ।
५. वर्णान्तस्य विधिः ।
६. अन्त्याभावे अन्त्यसमीपस्यापि ग्रहणम् ।
७. येन विधिस्तदन्तस्य
८. नैसर्गिकलाक्षणिकयोर्नैसर्गिकस्यैव ग्रहणं न तु लाक्षणिकस्य ।
९. एकयोगनिर्दिष्टानां सहैव प्रवृत्तिः सहैव निवृत्तिः ।
१०. प्रधानान्वाचयशिष्टयोः प्रधानशिष्टस्तु नित्यः ।
११. उभयोर्विभाषयोर्मध्ये यो विधिः स नित्यः ।
१२. यो यमाश्रित्योत्पद्यते स तं प्रति सन्निपातः । सन्निपातलक्षणो विधिरनिमित्तं तद्विघातस्य ।

१३. अर्थवशाद्विभक्तिविपरिणामः ।

१४. भाविनि भूतवदुपचारः ।

१५. अनन्तरस्य विधिः प्रतिषेधो वा ।

१६. एकदेशविकृतमनन्यवत् ।

१७. न सामान्यशब्दोक्ते ।

१८. आद्यन्तवदेकस्मिन् ।

१९. अन्तस्था रेफवर्जिताः सानुनासिका निरनुनासिकाश्च ।

२०. प्रकृतिग्रहणे चेक्कीयितलुगन्तस्यापि ग्रहणम् ।

२१. न श्तिबनुबन्धगणसंख्यैकस्वरोक्तेषु ।

२२. उक्तेऽर्थे तत्प्रत्ययाप्रयोगः ।

२३. निमित्ताभावे नैमित्तिकस्याप्यभावः ।

२४. लुप्तोऽनुबन्धः साध्यसिद्धिवशात् सद्वत् ।

२५. प्रत्ययस्य सर्वापहारी लोपः स्यात् ।

२६. प्रत्ययलोपे प्रत्ययलक्षणम् ।

२७. यावत्सम्भवस्तावद्विधिः स्यात् ।

२८. कार्यी निमित्तं कार्यमित्येष निर्देशक्रमः ।

२९. तद्भेदे विधेर्भेदः ।

३०. सिद्धे सत्यारम्भो नियमाय स्यात् ।

३१. यल्लक्षणेनानुपपन्नं तत्सर्वं निपातनात्सिद्धम् ।

३२. आगमा यद्गुणीभूतास्तद्ग्रहणेन गृह्यन्ते ।

३३. निर्दिश्यमानानामादेशाः स्युः ।

३४. यथासंख्यमनुदेशः समानाम् ।

३५. स्थानेऽन्तरतमः

३६. अनेकवर्णः सर्वस्य ।

३६. (अ) परस्यादेः ।

३७. नित्यं सन्ध्यक्षराणि दीर्घाणि ।

३८. इकारोक्तः सविभक्तिरादेशोऽस्वरः ।

३९. स्थानिवदादेशो ह्यवर्णविधौ ।

४०. न पदान्तद्विर्वचनानुस्वारवर्गान्तप्रथमतृतीयदीर्घलुग्विधिषु ।

४१. स्वरादेशः परनिमित्तकः पूर्वविधिं प्रति स्थानिवत् ।

४२. परनिमित्तादेशः पूर्वस्मिन् स एव ।

४३. असिद्धं बहिरङ्गमन्तरङ्गे ।

४४. सर्वविधिभ्यो लोपविधिर्बलवान् ।

४५. लोपस्वरादेशयोः स्वरादेशो विधिर्बलवान् ।

४६. आगमादेशयोरागमविधिर्बलवान् ।

४७. आगमात्सर्वादेशो विधिर्बलवान् ।

४८. पूर्वोक्तपरोक्तयोः परोक्तविधिर्बलवान् ।

४९. नित्यानित्ययोर्मध्ये नित्यो विधिर्बलवान् ।

५०. अन्तरङ्गबहिरङ्गयोर्मध्ये अन्तरङ्गो विधिर्बलवान् ।

५१. परान्नित्यं नित्यादन्तरङ्गमन्तरङ्गाच्चानवकाशं बलीयः ।

५२. उत्सर्गापवादयोरपवादविधिर्बलवान् ।

५३. सामान्योक्तो विधिरुत्सर्गो विशेषोक्तो विधिरपवादः ।

५४. विशेषातिदिष्टः प्रकृतं न बाधते ।

५५. अपवादविषयं परिहृत्योत्सर्गः प्रवर्त्तते ।

५६. अपवादविषये क्वचिदुत्सर्गस्यापि समावेशः स्यात् ।

५७. सकृद्बाधितो विधिर्बाधित एव ।

५८. पारिभाषिकं क्वचिदनित्यं स्यात् ।

५९. उपपदविभक्तेः कारकविभक्तिर्बलीयसी ।

६०. गुणबाधिका वृद्धिर्भवति ।

६१. सूत्रे काललिङ्गवचनान्यतन्त्राणि ।

६२. प्रधानशक्त्यभिधाने गुणशक्तिरभिहितवत् प्रकाशते ।

इति कातन्त्रपरिभाषासूत्राणि (२)

—:o:—

७. कातन्त्रपरिभाषासूत्राणि (३)

—:०:—

अथ परिभाषासूत्राणि

१. एकदेशविकृतमनन्यवत् ।
२. नास्वशब्दोक्तत्वात् ।
३. येन विधिस्तदन्तस्य ।
४. अर्थवद्ग्रहणे नानर्थकस्य ।
५. वर्णान्तस्य विधिः ।
६. एकवर्णो विधिरन्ते प्रवर्त्तते ।
७. अनेकवर्णः सर्वस्य ।
८. निर्दिश्यमानानामादेशिनामादेशाः ।
९. स्थानिवदादेशा ह्यवर्णविधौ ।
१०. स्वरादेशः स्वरनिमित्तकः पूर्वविधिं प्रति स्थानिवत् ।
११. न पदान्तद्विर्वचनवर्गान्तानुस्वारप्रथमतृतीयदीर्घलुग्विधिषु ।
१२. योऽनादिष्टात् स्वरात् पूर्वस्तं प्रति स्थानिवत् ।
१३. प्रकृतिग्रहणे चेक्रीयितलुगन्तस्यापि ग्रहणम् ।
१४. न दितनुबन्धगणसंख्यैकस्वरोक्तेषु ।
१५. आगमा यद्गुणीभूतास्ते तद्ग्रहणेन गृह्यन्ते ।
१६. यथासंख्यमनुदेशः समानाम् ।
१७. स्थानेऽन्तरतमः ।
१८. लिङ्गग्रहणे लिङ्गविशिष्टस्यापि ग्रहणम् ।
१९. अनन्तरस्य विधिः प्रतिषेधो वा ।
२०. विशेषातिदिष्टः प्रकृतं न बाधते ।
२१. आद्यन्तवदेकस्मिन् ।
२२. चानुकृष्टं नोत्तरत्र ।
२३. सप्तम्या निर्दिष्टे पूर्वस्य ।
२४. पञ्चम्या निर्दिष्टे परस्य ।
२५. षष्ठ्या निर्दिष्टे स्वस्य ।
२६. प्रथमया च ।
२७. अर्थवशाद्विभक्तिविपरिणामः ।
२८. भाविनि भूतवदुपचारः ।
२९. निमित्ताभावे नैमित्तिकस्याप्यभावः ।
३०. स्वं रूपं शब्दस्याशब्दसंज्ञा ।
३१. गणकृतमनित्यम् ।
३२. संज्ञापूर्वको विधिरनित्यः ।
३३. यं दृष्ट्वा यस्य सम्भवः स तस्य सन्निपातः, सन्निपातलक्षणो विधिरनिमित्तं तद्विघातस्य ।
३४. वर्णग्रहणे निमित्तम् ।
३५. असिद्धं बहिरङ्गमन्तरङ्गे ।
३६. सर्वविधिभ्यो लोपविधिर्बलवान् ।
३७. लोपस्वरादेशयोः स्वरादेशविधिर्बलवान् ।
३८. सकृद्गतौ विप्रतिषेधे यद्बाधितं तद्बाधितमेव ।
३९. अपवादविषये क्वचिदुत्सर्गस्यापि समावेशः ।
४०. प्रधानान्वाचयशिष्टयोः प्रधानशिष्टस्तु नित्यः ।
४१. नित्योऽवश्यम्भावी भवति ।
४२. अन्याभावे अन्यसदेशस्यापि ग्रहणम् ।
४३. आगमादेशयोरागमो विधिर्बलवान् ।
४४. आगमात्सर्वादेशो विधिर्बलवान् ।
४५. औपदेशिकप्रायोगिकयोरौपदेशिकस्यैव ग्रहणम् ।
४६. सन्ध्यक्षराणामिदुतौ ह्रस्वादेशे ।
४७. परनिमित्तादेशः पूर्वस्मिन् स एव ।
४८. निरनुबन्धग्रहणे न सानुबन्धस्य ग्रहणम् ।
४९. उक्तार्थानामप्रयोगः ।
५०. यं विधिं प्रत्युपदेशोऽनर्थकः स विधिर्बाध्यते, यस्य तु विधेर्निमित्तमस्ति नासौ बाध्यते ।
५१. नञिवयुक्तमन्यसदृशाधिकरणे तथा ह्यर्थगतिः ।
५२. भूतपूर्ववदुपचारः ।
५३. अदर्शनं लोपः ।
५४. प्रत्ययलोपे प्रत्ययलक्षणम् ।

५५. प्रत्ययस्य सर्वापहारी लोपः ।
५६. प्रकृतेरन्तापहारी लोपः ।
५७. यावत्सम्भवस्तावद्विधिः ।
५८. उच्चरितप्रध्वंसिनो ह्यनुबन्धाः ।
५९. कार्यी निमित्तं कार्यमित्येष निर्देशक्रमः ।
६०. तद्भेदाद्विधेर्भेदः ।
६१. इकारोक्तः सविभक्तिरादेशोऽस्वरः ।
६२. सिद्धे सत्यारम्भो विधिर्नियमाय ज्ञापकाय विकल्पाय वा ।
६३. ज्ञापकज्ञापिता विधयो ह्यनित्याः ।
६४. वक्तुर्विवक्षितपूर्विका हि शब्दप्रवृत्तिः ।
६५. पदयोः सन्धिर्विवक्षितो न समासान्तरङ्गयोः ।
६६. उत्सर्गापवादयोरपवादविधिर्बलवान् ।
६७. व्याख्यानतो विशेषार्थप्रतिपत्तिर्न हि सन्देहादलक्षणम् ।

इति परिभाषासूत्राणि ।

--:०:--

अथ बलाबलसूत्राणि

६८. यत्र द्वौ प्रसङ्गावन्यार्थावेकस्मिन् विषये युगपत् प्राप्नुतः स तुल्यबलविरोधो विप्रतिषेधः ।
६९. विप्रतिषेधे परं कार्यम् ।
७०. पूर्वपरयोः परविधिर्बलवान् ।
७१. प्रकृतेः पूर्वं पूर्वं स्यादन्तरङ्गम् ।
७२. प्रकृत्याश्रितमन्तरङ्गम् ।
७३. प्रत्ययाश्रितं बहिरङ्गम् ।
७४. उपपदसिद्धेः कारकसिद्धिर्बलीयसी ।
७५. लक्षणप्रतिपदोक्तयोः प्रतिपदोक्तस्यैव ग्रहणं न तु लाक्षणिकस्य ।
७६. सावकाशनिरवकाशयोर्निरवकाशो विधिर्बलवान् ।
७७. अन्तरङ्गबहिरङ्गयोरन्तरङ्गविधिर्बलवान् ।
७८. आगमादेशयोरागमविधिर्बलवान् ।
७९. अन्तरङ्गाच्चानवकाशं बलीयः ।
८०. वार्णो विधिरन्तरङ्गम् ।
८१. वार्णात् प्राकृतं बलीयः ।
८२. कृताकृतप्रसङ्गी यो विधिः स नित्यः ।
८३. नित्यानित्ययोर्नित्यविधिर्बलवान् ।
८४. विधिनियमसम्भवे विधिरेव ज्यायान् ।
८५. एकाश्रितमन्तरङ्गम् ।
८६. बह्वाश्रितं बहिरङ्गम् ।
८७. सामान्यविधिरुत्सर्गः विशेषविधिरपवादः ।
८८. गौणमुख्ययोर्मुख्ये कार्यसम्प्रत्ययो न तु गौणे ।
८९. स्थितानामव्याख्यानं हि व्याकरणम् ।
९०. यादृग्जातीयस्य विप्रतिषेधो विधिरपि तादृग्जातीयस्य ।
९१. यस्य स्थाने य आदेशास्ते तद्ग्रहणेन गृह्यन्ते ।
९२. श्रुतानुमितयोः श्रौतसम्बन्धविधिर्बलवान् ।
९३. नित्यादन्तरङ्गं बलीयः ।
९४. विधिप्रतिषेधयोः प्रतिषेधो विधिर्बलवान् ।
९५. प्रत्यक्षानुमितयोः प्रत्यक्षो विधिर्बलवान् ।
९६. उत्सर्गापवादयोरपवादविधिर्बलवान् ।

इति बलाबलसूत्राणि ।

इति कातन्त्रपरिभाषासूत्राणि (३)

--:०:--

८. कालापपरिभाषासूत्राणि

१. असति बाधे ।
२. सविशेषणे विधिनिषेधौ विशेषणमुपसंक्रामतो विशेष्ये बाधिते सति ।
३. एकदेशविकृतमनन्यवत् ।
४. नास्वशब्दोक्तत्वात् ।
५. येन विधिस्तदन्तस्य ।
६. न संज्ञाविधौ ।
७. अर्थवद्ग्रहणे नानर्थकस्य ।
८. विशेषनिषिद्धानां सामान्यनिषेधवत्त्वम् ।
९. वर्णान्तस्य विधिः ।
१०. अनेकवर्णः सर्वस्य ।
११. निर्दिश्यमानानामादेशिनामादेशाः ।
१२. स्थानिवदादेशो ह्यवर्णविधौ ।
१३. क्वचिन्नादेशस्य ।
१४. ऊकारोक्तः सविभक्तिरादेशोऽस्वरः ।
१५. स्वरादेशः परनिमित्तकः पूर्वविधिं प्रति स्थानिवत् ।
१६. न पदान्तद्विर्वचनवर्गान्तानुस्वारप्रथमतृतीयदीर्घलुग्विधिषु ।
१७. योनादिष्टात् स्वरात्पूर्वस्तं प्रति स्थानिवत् ।
१८. परनिमित्तादेशः पूर्वस्मिन् स एव ।
१९. प्रकृतिग्रहणे चेक्रीयितलुगन्तस्यापि ग्रहणम् ।
२०. न शितबनुबन्धगणशवेकानुबन्धेषु ।
२१. आगमशासनमनित्यम् ।
२२. आगमा यद्गुणीभूतास्ते तद्ग्रहणेन गृह्यन्ते ।
२३. यथासंख्यमनुदेशः समानाम् ।
२४. स्थानेऽन्तरतमः ।
२५. लिङ्गग्रहणे लिङ्गविशिष्टस्यापि ग्रहणम् ।
२६. क्वचिदर्थवतोऽपि
२७. अनन्तरस्य विधिः प्रतिषेधो वा ।
२८. विशेषातिदिष्टः प्रकृतं न बाधते ।
२९. आद्यन्तवदेकम् ।
३०. सप्तम्या निर्दिष्टे पूर्वस्य ।
३१. पञ्चम्या निर्दिष्टे परस्य ।
३२. षष्ठ्या निर्दिष्टे स्वस्य ।
३३. अर्थवशाद्विभक्तिविपरिणामः ।
३४. निमित्तस्याभावे नैमित्तिकस्याप्यभावः ।
३५. स्वं रूपं शब्दस्याशब्दसंज्ञा ।
३६. गणकृतमनित्यम् ।
३७. नञा निर्दिष्टमनित्यम् ।
३८. संज्ञापूर्वको विधिरनित्यः ।
३९. समासान्तश्च ।
४०. सन्निपातलक्षणो विधिरनिमित्तं तद्विघातस्य ।
४१. वर्णग्रहणे निमित्तत्वात् ।
४२. असिद्धं बहिरङ्गमन्तरङ्गे ।
४३. सर्वविधिभ्यो लोपविधिर्बलवान् ।
४४. लोपस्वरादेशयोः स्वरादेशविधिर्बलवान् ।
४५. आगमादेशयोरागमविधिर्बलवान्
४६. आगमात्सर्वादेशविधिर्बलवान् ।
४७. अन्यकार्यात् परा द्विरुक्तिः परोक्षालिङादिषु ।
४८. उत्सर्गापवादयोरपवादविधिर्बलवान् ।
४९. अपवादविषये क्वचिदुत्सर्गस्यापि समावेशः ।
५०. पूर्वपरयोः परो विधिर्बलवान् ।
५१. परान्नित्यम् ।
५२. नित्यादन्तरङ्गं बलवत् ।
५३. कृताकृतप्रसङ्गी यो विधिः स नित्यः ।
५४. नित्यानित्ययोर्नित्यः ।
५५. अनन्यपूर्वा लादेशाः ।
५६. बहुषु च शितः ।
५७. सकृद्बाधितं यत्तद्बाधितमेव ।
५८. प्रधानान्वाचयशिष्टयोः प्रधानशिष्टस्तु नित्यः ।
५९. औपदेशिकप्रायोगिकयोरौपदेशिकस्यैव ग्रहणम् ।
६०. एच इण् ह्रस्वत्वे ।
६१. निरनुबन्धग्रहणे सामान्यग्रहणम् ।

६२. उक्तार्थानामप्रयोगः ।
६३. यं विधिं प्रति उपदेशो निरर्थकः स विधिर्बाध्यते यस्य तु विधेर्निमित्तमस्ति नासौ बाध्यते ।
६४. नञिवयुक्तमन्यसदृशाधिकरणे तथा ह्यर्थगतिः ।
६५. भाविनि भूतवदुपचारः ।
६६. अदर्शनं लोपः ।
६७. प्रत्ययलोपे तल्लक्षणम् ।
६८. प्रत्ययस्य सर्वापहारी लोपः ।
६९. प्रकृतेरन्तापहारी लोपः ।
७०. यावत्सम्भवस्तावद्विधिः ।
७१. उच्चारितप्रध्वंसिनो ह्यनुबन्धाः ।
७२. कार्यी निमित्तं कार्यमित्येष निर्देशक्रमः ।
७३. तद्भेदे विधेर्भेदः ।
७४. लक्षणविधौ लिखनप्रक्रमाद्विधिः ।
७५. येन निर्दिष्टं तस्यैव ।
७६. चानुकृष्टं नोत्तरत्र ।
७७. सिद्धे सत्यारब्धो विधिर्नियमाय विकल्पाय ज्ञापकाय वा ।
७८. उभयोर्विभाषयोर्मध्ये यो विधिः स नित्यः ।
७९. आप्राप्तिपूर्विका हि विभाषा तदुद्देश आदौ ।
८०. सूत्रे लिङ्गवचनमतन्त्रम् ।
८१. द्वित्वबहुत्वयोरेकत्वं बहुत्वार्थं स्वरूपार्थं वा ।
८२. ज्ञापकज्ञापिता विधयो ह्यनित्याः ।
८३. वक्तुर्विवक्षापूर्विका हि शब्दप्रवृत्तिः ।
८४. पदयोः सन्धिर्विवक्षितो न समासान्तरङ्गयोः ।
८५. आख्यातानाख्यातयोराख्यातं बलीयः ।
८६. अव्यक्तं प्रधानगामि ।
८७. गौणमुख्ययोर्मुख्ये कार्यसम्प्रतिपत्तिः ।
८८. व्याख्यानतो विशेषार्थप्रतिपत्तिर्न हि सन्देहादलक्षणम् ।
८९. अनुशिष्टाननुशिष्टयोरनुशिष्टं प्रमाणम् ।
९०. स्वगुरुपलक्षणोक्तं च ।
९१. परोक्तमविरोधि चेत् ।
९२. एकवर्णो विधिरन्ते प्रवर्त्तते ।
९३. अन्त्याभावे अन्त्यसदेशस्य ग्रहणम् ।
९४. आगमादेशयोरागमो विधिर्बलवान् ।
९५. सन्ध्यक्षराणामिदुतौ ह्रस्वादेशे ।
९६. यत्र द्वौ प्रसङ्गावन्यार्थावेकस्मिन् युगपत् प्राप्नुतः स तुल्यबलविरोधो विप्रतिषेधः ।
९७. विप्रतिषेधे परं कार्यम् ।
९८. प्रकृतेः पूर्वं पूर्वं स्यादन्तरङ्गम् ।
९९. प्रकृत्याश्रितमन्तरङ्गम् ।
१००. प्रत्ययाश्रितं बहिरङ्गम् ।
१०१. उपपदसिद्धेः कारकसिद्धिर्बलीयसी ।
१०२. लक्षणप्रतिपदोक्तयोः प्रतिपदोक्तस्यैव ग्रहणम् ।
१०३. सावकाशनिरवकाशयोर्निरवकाशो विधिर्बलवान् ।
१०४. अन्तरङ्गबहिरङ्गयोरन्तरङ्गविधिर्बलवान् ।
१०५. अन्तरङ्गाच्चानवकाशं बलीयः ।
१०६. वार्णो विधिरन्तरङ्गम् ।
१०७. वार्णात्प्राकृतं बलीयः ।
१०८. विधिनियमसम्भवे विधिरेव ज्यायान् ।
१०९. एकाश्रितमन्तरङ्गम् ।
११०. बह्वाश्रितं बहिरङ्गम् ।
१११. सामान्यविधिरुत्सर्गो विशेषविधिरपवादः ।
११२. गौणमुख्ययोर्मुख्ये कार्यसम्प्रत्ययो न तु गौणे ।
११३. स्थितानामन्वाख्यानं हि व्याकरणम् ।
११४. यादृग्जातीयस्य विप्रतिषेधो विधिरपि तादृग्जातीयस्य ।
११५. यस्य स्थाने य आदेशास्ते तद्ग्रहणेन गृह्यन्ते ।
११६. श्रुतानुमितयोः श्रुतसम्बन्धो बलवान् ।
११७. नित्यादन्तरङ्गं बलीयः ।
११८. विधिप्रतिषेधयोः प्रतिषेधविधिर्बलवान् ।

इति कालापपरिभाषासूत्राणि ॥

—:o:—

९. जैनेन्द्रपरिभाषासूत्राणि

१. सिद्धे सत्यारम्भो नियमार्थः ।
२. कार्यकालं संज्ञापरिभाषम् ।
३. अर्थवद्ग्रहणे नानर्थकस्य ग्रहणम् ।
४. अनिनस्मन्ग्रहणान्यर्थवता चानर्थकेन ।
५. गौणमुख्ययोर्मुख्ये च ।
६. लक्षणप्रतिपदोक्तयोः प्रतिपदोक्तस्यैव ग्रहणं न तु लाक्षणिकस्य ।
७. ग्रामादाग्रहणेऽविशेषः ।
८. मृद्ग्रहणे लिङ्गविशिष्टस्यापि ग्रहणम् ।
९. परिमाणग्रहणे न कालपरिमाणं गृह्यते ।
१०. उभयगतिरिह भवति ।
११. एकदेशविकृतमनन्यवत् ।
१२. प्रकृतिवदनुकरणं भवति ।
१३. अनुकरणशब्दा अनुकार्यशब्दैरर्थवन्तः ।
१४. व्यपदेशिवदेकस्मिन् ।
१५. तन्मध्यपतितस्तद्ग्रहणेन गृह्यते ।
१६. सुबसुपोरेकादेशः सुब्वद्भवति ।
१७. मृदमृदोरेकादेशो मृद्वद्भवति ।
१८. त्यात्यसम्भवे त्यस्य ग्रहणम् ।
१९. घुग्रहणे ष्वादेः समुदायस्य ग्रहणम् ।
२०. प्रकृतिग्रहणे यङुबन्तस्यापि ग्रहणम् ।
२१. वर्णैकदेशा वर्णग्रहणेन न गृह्यन्ते ।
२२. एकानुबन्धग्रहणे न द्व्यनुबन्धकस्य ।
२३. निरनुबन्धकस्य ग्रहणे न सानुबन्धकस्य ।
२४. निर्दिश्यमानस्यादेशा भवन्ति ।
२५. तदागमास्तद्ग्रहणेन गृह्यन्ते ।
२६. तदादेशास्तद्ग्रहणेन गृह्यन्ते ।
२७. अनन्त्यविकारे अन्त्यसदेशस्य ।
२८. अन्त्याभावे अन्त्यसदेशस्य कार्यम् ।
२९. निमित्तकार्यं न निमित्तस्य ।
३०. उभयत आश्रयणे न तद्वद्भावः ।
३१. घोः स्वरूपग्रहणे तत्त्यविज्ञानम् ।
३२. येन नाव्यवधानं तेन व्यवहितेऽपि ।
३३. भाविनि भूतवदुपचारः ।
३४. अर्थवशाद्विभक्तिपरिणामः ।
३५. नानुबन्धकृतं हलन्तत्वम् ।
३६. एकानुबन्धकृतमनित्यम् ।
३७. अनित्यमागमशासनम् ।
३८. नावर्यकेन्तेऽलोन्त्यविधिः ।
३९. सन्निपातलक्षणो विधिरनिमित्तं तद्विघातस्य ।
४०. शपा तिपाऽनुबन्धेन निर्दिष्टं यद्गुणेन च । यच्चैकाज्ग्रहणं किञ्चित् पञ्चैतानि न यङ्लुपि ॥
४१. गुकार्ये निवृत्ते पुनर्न तन्निमित्तम् ।
४२. सन्नियोगशिष्टानामन्यतरापाये उभयोरप्यभावः ।
४३. अवयवनाशिनामतः खं न भवति ।
४४. णेर्ण्यण्कृतं भवति ।
४५. वर्णाश्रये नास्ति त्याश्रयम् ।
४६. द्वित्वे कर्त्तव्ये णौ कृतं स्थानिवद्भवति ।
४७. क्वौ नष्टं न स्थानिवत् ।
४८. पूर्वत्रासिद्धे न स्थानिवत् ।
४९. स्फादिखलत्वणत्वेषु नास्ति ।
५०. इष्टतोऽधिकाराणां प्रवृत्तिनिवृत्ती ।
५१. द्विबद्धं सुबद्धं भवति ।
५२. त्यग्रहणे यस्मात्स तदादेर्ग्रहणम् ।
५३. संज्ञाविधौ त्यग्रहणे तदन्तविधिर्नास्ति ।

५४. मृद्ग्रहणे न तदन्तविधिः ।
५५. सप्तविधौ न तदन्तविधिः ।
५६. उगित्कार्यं वर्णकार्यं च तदन्तादपि भवति ।
५७. सुसर्वार्धदिक्शब्देभ्यो जनपदस्य ।
५८. प्राग्वतः संख्यापूर्वपदानां तदन्तग्रहणमनुपि ।
५९. त्यग्रहणे चाकायः ।
६०. द्याविस्यधिकारे त्यग्रहणं स्वरूपग्रहणमेव ।
६१. स्त्रीत्यग्रहणान्नेष्यते ।
६२. भवति स्त्रीत्यप्रकरणे तदन्तविधिः ।
६३. गोरधिकारे तदन्तस्य च ।
६४. धोरधिकारे तदन्तविधिरप्यस्ति ।
६५. कृद्ग्रहणे तिकारकपूर्वस्यापि ग्रहणम् ।
६६. अतुल्यबलयोः स्पर्धो न भवति ।
६७. पूर्वत्रासिद्धे नास्ति स्पर्धोऽसत्वादुत्तरस्य ।
६८. न योगे योगोऽसिद्धोऽपि तु प्रकरणे प्रकरणमसिद्धं भवति ।
६९. आभाच्छास्त्रस्य क्वचित्सिद्धता ।
७०. पूर्वत्रासिद्धीयमद्वित्वे ।
७१. खविधिर्बलवान् ।
७२. वार्णाद्गावं बलीयः ।
७३. सकृद्गते परनिर्णये बाधितो बाधित एव ।
७४. पुनःप्रसङ्गविज्ञानाद्विधिः ।
७५. चविकारेऽप्यपवादा उत्सर्गान्न बाधन्ते ।
७६. शीलादिषु ण्याद्यो न भवन्ति ।
७७. परनित्यविचारणे भवेन्नियम् ।
७८. कृताकृतप्रसङ्गि नित्यम् ।
७९. यस्य च लक्षणान्तरेण निमित्तं विहन्यते न तदनित्यम् ।
८०. नित्यात्तथान्तरङ्गम् ।
८१. अल्पाश्रयमन्तरङ्गं बह्वाश्रयं बहिरङ्गम् ।
८२. एकपदाश्रयत्वेनान्तरङ्गत्वम् ।
८३. एकपदाश्रयत्वेनान्तरङ्गानपि जश्त्वादिविधीन् बहिरङ्गः ष्यादेशो बाधते ।
८४. पूर्वोत्तरपदयोः कार्यमन्तरङ्गमप्येकादेशं बाधते ।
८५. अन्तरङ्गानपि विधीन् बहिरङ्ग उब्बाधते ।
८६. अन्तरङ्गानपि विधीन् बहिरङ्गः ष्यादेशो बाधते ।
८७. असिद्धं बहिरङ्गमन्तरङ्गे ।
८८. अकृतवद्व्यूहेन सिद्धिः ।
८९. तस्मादप्यनवकाशं यत् ।
९०. उत्सर्गादपवादः ।
९१. प्रकल्प्य वाऽपवादविषयं तत उत्सर्गोऽभिनिविशते ।
९२. पुरस्तादपवादा अनन्तरान् विधीन् बाधन्ते नोत्तरान् ।
९३. मध्येऽपवादाः पूर्वान् विधीन् बाधन्ते नोत्तरान् ।
९४. गुणप्रधानभावेन प्रकृतिस्थश्च त्यार्थं सह ब्रूतः ।
९५. स्वार्थिकाः प्रकृतिलिङ्गसंख्ये अनुवर्तन्ते ।
९६. क्वचित्स्वार्थिकाः प्रकृतिलिङ्गसंख्ये अतिवर्तन्तेऽपि ।
९७. नञिवयुक्तमन्यसदृशाधिकरणे तथा ह्यर्थगतिः ।
९८. पूर्वं धुगिना युज्यते पश्चात् साधनवाचिना प्रत्ययेन ।
९९. यत्क्रियायुक्तास्तं प्रति गतिसंज्ञको भवति ।
१००. तिवाक्कारकाणां प्राक् सुबुत्पत्तेः कृद्भिः सविधिः ।
१०१. प्रधानस्य सापेक्षस्यापि वृत्तिः ।
१०२. सापेक्षस्यापि नञः सविधिर्भवति ।
१०३. सर्वनाम्नो वृत्तिमात्रे पुंवद्भावः ।
१०४. वाग्विभक्तेः कारकविभक्तिर्बलीयसी ।
१०५. लिङ्गमशिष्यं लोकाश्रयत्वात् ।
१०६. विशेष्यवल्लिङ्गवचनानि भवन्ति विशेषणानाम् ।
१०७. डलयोः समानविषयत्वं स्मर्यते ।
१०८. अर्थवच्छब्दरूपमनेकान्तात् सिध्यति ।

इति जैनेन्द्रपरिभाषासूत्राणि

—:०:—

१०. भोजदेवपरिभाषासूत्राणि

१. स्वं रूपं शब्दस्याशब्दसंज्ञा ।
२. येन विधिस्तदन्तस्य ।
३. सुसर्वार्धदिक्शब्देभ्यो जनपदस्य ।
४. ऋतोर्वृद्धिमद्विधावयवेभ्यः ।
५. प्रकृत्यधिकारे महदादिभिः ।
६. पदाधिकारेऽहलादिभिः ।
७. प्रत्ययग्रहणे यस्मात्स विहितस्तदादेरपञ्चम्याः ।
८. कृद्ग्रहणे गतिकारकपूर्वस्यापि ।
९. न प्रातिपदिकेन ।
१०. यस्मिन्विधिस्तदादावल्ग्रहणे ।
११. सप्तम्या निर्दिष्टे पूर्वस्य ।
१२. पञ्चम्या परस्य ।
१३. षष्ठ्याऽन्तस्य ।
१४. ङित् ।
१५. अन्यथाभावेऽन्त्यसदेशस्य ।
१६. परस्यादेः ।
१७. शिदनेकाल् सर्वस्य ।
१८. टकितावाद्यन्तौ ।
१९. मिदचोऽन्त्यात्परः ।
२०. ऋकोऽणो रलौ ।
२१. निर्दिश्यमानस्यादेशाः ।
२२. स्थानेऽन्तरतमः ।
२३. एच इग्घ्रस्वादेशे ।
२४. इको गुणवृद्धी ।
२५. अचो ह्रस्वदीर्घप्लुताः ।
२६. स्थानिवदादेशोऽनल्विधौ ।
२७. अचः परस्मिन् पूर्वविधौ ।
२८. न पदान्तद्विर्वचनसवर्णानुस्वारजश्चर्विधिषु ।
२९. स्वरदीर्घयलोपेषु लोपः ।
३०. वरयिवलुक्किरयोपधात्वेषु ।
३१. पूर्वत्रासिद्धे चासंयोगादिलोपलत्वणत्वेषु ।
३२. आविष्टादचः पूर्वस्य ।
३३. द्विर्वचनेऽचि ।
३४. णिच्यनित् ।
३५. आद्यन्तवदेकस्मिन् ।
३६. प्रकृतिवदनुकरणम् ।
३७. एकदेशविकृतमनन्यवत् ।
३८. भूतपूर्वकस्यात्तद्वदुपचारः ।
३९. भाविनि भूतवदुपचारः ।
४०. अवयवेऽप्यवयविवदुपचारः ।
४१. प्रत्ययलोपे प्रत्ययलक्षणम् ।
४२. न लुमता प्रकृतेः ।
४३. णियकोः ।
४४. उत्तरपदत्वे चापदादिविधौ ।
४५. यथासंख्यमनुदेशः समानाम् ।
४६. विवक्षातः कारकाणि ।
४७. सूत्रे लिङ्गवचनाद्यप्रामाण्यमविवक्षातः ।
४८. अपेक्षातोऽधिकारः ।
४९. एकयोगनिर्दिष्टानां सह वा प्रवृत्तिः सह वा निवृत्तिः ।
५०. एकयोगनिर्दिष्टानामप्येकदेशोऽनुवर्त्तते ।
५१. चानुकृष्टमुत्तरत्र नानुवर्त्तते ।
५२. क्वचिदनुवर्त्तते ।
५३. अनन्तरस्य विधिः प्रतिषेधो वा भवति ।
५४. विशेषातिदिष्टः प्रकृतं न बाधते ।
५५. अर्थवशाद्विभक्तिविपरिणामः ।
५६. समर्थः पदविधिः ।
५७. अर्थवद्ग्रहणे नानर्थकस्य ।
५८. न वर्णानिनास्मभ्रहणेषु ।
५९. लक्षणप्रतिपदोक्तयोः प्रतिपदोक्तस्यैव ग्रहणम् ।
६०. प्रातिपदिकग्रहणे लिङ्गविशिष्टस्यापि ।
६१. प्रकृतिग्रहणे यङ्लुगन्तस्यापि ।
६२. न तिक्ष्नुबन्धगणैकाचां ग्रहणेषु ।

६३. आगमास्तद्गुणीभूतास्तद्ग्रहणेन गृह्यन्ते ।
६४. तन्मध्यपतितस्तद्ग्रहणेन गृह्यते ।
६५. सन्निपातलक्षणो विधिरनिमित्तं तद्विघातस्य ।
६६. न वर्णाश्रयप्रत्ययाऽऽस्वपुगत्वेड्ह्रस्वानि वर्णविचालपुग्ह्रस्वटाबाल्लोपसम्बुद्धिलोपानाम् ।
६७. मतुब्विभक्त्युदात्तत्वं पूर्वनिघातस्य ।
६८. असिद्धं बहिरङ्गमन्तरङ्गे ।
६९. नाजानन्तर्ये ।
७०. गौणमुख्ययोः मुख्ये कार्यसम्प्रत्ययः ।
७१. प्रसिद्धे सहचरिते च ।
७२. कृत्रिमाकृत्रिमयोः कृत्रिमे ।
७३. क्वचिदुभयगतिः ।
७४. सिद्धे सत्यारम्भो नियमार्थः ।
७५. धातोः स्वरूपग्रहणे तत्प्रत्यये कार्यविज्ञानम् ।
७६. नञ्युक्तस्य तत्सदृशे ।
७७. उक्तार्थानामप्रयोगः ।
७८. निमित्ताभावे नैमित्तिकस्याप्यभावः ।
७९. सन्नियोगशिष्टानामेकापायेऽन्यतरस्याप्यपायः ।
८०. नान्वाचीयमाननिवृत्तौ प्रधानस्य ।
८१. निरनुबन्धकग्रहणे न सानुबन्धकस्य ।
८२. एकानुबन्धकग्रहणे न द्व्यनुबन्धकस्य ।
८३. नानुबन्धकृतान्यसारूप्यानेजन्तत्वानेकाल्त्वानि ।
८४. समासान्तागमसञ्ज्ञाज्ञापकगणनञ्निर्दिष्टान्यनित्यानि ।
८५. उत्सर्गापवादयोरपवादो विधिर्बलवान् ।
८६. अपवादविषये क्वचिदुत्सर्गस्यापि समावेशः ।
८७. पुरस्तादपवादा अनन्तरान् विधीन् बाधन्ते ।
८८. मध्येऽपवादाः पूर्वान् ।
८९. कृद्वाऽसरूपोऽस्त्रियाम् ।
९०. यं विधिं प्रत्युपदेशोऽनर्थकः स विधिर्बाध्यते; यस्य तु विधेर्निमित्तमेव नासौ बाध्यते ।
९१. येन नाप्राप्ते यो विधिरारभ्यते स तस्य बाधकः ।
९२. बलवन्नित्यमनित्यात् ।
९३. अन्तरङ्गं बहिरङ्गात् ।
९४. निरवकाशं सावकाशात् ।
९५. वार्णात् प्राकृतम् ।
९६. सम्प्रसारणं सम्प्रसारणाश्रयं च ।
९७. उपपदविभक्तेः कारकविभक्तिः ।
९८. लुगन्तरङ्गेभ्यः ।
९९. सर्वेभ्यो लोपः ।
१००. लोपादजादेशः ।
१०१. आदेशादागमः ।
१०२. आगमात्सर्वादेशः ।
१०३. विप्रतिषेधे परं कार्यम् ।
१०४. सकृद्गतौ विप्रतिषेधे यद्बाधितं तद्बाधितमेव ।
१०५. पुनः प्रसङ्गविज्ञानात् सिद्धम् ।
१०६. क्वचित् पूर्वम् ।
१०७. नानिष्टार्था शास्त्रप्रवृत्तिः ।
१०८. प्रकृतिवृत्ते पुनर्वृत्तावविधिर्निष्ठितस्य ।
१०९. यावत्सम्भवस्तावद्विधिः ।
११०. पर्जन्यवल्लक्षणप्रवृत्तिः ।
१११. अकृतकारि खल्वपि शास्त्रम् ।
११२. कार्यकालं संज्ञापरिभाषम् ।
११३. यथोद्देशं संज्ञापरिभाषं प्रवर्त्तते ।
११४. प्रत्येकं वाक्यपरिसमाप्तिः ।
११५. समुदाये वाक्यपरिसमाप्तिः ।
११६. व्याख्यानतो विशेषप्रतिपत्तिः ।
११७. अभिधानलक्षणाः कृत्तद्धितसमासाः ।
११८. प्रत्ययः परः ।

इति श्रीभोजदेवकृतपरिभाषासूत्राणि ॥

—:o:—

११. हेमहंसगणिसंगृहीतः न्यायसंग्रहः

१. स्वं रूपं शब्दस्याशब्दसञ्ज्ञा।

२. सुसर्वार्द्धदिक्शब्देभ्यो जनपदस्य।

३. ऋतोर्वृद्धिमद्विधाववयवेभ्यः।

४. स्वरस्य ह्रस्वदीर्घप्लुताः।

५. आद्यन्तवदेकस्मिन्।

६. प्रकृतिवदनुकरणम्।

७. एकदेशविकृतमनन्यवत्।

८. भूतपूर्वकस्तद्वदुपचारः।

९. भाविनि भूतवदुपचारः।

१०. यथासंख्यमनुदेशः समानाम्।

११. विवक्षातः कारकाणि।

१२. अपेक्षातोऽधिकारः।

१३. अर्थवशाद्विभक्तिविपरिणामः।

१४. अर्थवद्ग्रहणे नानर्थकस्य।

१५. लक्षणप्रतिपदोक्तयोः प्रतिपदोक्तस्यैव ग्रहणम्।

१६. नामग्रहणे लिङ्गविशिष्टस्यापि।

१७. प्रकृतिग्रहणे यङ्लुबन्तस्यापि।

१८. तिवा शवानुबन्धेन निर्दिष्टं यद् गणेन च।
एकस्वरनिमित्तं च पञ्चैतानि न यङ्लुपि॥

१९. सन्निपातलक्षणो विधिरनिमित्तं तद्विघातस्य।

२०. असिद्धं बहिरङ्गमन्तरङ्गे।

२१. न स्वरानन्तर्ये।

२२. गौणमुख्ययोर्मुख्ये कार्यसम्प्रत्ययः।

२३. कृत्रिमाकृत्रिमयोः कृत्रिमे।

२४. क्वचिदुभयगतिः।

२५. सिद्धे सत्यारम्भो नियमार्थः।

२६. धातोः स्वरूपग्रहणे तत्प्रत्यये कार्यविज्ञानम्।

२७. नञ्युक्तस्य तत्सदृशे।

२८. उक्तार्थानामप्रयोगः।

२९. निमित्ताभावे नैमित्तिकस्याप्यभावः।

३०. सन्नियोगशिष्टानामेकापायेऽन्यतरस्याप्यपायः।

३१. नान्वाचीयमाननिवृत्तौ प्रधानस्य।

३२. निरनुबन्धग्रहणे न सानुबन्धकस्य।

३३. एकानुबन्धग्रहणे न द्व्यनुबन्धकस्य।

३४. नानुबन्धकृतानि असारूप्यानेकस्वरत्वानेकवर्णत्वानि।

३५. समासान्तागमसंज्ञाज्ञापकगणनञ्निर्दिष्टानि अनित्यानि।

३६. पूर्वेऽपवादा अनन्तरान् विधीन् बाधन्ते नोत्तरान्।

३७. मध्येऽपवादाः पूर्वान् विधीन् बाधन्ते नोत्तरान्।

३८. यं विधिं प्रति उपदेशोऽनर्थकः स विधिर्बाध्यते।

३९. यस्य तु विधेर्निमित्तमस्ति नासौ विधिर्बाध्यते।

४०. येन नाप्राप्ते यो विधिरारभ्यते स तस्यैव बाधकः।

४१. बलवन्नित्यमनित्यात्।

४२. अन्तरङ्गं बहिरङ्गात्।

४३. निरवकाशं सावकाशात्।

४४. वार्णात्प्राकृतम्।

४५. स्वृद् स्वृदाश्रयं च।

४६. उपपदविभक्तेः कारकविभक्तिः।

४७. लुबन्तरङ्गेभ्यः।

४८. सर्वेभ्यो लोपः।

४९. लोपात्स्वरादेशः।

५०. आदेशादागमः।

५१. आगमात्सर्वादेशः।

५२. परान्नित्यम्।

५३. नित्यादन्तरङ्गम्।

५४. अन्तरङ्गाच्चानवकाशम्।

५५. उत्सर्गादपवादः।

५६. अपवादात् क्वचिदुत्सर्गोऽपि।

५७. नानिष्टार्था शास्त्रप्रवृत्तिः।

५८. प्रकृतिग्रहणे स्वार्थिकप्रत्ययान्तानामपि ग्रहणम्।

५९. प्रत्ययाप्रत्यययोः प्रत्ययस्यैव।

काशिका 3. II-66

६०. अर्वाद्यनद्योरनदादेरेव ।
६१. प्राकरणिकाप्राकरणिकयोः प्राकरणिकस्यैव ।
६२. निरनुबन्धग्रहणे सामान्येन ।
६३. साहचर्यात्सदृशस्यैव ।
६४. वर्णग्रहणे जातिग्रहणम् ।
६५. वर्णैकदेशोऽपि वर्णग्रहणेन गृह्यते ।
६६. तन्मध्यपतितस्तद्ग्रहणेन गृह्यते ।
६७. आगमा यद्गुणीभूतास्तद्ग्रहणेन गृह्यन्ते ।
६८. स्याङ्गमव्यवधायि ।
६९. उपसर्गो न व्यवधायी ।
७०. येन नाव्यवधानं तेन व्यवहितेऽपि स्यात् ।
७१. ऋकारापदिष्टं कार्यं ऌकारस्यापि ।
७२. सकारापदिष्टं कार्यं तदेकदेशस्य शकारस्यापि ।
७३. ह्रस्वदीर्घापदिष्टं कार्यं न प्लुतस्य ।
७४. संज्ञोत्तरपदाधिकारे प्रत्ययग्रहणे प्रत्ययमात्रस्यैव ग्रहणं न तदन्तस्य ।
७५. ग्रहणवता नाम्ना न तदन्तविधिः ।
७६. अनिनस्मन्ग्रहणान्यर्थवताऽनर्थकेन च तदन्तविधिं प्रयोजयन्ति ।
७७. नामादाग्रहणेऽविशेषः ।
७८. श्रुतानुमितयोः श्रौतो विधिर्बलीयान् ।
७९. अन्तरङ्गानपि विधीन् बहिरङ्गो यबादेशो बाधते ।
८०. सकृद्गते स्पर्धे यद्बाधितं तद्बाधितमेव ।
८१. द्वित्वे सति पूर्वस्य विकारेषु बाधको न बाधकः ।
८२. कृतेऽन्यस्मिन् धातुप्रत्ययकार्ये पश्चाद्वृद्धिस्तद्बाध्योट् च ।
८३. पूर्वं पूर्वोत्तरपदयोः कार्यं कार्यं पश्चात् सन्धिकार्यम् ।
८४. संज्ञा न संज्ञान्तरबाधिका ।
८५. सापेक्षमसमर्थम् ।
८६. प्रधानस्य तु सापेक्षत्वेऽपि समासः ।
८७. तद्धितीयो भावप्रत्ययः सापेक्षादपि ।
८८. गतिकारकङस्युक्तानां विभक्त्यन्तानामेव कृदन्तैर्विभक्त्युत्पत्तेः प्रागेव समासः ।
८९. समासतद्धितानां वृत्तिर्विकल्पेन, वृत्तिविषये च नित्यैवापवादवृत्तिः ।
९०. आ दशभ्यः संख्या संख्येये वर्त्तते न संख्याने ।
९१. एकशब्दस्यासंख्यात्वं क्वचित् ।
९२. णौ यत्कृतं कार्यं तत्सर्वं स्थानिवद्भवति ।
९३. द्विर्बद्धं सुबद्धं भवति ।
९४. आत्मनेपदमनित्यम् ।
९५. क्विपि व्यञ्जनकार्यमनित्यम् ।
९६. स्थानिवद्भावपुंवद्भावैकशेषद्वन्द्वैकत्वदीर्घत्वान्यनित्यानि ।
९७. अनित्यो णिच् चुरादीनाम् ।
९८. णिलोपोऽप्यनित्यः ।
९९. णिच्सन्नियोग एव चुरादीनामदन्तता ।
१००. धातवोऽनेकार्थाः ।
१०१. गत्यर्था ज्ञानार्थाः ।
१०२. नाम्नां व्युत्पत्तिरव्यवस्थिता ।
१०३. उणादयोऽव्युत्पन्नानि नामानि ।
१०४. शुद्धधातूनामकृत्रिमं रूपम् ।
१०५. विधलन्ता धातुत्वं नोज्झन्ति शब्दत्वं च प्रतिपद्यन्ते ।
१०६. उभयस्थाननिष्पन्नोऽन्यतरव्यपदेशभाक् ।
१०७. अवयवे कृतं लिङ्गं समुदायमपि विशिनष्टि चेत्तं समुदायं सोऽवयवो न व्यभिचरति ।
१०८. येन धातुना युक्ताः प्रादयस्तं प्रत्येवोपसर्गसंज्ञाः ।
१०९. यत्रोपसर्गत्वं न सम्भवति तत्रोपसर्गशब्देन प्रादयो लक्ष्यन्ते न तु सम्भवत्युपसर्गत्वे ।
११०. शीलादिप्रत्ययेषु नासरूपोत्सर्गविधिः ।
१११. स्यादिविधयोर्ल्युट् नासरूपोत्सर्गविधिः ।
११२. स्त्रीखलना अलो बाधकाः स्त्रियाः खलनौ ।
११३. यावत्सम्भवस्तावद्विधिः ।
११४. सम्भवे व्यभिचारे च विशेषणमर्थवत् ।
११५. सर्वं वाक्यं सावधारणम् ।
११६. परार्थे प्रयुज्यमानः शब्दो वतमन्तरेणापि वदर्थं गमयति ।
११७. द्वौ नञौ प्रकृतमर्थं गमयतः ।
११८. चकारो यस्मात्परस्तत्सजातीयमेव समुच्चिनोति ।
११९. चानुकृष्टं नानुवर्त्तते ।
१२०. चानुकृष्टेन न यथासंख्यम् ।

१२१. व्याख्यानतो विशेषप्रतिपत्तिः ।

१२२. यत्रान्यत्क्रियापदं न श्रूयते तत्रास्तिर्भवन्तीपरः प्रयुज्यते ।

१२३. यदुपाधेर्विभाषा तदुपाधेः प्रतिषेधः ।

१२४. यस्य येनाभिसम्बन्धो दूरस्थस्यापि तेन सः ।

१२५. येन विना यन्न भवति तत्तस्यानिमित्तस्यापि निमित्तम् ।

१२६. नामग्रहणे प्रायेणोपसर्गस्य न ग्रहणम् ।

१२७. सामान्यातिदेशे विशेषस्य नातिदेशः ।

१२८. सर्वत्रापि विशेषेण सामान्यं बाध्यते न तु सामान्येन विशेषः ।

१२९. ङित्त्वेन कित्त्वं बाध्यते ।

१३०. परान्नित्यमन्तरङ्गं बलीयः ।

१३१. प्रत्ययलोपेऽपि प्रत्ययलक्षणं कार्यं विज्ञायते ।

१३२. विधिनियमयोर्विधिरेव ज्यायान् ।

१३३. अनन्तरस्यैव विधिर्निषेधो वा ।

१३४. पर्जन्यवल्लक्षणप्रवृत्तिः ।

१३५. न केवला प्रकृतिः प्रयोक्तव्या ।

१३६. क्विबन्तं प्रकृतिरेवाह ।

१३७. द्वन्द्वात्परः प्रत्येकमभिसम्बध्यते ।

१३८. विचित्राः शब्दशक्तयः ।

१३९. किं हि वचनान्न भवति ।

१४०. न्यायाः स्थविरयष्टिप्रायाः ।

१४१. शिष्टानामनिष्पत्तिप्रयोगधातूनां सौत्रत्वाल्लक्ष्यानुरोधाद्वासिद्धिः ॥

इति हेमहंसगणिसंगृहीतन्यायाः ।

--:०:--

१२. पाणिन्याचार्यप्रणीतपरिभाषासूत्राणि ।

१. अर्थवद्ग्रहणे नानर्थकस्य ।

२. न वर्णग्रहणेषु ।

३. लक्षणप्रतिपदोक्तयोः प्रतिपदोक्तस्यैव ग्रहणं न तु लाक्षणिकस्य ।

४. औपदेशिकप्रायोगिकयोरौपदेशिकस्यैव ग्रहणम् ।

५. गौणमुख्ययोर्मुख्ये कार्यसम्प्रत्ययः ।

६. बहुव्रीहौ तद्गुणसंविज्ञानमपि ।

७. कृत्रिमाकृत्रिमयोः कृत्रिमे कार्यसम्प्रत्ययः ।

८. पुरस्तादपवादा अनन्तरान् विधीन् बाधन्ते नोत्तरान् ।

९. मध्येऽपवादाः पूर्वान् विधीन् बाधन्ते नोत्तरान् ।

१०. सन्निपातलक्षणो विधिरनिमित्तं तद्विघातस्य ।

११. नानुबन्धकृतमनेकाल्त्वम् ।

१२. नानुबन्धकृतमसारूप्यम् ।

१३. नानुबन्धकृतमनेजन्तत्वम् ।

१४. एकदेशविकृतमनन्यवत् ।

१५. साम्प्रतिकाभावे भूतपूर्वगतिः ।

१६. वस्त्यंप्रवृत्त्येह कार्याणि क्रियन्ते ।

१७. अनन्तरस्य विधिर्वा भवति प्रतिषेधो वा ।

१८. आगमा यद्गुणीभूतास्तद्ग्रहणेन गृह्यन्ते ।
१९. तन्मध्यपतितस्तद्ग्रहणेन गृह्यते ।
२०. अभ्यासविकारेष्वपवादा नोत्सर्गान् विधीन् बाधन्ते ।
२१. असति सम्भवे बाधनं भवति ।
२२. अस्ति च सम्भवो यदुभयं स्यात् ।
२३. सत्यपि सम्भवे बाधनं भवति ।
२४. एकयोगनिर्दिष्टानां सह वा प्रवृत्तिः सह वा निवृत्तिः ।
२५. क्वचिदेकदेशोऽप्यनुवर्तते ।
२६. प्रातिपदिकग्रहणे लिङ्गविशिष्टस्यापि ग्रहणम् ।
२७. विभक्तौ लिङ्गविशिष्टाग्रहणम् ।
२८. ताच्छीलिकेषु च वासरूपविधिर्नास्ति ।
२९. प्रत्येकं वाक्यपरिसमाप्तिर्ज्ञेया ।
३०. क्वचित् समुदायेन वाक्यपरिसमाप्तिः ।
३१. भाव्यमानोऽण् सवर्णान्न गृह्णाति ।
३२. स्वरविधौ व्यञ्जनमविद्यमानवत् ।
३३. णौ कृतं स्थानिवद्भवति ।
३४. यो ह्यनादिष्टादचः पूर्वस्तस्य विधिं प्रति स्थानिवद्भावः ।
३५. निर्दिश्यमानस्यादेशा भवन्ति ।
३६. निरनुबन्धकग्रहणे न सानुबन्धकस्य ।
३७. एकानुबन्धकग्रहणे न द्व्यनुबन्धकस्य ।
३८. तदनुबन्धकग्रहणे नातदनुबन्धकस्य ।
३९. सकृद्गतौ विप्रतिषेधे यद्बाधितं तद्बाधितमेव ।
४०. पुनः प्रसङ्गविज्ञानात् सिद्धम् ।
४१. असिद्धं बहिरङ्गमन्तरङ्गे ।
४२. नाजानन्तर्ये बहिरङ्गप्रक्लृप्तिः ।
४३. अन्तरङ्गबहिरङ्गयोरन्तरङ्गं बलवत् ।
४४. प्रत्ययग्रहणे यस्मात्स विहितस्तदादेस्तदन्तस्य ।
४५. स्त्रीप्रत्ययेनानुपसर्जनेन ।
४६. कृद्ग्रहणेन गतिकारकपूर्वस्यापि ग्रहणम् ।
४७. गतिकारकोपपदानां कृद्भिः सह समासवचनं प्राक्सुबुत्पत्तेः ।
४८. उपपदविभक्तेः कारकविभक्तिर्बलीयसी ।
४९. सहचरितासहचरितयोः सहचरितस्यैव ग्रहणम् ।
५०. सर्वो द्वन्द्वो विभाषैकवद्भवति ।
५१. उभयत आश्रये नान्तादिवत् ।
५२. वर्णाश्रये प्रत्ययलोपलक्षणप्रतिषेधः ।
५३. विकरणेभ्यो नियमो बलीयान् ।
५४. अन्तरङ्गानपि विधीन् बहिरङ्गो ल्यब्बाधते ।
५५. धातोः स्वरूपग्रहणे तत्प्रत्यय एव कार्यसंविज्ञानम् ।
५६. सर्वे विधयश्छन्दसि विकल्प्यन्ते ।
५७. अभेदका इह शास्त्रे गुणाः ।
५८. स्वार्थिकाः प्रकृतितो लिङ्गवचनान्यतिवर्तन्तेऽपि ।
५९. भवति हि क्रियाविशेषणानां कर्मत्वं नपुंसकत्वं च ।
६०. अव्यक्ते गुणसन्देहे नपुंसकलिङ्गं प्रयोजयेत् ।
६१. सन्देहे बहुवचनं प्रयोक्तव्यम् ।
६२. व्यवस्थितविभाषयापि कार्याणि क्रियन्ते ।
६३. उभयनिर्देशे पञ्चमीनिर्देशो बलीयान् ।
६४. सामान्यातिदेशे विशेषस्यानतिदेशः ।
६५. सन्नियोगशिष्टानामन्यतरापाये उभयोरप्यपायः ।
६६. ताच्छीलिके णेऽण्कृतानि कार्याणि भवन्ति ।
६७. लुग्विकरणालुग्विकरणयोरलुग्विकरणस्यैव ग्रहणं भवति ।
६८. अन्तरङ्गानपि विधीन् बहिरङ्गो लुग्बाधते ।
६९. नामग्रहणेऽविशेषः ।
७०. उणादयोऽव्युत्पन्नानि प्रातिपदिकानि ।
७१. अङ्गवृत्तेः पुनरङ्गवृत्ताव विधिर्निष्ठितस्य ।
७२. प्रकृतिग्रहणे यङ्लुगन्तस्यापि ग्रहणम् ।
७३. प्रकृतिग्रहणे ण्यधिकस्यापि ग्रहणम् ।
७४. वार्णादाङ्गं बलीयः ।
७५. यस्मिन्विधिस्तदादावल्ग्रहणे ।
७६. क्तल्युट्तुमुन्खलर्थेषु वासरूपविधिर्नास्ति ।
७७. अनिनस्मन्ग्रहणान्यर्थवता चानर्थकेन तदन्तविधिं प्रयोजयन्ति ।

७८. ग्रहणवता प्रातिपदिकेन तदन्तविधिर्नास्ति ।
७९. व्यपदेशिवद्भावोऽप्रातिपदिकेन ।
८०. समासप्रत्ययविधौ तदन्तविधिप्रतिषेधः उगिद्वर्णग्रहणवर्जम् ।
८१. संज्ञाविधौ प्रत्ययग्रहणे तदन्तविधिर्नास्ति ।
८२. समासान्तो विधिरनित्यः ।
८३. संज्ञापूर्वको विधिरनित्यः ।
८४. अनित्यमागमशासनम् ।
८५. अङ्गाधिकारे तस्य तदुत्तरपदस्य च ।
८६. पर्जन्यवल्लक्षणप्रवृत्तिः ।
८७. चानुकृष्टमुत्तरत्र नाभिसम्बध्यते ।
८८. अर्थाद्विभक्तिविपरिणामः ।
८९. उदित् सवर्णं गृह्णाति न सवर्णमात्रम् ।
९०. सर्वविधिभ्य इड्विधिर्बलीयान् ।
९१. सर्वविधिभ्यो लोपविधिर्बलवान् ।
९२. प्रत्ययाप्रत्यययोः प्रत्ययस्यैव ग्रहणम् ।
९३. नानर्थकेऽलोन्त्यविधिः ।
९४. निमित्तिकार्यं न तन्निमित्तस्य ।
९५. न हि कार्यो निमित्तत्वेनाश्रीयते ।
९६. इतरेतराश्रयाण्यपि हि कार्याणि प्रकल्पन्ते
९७. नञिवयुक्तमन्यसदृशाधिकरणे तथा ह्यर्थः
९८. प्रतिपदविधानाद्योगविभागो बलीयान् ।
९९. अबाधकान्यपि निपातनानि भवन्ति ।
१००. योगविभागादिष्टसिद्धिः ।
१०१. अवयवसिद्धेः समुदायसिद्धिर्बलीयसी ।
१०२. श्रुतानुमितयोः श्रौतः सम्बन्धः बलीयान् ।
१०३. सम्प्रसारणाश्रयं च कार्यं बलवत् ।
१०४. अकृतव्यूहाः पाणिनीयाः प्रवर्तितमपि शास्त्रं व्यावर्तयन्ति ।
१०५. यथोद्देशं संज्ञापरिभाषम् ।
१०६. कार्यकालं संज्ञापरिभाषम् ।
१०७. अनन्त्यविकारोऽन्त्यसदेशस्य ।
१०८. नुमचिरतृज्वद्भावेभ्यो नुट् पूर्वविप्रतिषेधेन ।
१०९. गणकार्यमनित्यम् ।
११०. पूर्वत्रासिद्धीयमद्विर्वचने ।
१११. विधिविधानविधिभाजां त्रयाणां सन्निधाने तदन्तविधिर्भवति ।
११२. पूर्वत्रासिद्धीये न स्थानिवत् ।
११३. निमित्तापाये नैमित्तिकस्याप्यपायः ।
११४. प्रकृतिवदनुकरणं भवति ।
११५. क्वचिदपवादविषयेऽपि उत्सर्गोऽभिनिविशते ।
११६. गर्भवद्भावयो भवति ।
११७. सूत्रे लिङ्गवचनमतन्त्रम् ।
११८. ज्ञापकसिद्धं न सर्वत्र ।
११९. अगत्या नु परिभाषाश्रीयते ।
१२०. भवति व्याख्यानतो विशेषप्रतिपत्तिर्न सन्देहादलक्षणम् ।

इति पाणिनीयाचार्यविरचितपरिभाषासूत्राणि ।

—:o:—

१२. (ब) पुरुषोत्तमदेवकृताः परिभाषाः

१. व्याख्यानतो विशेषप्रतिपत्तिर्न हि सन्देहादलक्षणम् ।
२. यथोद्देशं संज्ञापरिभाषम् ।
३. कार्यकालं संज्ञापरिभाषम् ।
४. अनेकान्ता अनुबन्धाः ।
५. एकान्ताः ।
६. नानुबन्धकृतमनेकाल्त्वम् ।
७. नानुबन्धकृतमनेजन्तत्वम् ।
८. नानुबन्धकृतमसारूप्यम् ।
९. कृत्रिमाकृत्रिमयोः कृत्रिमे कार्यसम्प्रत्ययः ।
१०. उभयगतिरिह भवति ।
११. कार्यमनुभवन् हि कार्यी निमित्ततया नाश्रीयते ।
१२. यदागमास्तद्गुणीभूतास्तद्ग्रहणेन गृह्यन्ते ।
१३. निर्दिश्यमानस्यादेशा भवन्ति ।
१४. यत्रानेकविधमान्तर्यं तत्र स्थानत आन्तर्यं बलीयः ।
१५. अर्थवद्ग्रहणे नानर्थकस्य ।
१६. गौणमुख्ययोर्मुख्ये कार्यसम्प्रत्ययः ।
१७. अनिनस्मन्ग्रहणान्यर्थवता चानर्थकेन च तदन्तविधिं प्रयोजयन्ति ।
१८. एकयोगनिर्दिष्टानां सह वा प्रवृत्तिः सह वा निवृत्तिः ।
१९. एकयोगनिर्दिष्टानां क्वचिदेकदेशोऽप्यनुवर्त्तते ।
२०. भाव्यमानेन सवर्णानां ग्रहणं न ।
२१. भाव्यमानोऽप्युकारः सवर्णान् गृह्णाति ।
२२. वर्णाश्रये नास्ति प्रत्ययलक्षणम् ।
२३. उणादयोऽव्युत्पन्नानि प्रातिपदिकानि ।
२४. प्रत्ययग्रहणे यस्मात्स विहितस्तदादेस्तदन्तस्य ग्रहणम् ।
२५. प्रत्ययग्रहणे चापञ्चम्याः ।
२६. उत्तरपदाधिकारे प्रत्ययग्रहणे न तदन्तग्रहणम् ।
२७. स्त्रीप्रत्यये चानुपसर्जने ।
२८. संज्ञाविधौ प्रत्ययग्रहणे तदन्तग्रहणं नास्ति ।
२९. कृद्ग्रहणे गतिपूर्वस्यापि ग्रहणम् ।
३०. पदाङ्गाधिकारे तस्य च तदन्तस्य च ।
३१. व्यपदेशिवदेकस्मिन् ।
३२. ग्रहणवता प्रातिपदिकेन तदन्तविधिर्नास्ति ।
३३. व्यपदेशिवद्भावोऽप्रातिपदिकेन ।
३४. यस्मिन्विधिस्तदादावल्ग्रहणे ।
३५. सर्वे विधयश्छन्दसि विकल्प्यन्ते ।
३६. सर्वो द्वन्द्वो विभाषैकवद्भवति ।
३७. प्रकृतिवदनुकरणं भवति ।
३८. एकदेशविकृतमनन्यवत् ।
३९. पूर्वपरनित्यान्तरङ्गापवादानामुत्तरोत्तरं बलीयः ।
४०. सकृद्गतौ विप्रतिषेधे यद्बाधितं तद्बाधितमेव ।
४१. पुनः प्रसङ्गविज्ञानात्सिद्धम् ।
४२. विकरणेभ्यो नियमो बलीयान् ।
४३. कृताकृतप्रसङ्गि नित्यम् ।
४४. शब्दान्तरस्य प्राप्नुवन् विधिरनित्यो भवति ।
४५. असिद्धं बहिरङ्गमन्तरङ्गे ।
४६. नाजानन्तर्ये बहिष्ट्वप्रक्लृप्तिः ।
७४. अन्तरङ्गानपि विधीन् बहिरङ्गो ल्यब्बाधते ।
४८. अन्तरङ्गानपि विधीन् बहिरङ्गो लुग्बाधते ।
४९. वार्णादाङ्गं बलीयः ।
५०. अकृतव्यूहाः पाणिनीयाः ।
५१. येन नाप्राप्ते यो विधिरारभ्यते स तस्य बाधको भवति ।

५२. क्वचिदपवादविषयेऽप्युत्सर्गोऽभिनिविशते ।

५३. पुरस्तादपवादा अनन्तरान् विधीन् बाधन्ते नोत्तरान् ।

५४. मध्येऽपवादाः पूर्वान् विधीन् बाधन्ते नोत्तरान् ।

५५. अनन्तरस्य विधिर्वा प्रतिषेधो वा ।

५६. पूर्वं ह्यपवादा अभिनिविशन्ते पश्चादुत्सर्गाः ।

५७. ताच्छीलिकेषु वासरूपविधिर्नास्ति ।

५८. क्तल्युट्तुमुन्खलर्थेषु वासरूपविधिर्नास्ति ।

५९. लादेशेषु वासरूपविधिर्नास्ति ।

६०. उभयनिर्देशे पञ्चमीनिर्देशो बलीयान् ।

६१. प्रातिपदिकग्रहणे लिङ्गविशिष्टस्यापि ग्रहणम् ।

६२. गतिकारकोपपदानां कृद्भिः सह समासवचनं प्राक्सुबुत्पत्तेः ।

६३. साम्प्रतिकाभावे भूतपूर्वगतिः ।

६४. बहुव्रीहौ तद्गुणसंविज्ञानमपि ।

६५. चानुकृष्टं नोत्तरत्र ।

६६. स्वरविधौ व्यञ्जनमविद्यमानवत् ।

६७. निरनुबन्धकग्रहणे न सानुबन्धकस्य ।

६८. क्वचित् स्वार्थिकाः प्रकृतितो लिङ्गवचनान्यतिवर्त्तन्ते ।

६९. समासान्तविधिरनित्यः ।

७०. सन्निपातलक्षणो विधिरनिमित्तं तद्विघातस्य ।

७१. सन्नियोगशिष्टानामन्यतरापाये उभयोरप्यपायः ।

७२. तन्मध्यपतितस्तद्ग्रहणेन गृह्यते ।

७३. लुग्विकरणालुग्विकरणयोरलुग्विकरणस्य ।

७४. अङ्गवृत्ते पुनर्वृत्तावविधिः ।

७५. संज्ञापूर्वको विधिरनित्यः ।

७६. आगमशास्त्रमनित्यम् ।

७७. गणकार्यमनित्यम् ।

७८. अनुदात्तेत्त्वलक्षणमात्मनेपदमनित्यम् ।

७९. सर्वविधिभ्यो लोपविधिरिड्विधिश्च बलवान् ।

८०. प्रकृतिग्रहणे यङ्लुगन्तस्यापि ग्रहणम् ।

८१. उपपदविभक्तेः कारकविभक्तिर्बलीयसी ।

८२. अनन्त्यविकारे अन्त्यसदेशस्य ।

८३. नानर्थकेऽलोन्त्यविधिरनभ्यासविकारे ।

८४. विधिनियमसम्भवे विधिरेव ज्यायान् ।

८५. सामान्यातिदेशे विशेषानतिदेशः ।

८६. लक्षणप्रतिपदोक्तयोः प्रतिपदोक्तस्यैव ग्रहणम् ।

८७. नामादाग्रहणेऽविशेषः ।

८८. पर्जन्यवल्लक्षणप्रवृत्तिः ।

८९. लक्ष्ये लक्षणं सकृदेव प्रवर्त्तते ।

९०. अनिर्दिष्टाः प्रत्ययाः स्वार्थे भवन्ति ।

९१. ज्ञापकसिद्धं न सर्वत्र ।

९२. पूर्वत्रासिद्धीयमद्विर्वचने ।

९३. क्वचिद्विकृतिः प्रकृतिं गृह्णाति ।

९४. श्तिपा शपाऽनुबन्धेन निर्दिष्टं यद्गणेन च ।
यत्रैकाज्ग्रहणं चैव पञ्चैतानि न यङ्लुकि ॥

९५. अर्धमात्रालाघवेन पुत्रोत्सवं मन्यन्ते वैयाकरणाः ॥

इति श्रीपुरुषोत्तमदेवकृतः परिभाषापाठः ।

—:०:—

१३. महामहोपाध्याय श्रीसीरदेवव्याख्याताः परिभाषाः

१. व्याख्यानतो विशेषप्रतिपत्तिर्न हि सन्देहादलक्षणम् ।
२. न हि कार्यी निमित्तत्वेनाश्रीयते ।
३. इतरेतराश्रयाणि कार्याणि शास्त्रे प्रकल्पन्ते ।
४. आगमास्तद्गुणीभूतास्तद्ग्रहणेन गृह्यन्ते ।
५. निर्दिश्यमानस्यादेशा भवन्ति ।
६. नानुबन्धकृतमनेकाल्त्वम् ।
७. वर्णाश्रये प्रत्ययलक्षणं नास्ति ।
८. क्वचिदेकदेशोऽप्यनुवर्तते ।
९. अर्थवद्ग्रहणे नानर्थकस्य ।
१०. न वर्णग्रहणेषु ।
११. भाव्यमानोऽण् सवर्णान्न गृह्णाति ।
१२. यस्मिन्विधिस्तदादावल्ग्रहणे ।
१३. विधिविधानविधिभाजां त्रयाणां सन्निधाने तदन्तविधिर्भवति ।
१४. एकयोगनिर्दिष्टानां सह वा प्रवृत्तिः सह वा निवृत्तिः ।
१५. उणादयोऽव्युत्पन्नानि प्रातिपदिकानि ।
१६. सर्वो द्वन्द्वो विभाषयैकवद्भवति ।
१७. उदित्सवर्णं गृह्णाति न सवर्णमात्रम् ।
१८. प्रकृतिवदनुकरणं भवति ।
१९. विकरणेभ्यो नियमो बलीयान् ।
२०. सकृद्गतौ विप्रतिषेधे यद्बाधितं तद्बाधितमेव ।
२१. पुनःप्रसङ्गविज्ञानात्सिद्धम् ।
२२. अन्तरङ्गबहिरङ्गयोरन्तरङ्गं बलवत् ।
२३. उभयनिर्देशे पञ्चमीनिर्देशो बलीयान् ।
२४. सर्वे विधयश्छन्दसि विकल्प्यन्ते ।
२५. प्रत्ययग्रहणे यस्मात्स विहितस्तदादेस्तदन्तस्य ग्रहणम् ।
२६. न स्त्रीप्रत्यये चानुपसर्जने ।
२७. संज्ञाविधौ प्रत्ययग्रहणे तदन्तविधिर्नास्ति ।
२८. प्रातिपदिकग्रहणे लिङ्गविशिष्टस्यापि ग्रहणम् ।
२९. विभक्तौ लिङ्गविशिष्टाग्रहणम् ।
३०. सूत्रे लिङ्गवचनमतन्त्रम् ।
३१. नञिवयुक्तमन्यसदृशाधिकरणे तथा ह्यर्थः ।
३२. गतिकारकोपपदानां कृद्भिः समासवचनं प्राक्सुबुत्पत्तेः ।
३३. क्वचिदपवादविषयेऽप्युत्सर्गोऽभिनिविशते ।
३४. अन्तरङ्गानपि विधीन् बहिरङ्गो ल्यब्बाधते ।
३५. असति सम्भवे बाधनं भवति । अस्ति च सम्भवो यदुभयं स्यात् ।
३६. क्तल्युट्तुमुन्खलर्थेषु वाऽसरूपविधिर्नास्ति ।
३७. साम्प्रतिकाभावे भूतपूर्वगतिः ।
३८. नानुबन्धकृतमसारूप्यम् ।
३९. लक्षणप्रतिपदोक्तयोः प्रतिपदोक्तस्यैव ग्रहणं न तु लाक्षणिकस्य ।
४०. एकदेशविकृतमनन्यवत् ।
४१. क्वचिद्विकृतिरपि प्रकृतिं गृह्णाति ।
४२. बहुव्रीहौ तद्गुणसंविज्ञानमपि ।
४३. ताच्छीलिकेषु वाऽसरूपविधिर्नास्ति ।
४४. पुरस्तादपवादा अनन्तरान् विधीन् बाधन्ते नोत्तरान् ।
४५. नानुबन्धकृतमनेजन्तत्वम् ।
४६. चानुकृष्टं नोत्तरत्र ।
४७. मध्येऽपवादाः पूर्वान् विधीन् बाधन्ते नोत्तरान् ।
४८. अनन्तरस्य विधिर्वा भवति प्रतिषेधो वा ।

४९. अकृतव्यूहाः पाणिनीयाः कृतमपि शास्त्रं निवर्त्तयन्ति ।

५०. निरनुबन्धकग्रहणे न सानुबन्धकस्य ।

५१. एकानुबन्धकग्रहणे न द्व्यनुबन्धकस्य ।

५२. तदनुबन्धकग्रहणे नातदनुबन्धकस्य ।

५३. स्वरविधौ व्यञ्जनमविद्यमानवत् ।

५४. क्रियाविशेषणानां कर्मत्वं नपुंसकलिङ्गता च ।

५५. ग्रहणवता प्रातिपदिकेन तदन्तविधिर्नास्ति ।

५६. व्यपदेशिवद्भावोऽप्रातिपदिकेन ।

५७. समासप्रत्ययविधौ तदन्तप्रतिषेध उगिद्वर्णग्रहणवर्जम् ।

५८. स्वार्थिकाः प्रकृतितो लिङ्गवचनान्यतिवर्त्तन्तेऽपि ।

५९. सम्प्रसारणं सम्प्रसारणाश्रयं च कार्यं बलीयो भवति ।

६०. उभयत आश्रये नान्तादिवत् ।

६१. वर्णाश्रये विधौ नान्तादिवत्त्वम् ।

६२. कृद्ग्रहणे गतिकारकपूर्वस्यापि ग्रहणम् ।

६३. समासान्तो विधिरनित्यः ।

६४. सन्निपातलक्षणो विधिरनिमित्तं तद्विघातस्य ।

६५. अनिनस्मन्ग्रहणान्यर्थवता चानर्थकेन च तदन्तविधिं प्रयोजयन्ति ।

६६. वार्णादाङ्गं बलीयः ।

६७. यो ह्यनादिष्टादचः पूर्वस्तस्य विधिं प्रति स्थानिवत् ।

६८. प्रकृतिग्रहणे यङ्लुगन्तस्यापि ग्रहणम् ।

६९. असिद्धं बहिरङ्गमन्तरङ्गे ।

७०. नाजानन्तर्ये बहिष्ट्वप्रक्लृप्तिः ।

७१. संज्ञापूर्वको विधिरनित्यः ।

७२. सन्नियोगशिष्टानामन्यतरापाये उभयोरप्यपायः ।

७३. तान्त्रीलिके णेऽण्कृतं कार्यं भवति ।

७४. धातोः कार्यमुच्यमानं तत्प्रत्यय एव भवति ।

७५. तन्मध्यपतितस्तद्ग्रहणेन गृह्यते ।

७६. अबाधकान्यपि निपातनानि भवन्ति ।

७७. अङ्गाधिकारे तस्य तदुत्तरपदस्य च ।

७८. प्रत्येकं वाक्यपरिसमाप्तिः ।

७९. क्वचित् समुदायेन वाक्यपरिसमाप्तिः ।

८०. अभेदका इह शास्त्रे गुणाः ।

८१. औपदेशिकप्रायोगिकयोरौपदेशिकस्यैव ग्रहणम् ।

८२. सर्वविधिभ्य इड्विधिर्बलवान् ।

८३. लुग्विकरणालुग्विकरणयोरलुग्विकरणस्यैव ग्रहणम् ।

८४. वार्णात्प्रवृत्त्येह कार्याणि क्रियन्ते ।

८५. अन्तरङ्गानपि विधीन् बहिरङ्गो लुग्बाधते ।

८६. सत्यपि सम्भवे बाधनं भवति ।

८७. पर्जन्यवदिह लक्षणप्रवृत्तिः ।

८८. गर्भवद्बाधको भवन्ति ।

८९. विधौ परिभाषोपतिष्ठते नानुवादे ।

९०. प्रकृतिग्रहणे ण्यधिकस्यापि ग्रहणं भवति ।

९१. अङ्गवृत्तेः पुनरङ्गवृत्तावविधिर्निष्ठितस्य ।

९२. पूर्वत्रासिद्धीये न स्थानिवत् ।

९३. उपजातनिमित्तोऽप्युत्सर्ग उपजनिष्यमाणनिमित्तेनापवादेन बाध्यते ।

९४. परिहृत्यापवादविषयमुत्सर्गोऽभिनिविशते ।

९५. णौ कृतं स्थानिवत् ।

९६. अभ्यासविकारेष्वभ्यासा नोत्सर्गाभिद्धीन्बाधन्ते ।

९७. पूर्वत्रासिद्धीयमद्विर्वचने ।

९८. अनित्यमागमशासनम् ।

९९. निमित्तापाये नैमित्तिकस्याप्यपायः ।

१००. गौणमुख्ययोर्मुख्ये कार्यसम्प्रत्ययः ।

१०१. कृत्रिमाकृत्रिमयोः कृत्रिमे कार्यसम्प्रत्ययः ।

१०२. प्रधानाप्रधानयोः प्रधाने कार्यसम्प्रत्ययः ।

१०३. उपपदविभक्तेः कारकविभक्तिर्बलीयसी ।

१०४. अवयवप्रसिद्धेः समुदायप्रसिद्धिर्बलीयसी ।

१०५. नामावाग्रहणेऽविशेषः ।

१०६. सामान्यस्यातिदेशो विशेषस्यानतिदेशः ।

१०७. श्रुतानुमितयोः श्रौतः सम्बन्धो बलीयान् ।

१०८. पितस्वरान्नित्स्वरो बलीयान् ।

१०९. विधिनियमसम्भवे विधिरेव ज्यायान् ।

११०. प्रतिपदविधानयोगविभागो गरीयान् ।

१११. सर्वविधिभ्यो लोपविधि-
बलवान् ।
११२. अनन्त्यविकारेऽन्त्यस-
देशस्य ।
११३. नानर्थकेऽलोन्त्यविधिः ।
११४. प्रत्ययाप्रत्यययोः प्रत्ययस्यैव
ग्रहणम् ।
११५. सहचरितासहचरितयोः
सहचरितस्यैव ग्रहणम् ।
११६. यथोद्देशं संज्ञापरिभाषम् ।
११७. कार्यकालं संज्ञापरिभाषम् ।
११८. गणकार्यमनित्यम् ।
११९. सन्देहे बहुवचनं प्रयोक्त-
व्यम् ।
१२०. अर्थाद्विभक्तिविपरिणामः ।
१२१. योगविभागादिष्टसिद्धिः ।
१२२. पर्यायशब्दानां गुरुलाघव-
चर्चा नाद्रियते ।
१२३. अगत्या हि खलु परिभाषा-
श्चाश्रीयन्ते ।
१२४. व्यवस्थितविभाषयाऽपि
कार्याणि क्रियन्ते ।
१२५. अनिर्दिष्टार्थाः प्रत्ययाः
स्वार्थे भवन्ति ।
१२६. ज्ञापकसिद्धं न सर्वत्र ।
१२७. युगपदधिकरणवचनो
द्वन्द्वः ।
१२८. पूर्वं धातुः साधनेन युज्यते
पश्चादुपसर्गेण ।
१२९. अन्ये तु पूर्वं धातुरुपसर्गेण
युज्यते पश्चात् साधनेने-
त्याहुः ।
१३०. समासकृत्तद्धितेषु सम्बन्धा-
भिधानमन्यत्र रूढ्यभिन्न-
रूपाव्यभिचरित-
सम्बन्धेभ्यः ।

इति महामहोपाध्याय श्रीसीरदेवव्याख्याताः परिभाषाः ॥

--:०:--

१४. श्रीमानशर्मव्याख्याताः परिभाषाः

१. व्याख्यानतो विशेषप्रतिपत्तिर्न हि
सन्देहादलक्षणम् ।
२. न हि कार्यो निमित्ततया-
श्रीयते ।
३. इतरेतराश्रयाणि कार्याणि न
कप्रल्प्यन्ते ।
४. आगमा गुणीभूतास्तद्ग्रहणेन
गृह्यन्ते ।
५. निर्दिश्यमानस्यादेशा
भवन्ति ।
६. नानुबन्धकृतमनेकाल्त्वम् ।
७. वर्णाश्रये प्रत्ययलक्षणं
नास्ति ।
८. क्वचिदेकदेशोऽप्यनुवर्त्तते ।
९. अर्थवद्ग्रहणे नानर्थकस्य ।
१०. न वर्णग्रहणेषु ।
११. भाव्यमानोऽण् सवर्णान् न
गृह्णाति ।
१२. यस्मिन्विधिस्तदादावल्ग्रहणे ।
१३. विधिविधानविधिभाजां
त्रयाणां सन्निधाने तदन्त-
विधिर्भवति ।
१४. एकयोगनिर्दिष्टानां सह वा
प्रवृत्तिः सह वा निवृत्तिः ।
१५. उणादयोऽव्युत्पन्नानि प्राति-
पदिकानि ।
१६. सर्वो द्वन्द्वो विभाषयैक-
वद्भवति ।
१७. उदित् सवर्णं गृह्णाति न
सवर्णमात्रम् ।
१८. प्रकृतिवदनुकरणं भवति ।
१९. विकरणेभ्यो नियमो
बलीयान् ।
२०. सकृद्गतौ विप्रतिषेधे
यद्बाधितं तद्बाधितमेव ।
२१. पुनःप्रसङ्गविज्ञानात्सिद्धम् ।
२२. अन्तरङ्गबहिरङ्गयोरन्तरङ्गं
बलवत् ।
२३. उभयनिर्देशे पञ्चमीनिर्देशो
बलीयान् ।
२४. प्रत्ययग्रहणे यस्मात्स विहित-
स्तदादेस्तदन्तस्य ग्रहणम् ।

२५. न स्त्रीप्रत्यये चानुपसर्जने ।

२६. संज्ञाविधौ प्रत्ययग्रहणे तदन्तविधिर्नास्ति ।

२७. प्रातिपदिकग्रहणे लिङ्गविशिष्टस्यापि ग्रहणम् ।

२८. विभक्तौ लिङ्गविशिष्टाग्रहणम् ।

२९. सूत्रे लिङ्गवचनमतन्त्रम् ।

३०. नञिवयुक्तमन्यसदृशाधिकरणे तथा ह्यर्थः ।

३१. गतिकारकोपपदानां कृद्भिः समासवचनं प्राक्सुबुत्पत्तेः ।

३२. क्वचिदपवादविषयेऽप्युत्सर्गोऽभिनिविशते ।

३३. अन्तरङ्गानपि विधीन बहिरङ्गो ल्यब्बाधते ।

३४. असति सम्भवे बाधनं भवति अस्ति च सम्भवे यदुभयं स्यात् ।

३५. क्तल्युट्तुमुन्खलर्थेषु वाऽसरूपविधिर्नास्ति ।

३६. नानुबन्धकृतमसारूप्यम् ।

३७. लक्षणप्रतिपदोक्तयोः प्रतिपदोक्तस्यैव ग्रहणं न तु लाक्षणिकस्य ।

३८. एकदेशविकृतमनन्यवत् ।

३९. क्वचिद्विकृतिरपि प्रकृतिं गृह्णाति ।

४०. बहुव्रीहौ तद्गुणसंविज्ञानमपि ।

४१. पुरस्तादपवादा अनन्तरान् विधीन् बाधन्ते नोत्तरान् ।

४२. नानुबन्धकृतमनेजन्तत्वम् ।

४३. चानुकृष्टं नोत्तरत्र ।

४४. मध्येऽपवादाः पूर्वान् विधीन् बाधन्ते नोत्तरान् ।

४५. अकृतव्यूहाः पाणिनीयाः कृतमपि शास्त्रं निवर्त्तयन्ति ।

४६. निरनुबन्धकग्रहणे न सानुबन्धकस्य ।

४७. एकानुबन्धकग्रहणे न द्व्यनुबन्धकस्य ।

४८. तदनुबन्धकग्रहणे नातदनुबन्धकस्य ।

४९. स्वरविधौ व्यञ्जनमविद्यमानवत् ।

५०. क्रियाविशेषणानां कर्मत्वं नपुंसकलिङ्गता च ।

५१. ग्रहणवता प्रातिपदिकेन तदन्तविधिर्नास्ति ।

५२. व्यपदेशिवद्भावोऽप्रातिपदिकेन ।

५३. स्वार्थिकाः प्रकृतितो लिङ्गवचनान्यतिवर्त्तन्तेऽपि ।

५४. सम्प्रसारणं सम्प्रसारणाश्रयं च कार्यं बलीयो भवति ।

५५. उभयत आश्रये नान्तादिवत् ।

५६. सन्निपातलक्षणो विधिरनिमित्तं तद्विघातस्य ।

५७. अनिनस्मन्ग्रहणान्यर्थवता चानर्थकेन च तदन्तविधिं प्रयोजयन्ति ।

५८. वार्णादाङ्गं बलीयः ।

५९. यो ह्यनादिष्टादचः पूर्वस्तस्य विधिं प्रति स्थानिवत् ।

६०. प्रकृतिग्रहणे यङ्लुगन्तस्यापि ग्रहणम् ।

६१. असिद्धं बहिरङ्गमन्तरङ्गे ।

६२. नाजानन्तर्ये बहिष्ट्वप्रक्लृप्तिः ।

६३. सन्नियोगशिष्टानामन्यतरापाये उभयोरप्यपायः ।

६४. धातोः कार्यमुच्यमानं तत्प्रत्यय एव भवति ।

६५. तन्मध्यपतितस्तद्ग्रहणेन गृह्यते ।

६६. अबाधकान्यपि निपातनानि भवन्ति ।

६७. क्वचित्समुदायेन वाक्यपरिसमाप्तिः ।

६८. अभेदका इह शास्त्रे गुणाः ।

६९. सर्वविधिभ्य इड्विधिर्बलीयान् ।

७०. लुग्विकरणालुग्विकरणयोरलुग्विकरणस्यैव ग्रहणम् ।

७१. तस्यैवप्रवृत्त्येह कार्याणि क्रियन्ते ।

७२. अन्तरङ्गानपि विधीन् बहिरङ्गो लुग्बाधते ।

७३. पर्जन्यवल्लक्षणप्रवृत्तिः ।

७४. गर्भवद्भावादयो भवन्ति ।

७५. विधौ परिभाषोपतिष्ठते नानुवादे ।

७६. प्रकृतिग्रहणे ण्यधिकस्यापि ग्रहणं भवति ।

७७. अङ्गवृत्तेः पुनरङ्गवृत्तावविधिर्निष्ठितस्य ।

७८. पूर्वत्रासिद्धीये न स्थानिवत् ।

७९. उपजातनिमित्तोऽप्युत्सर्ग उपजनिष्यमाणनिमित्तेनापवादेन बाध्यते ।

८०. परिहृत्यापवादविषयमुत्सर्गोऽभिनिविशते ।

८१. णौ कृतं स्थानिवत् ।

८२. अभ्यासविकारेष्वपवादा नोत्सर्गान् विधीन् बाधन्ते ।

८३. पूर्वत्रासिद्धीयमद्विर्वचने ।

८४. आगमशासनमनित्यम् ।

८५. गौणमुख्ययोर्मुख्ये कार्यसम्प्रत्ययः ।

८६. प्रधानाप्रधानयोः प्रधाने कार्यसम्प्रत्ययः ।

८७. गामादाग्रहणेष्वविशेषः ।

८८. सामान्यस्यातिदेशे विशेष-स्यानतिदेशः ।
८९. श्रुतानुमितयोः श्रौतः सम्बन्धो बलीयान् ।
९०. विधिनियमसम्भवे विधिरेव ज्यायान ।
९१. प्रतिपदविधानाद्योगविभागो गरीयान् ।
९२. अनन्त्यविकारेऽन्त्यसदेशस्य ।
९३. नानर्थकेलोऽन्त्यविधिः ।
९४. सहचरितासहचरितयोः सहचरितस्यैव ग्रहणम् ।
९५. गणकार्यमनित्यम् ।
९६. अनिर्दिष्टार्थाः प्रत्ययाः स्वार्थे भवन्ति ।
९७. पूर्वं धातुः साधनेन युज्यते पश्चादुपसर्गेण ।

इति श्रीमानशर्मव्याख्याताः परिभाषाः ।

---:०:---

१६. नीलकण्ठदीक्षितव्याख्याताः परिभाषाः

१. व्याख्यानतो विशेषप्रतिपत्तिर्न हि सन्देहादलक्षणम् ।
२. न हि कार्यी निमित्तत्वेना-श्रीयते ।
३. इतरेतराश्रयाणि च कार्याणि प्रकल्पन्ते ।
४. यदागमास्तद्गुणीभूतास्तद्-ग्रहणेन गृह्यन्ते ।
५. निर्दिश्यमानस्यादेशा भवन्ति ।
६. नानुबन्धकृतमनेकाल्त्वम् ।
७. नानुबन्धकृतमनेजन्तत्वम् ।
८. नानुबन्धकृतमसारूप्यम् ।
९. वर्णाश्रये नास्ति प्रत्यय-लक्षणम् ।
१०. क्वचिदेकदेशोऽप्यनुवर्त्तते ।
११. अर्थवद्ग्रहणे नानर्थकस्य ।
१२. न वर्णग्रहणेषु ।
१३. अलैवानर्थकेन तदन्तविधिः ।
१४. गौणमुख्ययोर्मुख्ये कार्य-सम्प्रत्ययः ।
१५. अनिनस्मन्ग्रहणान्यर्थवता चानर्थकेन च तन्तविधिं प्रयोजयन्ति ।
१६. भाव्यमानोऽण् सवर्णान् न गृह्णाति ।
१७. यस्मिन्विधिस्तदादावल्ग्रहणे ।
१८. विधिविधानविधिभाजां त्रयाणां सन्निधाने तदन्त-विधिर्भवति ।
१९. एकयोगनिर्दिष्टानां सह वा प्रवृत्तिः सह वा निवृत्तिः ।
२०. उणादयोऽव्युत्पन्नानि प्राति-पदिकानि ।
२१. उणादयो व्युत्पन्नान्यपि ।
२२. सर्वो द्वन्द्वो विभाषयैक-वद्भवति ।
२३. प्रकृतिवदनुकरणं भवति ।
२४. विकरणेभ्यो नियमो बलीयान् ।
२५. सकृद्गतौ विप्रतिषेधे यद्बाधितं तद्बाधितमेव ।
२६. पुनःप्रसङ्गविज्ञानात्सिद्धम् ।
२७. अन्तरङ्गबहिरङ्गयोरन्तरङ्गं बलीयः ।
२८. पूर्वं धातुरुपसर्गेण युज्यते पश्चात्साधनेन ।
२९. पूर्वं धातुः साधनेन युज्यते पश्चादुपसर्गेण ।
३०. सर्वे विधयश्छन्दसि विकल्प्यन्ते ।
३१. प्रत्ययग्रहणे यस्मात्स विहित-दादेस्तदन्तस्य ग्रहणम् ।
३२. प्रत्ययग्रहणे चापञ्चम्याः ।
३३. स्त्रीप्रत्यये चानुपसर्जने न ।
३४. संज्ञाविधौ प्रत्ययग्रहणे तदन्तग्रहणं नास्ति ।
३५. कृद्ग्रहणे गतिकारकपूर्वस्यापि ग्रहणम् ।

३६. पदाङ्गाधिकारे तस्य च तदन्तस्य च ।
३७. उभयनिर्देशे पञ्चमीनिर्देशो बलीयान् ।
३८. प्रातिपदिकग्रहणे लिङ्गविशिष्टस्यापि ग्रहणम् ।
३९. विभक्तौ लिङ्गविशिष्टाग्रहणम् ।
४०. लिङ्गवचनमतन्त्रम् ।
४१. नञिवयुक्तमन्यसदृशाधिकरणे तथा ह्यर्थगतिः ।
४२. गतिकारकोपपदानां कृद्भिः सह समासवचनं प्राक्सुबुत्पत्तेः ।
४३. परिहृत्यापवादविषयमुत्सर्गोऽभिनिविशते ।
४४. क्वचिदपवादविषयेऽप्युत्सर्गोऽभिनिविशते ।
४५. असतिसम्भवे बाधनं भवति ।
४६. अस्ति च सम्भवो यदुभयं स्यात् ।
४७. सत्यपि सम्भवे बाधनं भवति ।
४८. येन नाप्राप्ते यो विधिरारभ्यते स तस्य बाधको भवति ।
४९. पुरस्तादपवादा अनन्तरान् विधीन् बाधन्ते नोत्तरान् ।
५०. मध्येऽपवादाः पूर्वान् विधीन् बाधन्ते नोत्तरान् ।
५१. अनन्तरस्य विधिर्वा भवति प्रतिषेधो वा ।
५२. अभ्यासविकारेषु बाध्यबाधकभावो नास्ति ।
५३. ताच्छीलिकेषु वासरूपविधिर्नास्ति ।
५४. क्तल्युट्तुमुन्खलर्थेषु वासरूपविधिर्नास्ति ।
५५. सांप्रतिकाभावे भूतपूर्वगतिः ।
५६. भवति हि बहुव्रीहौ तद्गुणसंविज्ञानमपि ।
५७. चानुकृष्टं नोत्तरत्र ।
५८. असिद्धं बहिरङ्गमन्तरङ्गे ।
५९. नाजानन्तर्ये बहिष्ट्वप्रक्लृप्तिः ।
६०. वार्णादाङ्गं बलीयः ।
६१. अकृतव्यूहाः पाणिनीयाः ।
६२. अन्तरङ्गानपि विधीन् बहिरङ्गो ल्यब्बाधते ।
६३. अन्तरङ्गानपि विधीन् बहिरङ्गो लुग्बाधते ।
६४. निमित्तापाये नैमित्तिकस्याप्यपायः ।
६५. कृतमपि निवर्त्तयन्ति ।
६६. उपजनिष्यमाणनिमित्तोऽप्यपवाद उपजातनिमित्तमप्युत्सर्गं बाधते ।
६७. स्वरविधौ व्यञ्जनमविद्यमानवत् ।
६८. हल्स्वरप्राप्तौ व्यञ्जनमविद्यमानवत् ।
६९. निरनुबन्धकग्रहणे न सानुबन्धकस्य ।
७०. तदनुबन्धकग्रहणे नातदनुबन्धकस्य ।
७१. ग्रहणवता प्रातिपदिकेन तदन्तविधिर्नास्ति ।
७२. व्यपदेशिवद्भावोऽप्रातिपदिकेन ।
७३. स्वार्थिकाः प्रत्ययाः प्रकृतितो लिङ्गवचनान्यतिवर्त्तन्ते ।
७४. समासान्तविधिरनित्यः ।
७५. सन्निपातलक्षणो विधिरनिमित्तं तद्विघातस्य ।
७६. प्रकृतिग्रहणे यङ्लुगन्तस्य ग्रहणम् ।
७७. सन्नियोगशिष्टानामन्यतरापाये उभयोरप्यपायः ।
७८. संज्ञापूर्वको विधिरनित्यः ।
७९. ताच्छीलिकेष्वण्कृतं भवति ।
८०. धातोः स्वरूपग्रहणे तत्प्रत्यये कार्यविज्ञानम् ।
८१. तन्मध्यपतितस्तद्ग्रहणेन गृह्यते ।
८२. तदेकदेशस्तद्ग्रहणे गृह्यते ।
८३. लुग्विकरणालुग्विकरणयोरलुग्विकरणस्यैव ग्रहणम् ।
८४. विधौ परिभाषोपतिष्ठते नानुवादे ।
८५. प्रकृतिग्रहणे ण्यधिकस्य ग्रहणम् ।
८६. अङ्गवृत्ते पुनर्वृत्तावविधिः ।
८७. आगमशास्त्रमनित्यम् ।
८८. कृत्रिमाकृत्रिमयोः कृत्रिमे कार्यसम्प्रत्ययः ।
८९. प्रधानाप्रधानयोः प्रधाने कार्यसम्प्रत्ययः ।
९०. उपपदविभक्तेः कारकविभक्तिर्बलीयसी ।
९१. अवयवप्रसिद्धेः समुदायप्रसिद्धिर्बलीयसी ।
९२. गणकार्यमनित्यम् ।
९३. व्यवस्थितविभाषयापि कार्याणि क्रियन्ते ।
९४. अनन्त्यविकारेऽन्त्यसदेशस्य ।
९५. नानर्थकेऽलोन्त्यविधिरनभ्यासविकारे ।
९६. विधिनियमसम्भवे विधिरेव ज्यायान् ।
९७. सामान्यातिदेशे विशेषानतिदेशः ।
९८. प्रत्ययाप्रत्यययोः प्रत्ययस्यैव ग्रहणम् ।
९९. सहचरितासहचरितयोः सहचरितस्यैव ग्रहणम् ।

१००. श्रुतानुमितयोः श्रुतसम्बन्धो बलीयान् ।
१०१. श्रुतानुमितयोः श्रुतेनैव सम्बन्धः ।
१०२. लक्षणप्रतिपदोक्तयोः प्रतिपदोक्तस्यैव ग्रहणम् ।
१०३. गामादाग्रहणेष्वविशेषः ।
१०४. प्रत्येकं वाक्यपरिसमाप्तिः ।
१०५. क्वचित्समुदायेऽपि ।
१०६. उभयथापि वाक्यपरिसमाप्तिः ।
१०७. अभेदका गुणाः ।
१०८. पदाङ्गाधिकारे तस्य च तदन्तस्य च ।
१०९. बाधकान्येव निपातनानि ।
११०. अबाधकान्यपि निपातनानि ।
१११. पर्जन्यवल्लक्षणप्रवृत्तिः ।
११२. लक्ष्ये लक्षणस्य सकृदेव प्रवृत्तिः ।
११३. निषेधाश्च बलीयांसो भवन्ति ।
११४. अनिर्दिष्टार्थाः प्रत्ययाः स्वार्थे ।
११५. योगविभागादिष्टसिद्धिः ।
११६. पर्यायशब्दानां गुरुलाघवचर्चा नाद्रियते ।
११७. यथोद्देशं संज्ञापरिभाषम् ।
११८. कार्यकालं संज्ञापरिभाषम् ।
११९. ज्ञापकसिद्धं न सर्वत्र ।
१२०. उभयत आश्रयणे नान्तादिवत् ।
१२१. समासप्रत्ययविधौ प्रतिषेधः ।
१२२. उगिद्वर्णग्रहणवर्जम् ।
१२३. वर्णाश्रये नान्तादिवत् ।
१२४. यो ह्यनादिष्टादचः पूर्वस्तस्य विधिं प्रति स्थानिवद्भावः ।
१२५. एकदेशविकृतमनन्यवद्भवति ।
१२६. पूर्वत्रासिद्धीयमद्विर्वचने ।
१२७. णौ कृतं द्वित्वे न स्थानिवत् ।
१२८. पूर्वत्रासिद्धीये न स्थानिवत् ।
१२९. सन्वेहे बहुवचनं प्रयोक्तव्यम् ।
१३०. पिरस्वरादिचित्स्वरो बलीयान् ।
१३१. उदित् सवर्णं गृह्णाति ।
१३२. क्वचिद्विकृतिरपि प्रकृतिं गृह्णाति ।
१३३. सम्प्रसारणं तदाश्रयं च कार्यं बलवत् ।
१३४. क्रियाविशेषणानां कर्मत्वमेकत्वं क्लीबत्वं च ।
१३५. औपदेशिकप्रायोगिकयोरौपदेशिकस्यैव ग्रहणम् ।
१३६. सर्वविधिभ्य इड्विधिर्बलीयान् ।
१३७. सर्वविधिभ्यो लोपविधिर्बलीयान् ।
१३८. प्रतिपदविधानाद्योगविभागो गरीयान् ।
१३९. गर्भवद्दाद्यो भवन्ति ।
१४०. वस्त्यंप्रवृत्त्येह कार्याणि क्रियन्ते ।

इति नीलकण्ठदीक्षितव्याख्याताः परिभाषाः ।

--:०:--

१६. हरिभास्कराग्निहोत्रिव्याख्याताः परिभाषाः ।

१. व्याख्यानतो विशेषप्रतिपत्तिर्न हि सन्देहादलक्षणम् ।
२. न हि कार्यी निमित्ततयाश्रीयते ।
३. इतरेतराश्रयाणि कार्याणि शास्त्रे प्रकल्पन्ते ।
४. आगमास्तद्गुणीभूतास्तद्ग्रहणेन गृह्यन्ते ।
५. निर्दिश्यमानस्यादेशा भवन्ति ।
६. नानुबन्धकृतमनेकाल्त्वम् ।
७. वर्णाश्रये नास्ति प्रत्ययलक्षणम् ।
८. क्वचिदेकदेशोऽप्यनुवर्तते ।
९. अर्थवद्ग्रहणे नानर्थकस्य ग्रहणम् ।
१०. न वर्णग्रहणेषु ।
११. भाव्यमानोऽण् सवर्णान्न गृह्णाति ।
१२. यस्मिन्विधिस्तदादावल्ग्रहणे ।
१३. विधिविधानविधिभाजां त्रयाणां सन्निपातेन तदन्तविधिः ।
१४. सन्नियोगशिष्टानां सह वा प्रवृत्तिः सह वा निवृत्तिः ।
१५. उणादयोऽव्युत्पन्नानि प्रातिपदिकानि ।
१६. सर्वो द्वन्द्वो विभाषैकवद्भवति ।
१७. उदित् सवर्णं गृह्णाति, न सवर्णमात्रम् ।
१८. प्रकृतिवदनुकरणं भवति ।
१९. विकरणेभ्यो नियमो बलीयान् ।
२०. सकृद्गतौ विप्रतिषेधे यद्बाधितं तद्बाधितमेव ।
२१. पुनःप्रसङ्गविज्ञानात् सिद्धम् ।
२२. अन्तरङ्गबहिरङ्गयोरन्तरङ्गं बलवत् ।
२३. उभयनिर्देशे पञ्चमीनिर्देशो बलीयान् ।
२४. सर्वे विधयश्छन्दसि विकल्पन्ते ।
२५. प्रत्ययग्रहणे यस्मात्स विहितस्तदादेस्तदन्तस्य ग्रहणम् ।
२६. स्त्रीप्रत्यये चानुपसर्जने न ।
२७. संज्ञाविधौ प्रत्ययग्रहणे तदन्तग्रहणं नास्ति ।
२८. प्रातिपदिकग्रहणे लिङ्गविशिष्टस्यापि ग्रहणम् ।
२९. विभक्तौ लिङ्गविशिष्टाग्रहणम् ।
३०. सूत्रे लिङ्गवचनमतन्त्रम् ।
३१. नञिवयुक्तमन्यसदृशाधिकरणे तथा ह्यर्थगतिः ।
३२. गतिकारकोपपदानां कृद्भिः सह समासवचनं प्राक्सुबुत्पत्तेः ।
३३. क्वचिदपवादविषयेऽप्युत्सर्गोऽभिनिविशते ।
३४. अन्तरङ्गानपि विधीन् बहिरङ्गो ल्यब्बाधते ।
३५. समासश्च द्विपदाश्रयत्वाद्बहिरङ्गोऽपि ल्यपं बाधते ।
३६. असति सम्भवे बाधनं भवति ।
३७. अस्ति च सम्भवो यदुभयं स्यात् ।
३८. क्तल्युट्तुमुन्खलर्थेषु वासरूपविधिर्नास्ति ।
३९. साम्प्रतिकाभावे भूतपूर्वगतिः ।
४०. नानुबन्धकृतमसारूप्यम् ।
४१. लक्षणप्रतिपदोक्तयोः प्रतिपदोक्तस्यैव ग्रहणं न तु लाक्षणिकस्य ।
४२. एकदेशविकृतमनन्यवत् ।
४३. क्वचिद्विकृतिरपि प्रकृतिं गृह्णाति ।
४४. बहुव्रीहौ तद्गुणसंविज्ञानमपि ।
४५. ताच्छीलिकेषु वासरूपविधिर्नास्ति ।

४६. पुरस्तादपवादा अनन्तरान् विधीन् बाधन्ते नोत्तरान् ।
४७. नानुबन्धकृतमनेजन्तत्वम् ।
४८. चानुकृष्टं नोत्तरत्र ।
४९. मध्येऽपवादाः पूर्वान् विधीन् बाधन्ते नोत्तरान् ।
५०. अनन्तरस्य विधिर्वा प्रतिषेधो वा ।
५१. अकृतव्यूहाः पाणिनीयाः ।
५२. निरनुबन्धकग्रहणे न सानुबन्धकस्य ग्रहणम् ।
५३. एकानुबन्धकग्रहणे न द्व्यनुबन्धकस्य ।
५४. तदनुबन्धकग्रहणे नातदनुबन्धकस्य ।
५५. स्वरविधौ व्यञ्जनमविद्यमानवत् ।
५६. क्रियाविशेषणानां कर्मत्वं नपुंसकलिङ्गता च ।
५७. ग्रहणवता प्रातिपदिकेन तदन्तविधिर्नास्ति ।
५८. व्यपदेशिवद्भावोऽप्रातिपदिकेन ।
५९. समासप्रत्ययविधौ प्रतिषेध उगिद्वर्णग्रहणवर्जम् ।
६०. स्वार्थिकाः प्रकृतितो लिङ्गवचनान्यतिवर्तन्ते ।
६१. सम्प्रसारणं सम्प्रसारणाश्रयं च कार्यं बलीयो भवति ।
६२. उभयत आश्रये नान्तादिवत् ।
६३. वर्णाश्रये विधौ नान्तादिवत् ।
६४. कृद्ग्रहणे गतिकारकपूर्वस्यापि ग्रहणम् ।
६५. समासान्तविधिरनित्यः ।
६६. सन्निपातलक्षणो विधिरनिमित्तं तद्विघातस्य ।
६७. अनिनस्मन्ग्रहणान्यर्थवता चानर्थकेन च तदन्तविधिं प्रयोजयन्ति ।
६८. वार्णादाङ्गं बलीयः ।
६९. यो ह्यनादिष्टादचः पूर्वस्तस्य विधिं प्रति स्थानिवद्भावः ।
७०. प्रकृतिग्रहणे यङ्लुगन्तस्य ग्रहणम् ।
७१. असिद्धं बहिरङ्गमन्तरङ्गे ।
७२. नाजानन्तर्ये बहिष्ट्वप्रक्लृप्तिः ।
७३. संज्ञापूर्वको विधिरनित्यः ।
७४. सन्नियोगशिष्टानामन्यतरापाये उभयोरप्यपायः ।
७५. ताच्छीलिके णेऽण्कृतं कार्यं भवति ।
७६. धातोः कार्यमुच्यमानं तत्प्रत्यय एव भवति ।
७७. तन्मध्यपतितस्तद्ग्रहणेन गृह्यते ।
७८. अबाधकान्यपि निपातनानि भवन्ति ।
७९. अङ्गाधिकारे तस्य तदुत्तरपदस्य च ।
८०. प्रत्येकं वाक्यपरिसमाप्तिः ।
८१. वर्णाचरसमुदाये वाक्यपरिसमाप्तिः ।
८२. क्वचिदुभयथा वाक्यपरिसमाप्तिः ।
८३. अभेदका इह गुणाः ।
८४. औपदेशिकप्रायोगिकयोरौपदेशिकस्यैव ग्रहणम् ।
८५. सर्वविधिभ्यो लुग्विधिर्बलीयान् ।
८६. लुग्विकरणालुग्विकरणयोरलुग्विकरणस्यैव ग्रहणम् ।
८७. वस्त्वर्थप्रवृत्त्येह कार्याणि क्रियन्ते ।
८८. अन्तरङ्गानपि विधीन् बहिरङ्गो लुग्बाधते ।
८९. सत्यपि सम्भवे बाधनं भवति ।
९०. पर्जन्यवल्लक्षणप्रवृत्तिः ।
९१. गर्भवद्बाधका भवन्ति ।
९२. विधौ परिभाषोपतिष्ठते नानुवादे ।
९३. प्रकृतिग्रहणे ण्यधिकस्यापि ग्रहणम् ।
९४. अङ्गवृत्ते पुनर्वृत्तावविधिः ।
९५. पूर्वत्रासिद्धीये न स्थानिवत् ।
९६. उपजातनिमित्तोऽप्युत्सर्ग उपजनिष्यमाणनिमित्तेनापवादेन बाध्यते ।
९७. णौ कृतं स्थानिवत् ।
९८. अभ्यासविकारेष्वपवादा नोत्सर्गान् विधीन् बाधन्ते ।
९९. पूर्वत्रासिद्धीयमद्विर्वचने ।
१००. अनित्यमागमशासनम् ।
१०१. निमित्तापाये नैमित्तिकस्याप्यपायः ।
१०२. गौणमुख्ययोर्मुख्ये कार्यसम्प्रत्ययः ।
१०३. कृत्रिमाकृत्रिमयोः कृत्रिमे कार्यसम्प्रत्ययः ।
१०४. प्रधानाप्रधानयोः प्रधाने कार्यसम्प्रत्ययः ।
१०५. उपपदविभक्तेः कारकविभक्तिर्बलीयसी ।
१०६. अवयवप्रसिद्धेः समुदायप्रसिद्धिर्बलीयसी ।
१०७. गामादाग्रहणेष्वविशेषः ।
१०८. सामान्यातिदेशे विशेषस्यानतिदेशः ।
१०९. श्रुतानुमितयोः श्रुतसम्बन्धो बलीयान् ।
११०. पित्स्वराच्चित्स्वरो बलीयान् ।
१११. विधिनियमसम्भवे विधिरेव ज्यायान् ।

११२. प्रतिपदविधानाद्योगविभागो गरीयान् ।

११३. सर्वविधिभ्यो लोपविधिर्बलवान् ।

११४. अनभ्यासविकारे अभ्यासदेशस्य ।

११५. नानर्थकेऽलोऽन्त्यविधिरनभ्यासविकारे ।

११६. प्रत्ययाप्रत्यययोः प्रत्ययस्यैव ग्रहणम् ।

११७. सहचरितासहचरितयोः सहचरितस्यैव ग्रहणम् ।

११८. यथोद्देशं संज्ञापरिभाषम् ।

११९. कार्यकालं संज्ञापरिभाषम् ।

१२०. गणकार्यमनित्यम् ।

१२१. सन्देहे बहुवचनं प्रयोक्तव्यम् ।

१२२. अर्थवशाद्विपरिणामः ।

१२३. योगविभागादिष्टसिद्धिः ।

१२४. पर्यायशब्दानां गुरुलाघवचर्चा नाद्रियते ।

१२५. व्यवस्थितविभाषयाऽपि कार्याणि क्रियन्ते ।

१२६. भावाभावात्मको हि विकल्पः ।

१२७. अनिर्दिष्टार्थाः प्रत्ययाः स्वार्थे भवन्ति ।

१२८. अन्वर्था हि प्रत्ययसंज्ञा ।

१२९. ज्ञापकसिद्धं न सर्वत्र ।

१३०. युगपदधिकरणवचने द्वन्द्वः ।

१३१. पूर्वं धातुः साधनेन युज्यते पश्चादुपसर्गेण ।

१३२. समासकृत्तद्धितेषु सम्बन्धाभिधानं भावप्रत्ययेन अन्यत्र रूढ्यभिन्नरूपाव्यभिचारिसम्बन्धेभ्यः ।

इति हरिभास्कराग्निहोत्रिव्याख्याताः परिभाषाः ।

--:o:--

१७. नागेशभट्टविरचितपरिभाषेन्दुशेखरस्थपरिभाषाः ।

१. व्याख्यानतो विशेषप्रतिपत्तिर्न हि सन्देहादलक्षणम् ।

२. यथोद्देशं संज्ञापरिभाषम् ।

३. कार्यकालं संज्ञापरिभाषम् ।

४. अनेकान्ता अनुबन्धा इति ।

५. एकान्ताः ।

६. नानुबन्धकृतमनेकाल्त्वम् ।

७. नानुबन्धकृतमनेजन्तत्वम् ।

८. नानुबन्धकृतमसारूप्यम् ।

९. उभयगतिरिह भवति ।

१०. कार्यमनुभवन् हि कार्यी निमित्ततया नाश्रीयते ।

११. यदागमास्तद्गुणीभूतास्तद्ग्रहणेन गृह्यन्ते ।

१२. निर्दिश्यमानस्यादेशा भवन्ति ।

१३. यत्रानेकविधमान्तर्यं तत्र स्थानत आन्तर्यं बलीयः ।

१४. अर्थवद्ग्रहणे नानर्थकस्य ।

१५. गौणमुख्ययोर्मुख्ये कार्यसम्प्रत्ययः ।

१६. अनिनस्मन्ग्रहणान्यर्थवता चानर्थकेन तदन्तविधिं प्रयोजयन्ति ।

१७. एकयोगनिर्दिष्टानां सह वा प्रवृत्तिः सह वा निवृत्तिः ।

१८. क्वचिदेकदेशोऽप्यनुवर्तते ।

१९. भाव्यमानेन सवर्णानां ग्रहणं न ।

२०. भाव्यमानोऽप्युकारः सवर्णान् गृह्णाति ।

२१. वर्णाश्रये नास्ति प्रत्ययलक्षणम् ।

२२. उणादयोऽव्युत्पन्नानि प्रातिपदिकानि ।

२३. प्रत्ययग्रहणे यस्मात्स विहितस्तदादेस्तदन्तस्य ग्रहणम् ।
२४. प्रत्ययग्रहणे चापञ्चम्याः ।
२५. उत्तरपदाधिकारे प्रत्ययग्रहणे न तदन्तग्रहणम् ।
२६. स्त्रीप्रत्यये चानुपसर्जने न ।
२७. संज्ञाविधौ प्रत्ययग्रहणे तदन्तग्रहणं नास्ति ।
२८. कृद्ग्रहणे गतिकारकपूर्वस्यापि ग्रहणम् ।
२९. पदाङ्गाधिकारे तस्य च तदन्तस्य च ।
३०. व्यपदेशिवदेकस्मिन् ।
३१. ग्रहणवता प्रातिपदिकेन तदन्तविधिर्नास्ति ।
३२. व्यपदेशिवद्भावोऽप्रातिपदिकेन ।
३३. यस्मिन्विधिस्तदादावल्ग्रहणे ।
३४. सर्वो द्वन्द्वो विभाषैकवद्भवति ।
३५. सर्वे विधयश्छन्दसि विकल्प्यन्ते ।
३६. प्रकृतिवदनुकरणं भवति ।
३७. एकदेशविकृतमनन्यवत् ।
३८. पूर्वपरनित्यान्तरङ्गापवादानामुत्तरोत्तरं बलीयः ।
३९. पुनःप्रसङ्गविज्ञानात्सिद्धम् ।
४०. सकृद्गतौ विप्रतिषेधे यद्बाधितं तद्बाधितमेव ।
४१. विकरणेभ्यो नियमो बलीयान् ।
४२. परान्नित्यं बलवत् ।
४३. शब्दान्तरस्य प्राप्नुवन् विधिरनित्यो भवति ।
४४. शब्दान्तरात्प्राप्नुवतः शब्दान्तरे प्राप्नुवतश्चानित्यत्वम् ।
४५. लक्षणान्तरेण प्राप्नुवन् विधिरनित्यः ।
४६. क्वचित्कृताकृतप्रसङ्गमात्रेणापि नित्यता ।
४७. यस्य च लक्षणान्तरेण निमित्तं विहन्यते न तदनित्यम् ।
४८. यस्य च लक्षणान्तरेण निमित्तं विहन्यते तदप्यनित्यम् ।
४९. स्वरभिन्नस्य प्राप्नुवन् विधिरनित्यो भवति ।
५०. असिद्धं बहिरङ्गमन्तरङ्गे ।
५१. नाजानन्तर्ये बहिष्ट्वप्रक्लृप्तिः ।
५२. अन्तरङ्गानपि विधीन् बहिरङ्गो लुग्बाधते ।
५३. पूर्वोत्तरनिमित्तकार्यात्पूर्वमन्तरङ्गोऽप्येकादेशो न ।
५४. अन्तरङ्गानपि विधीन् बहिरङ्गो ल्यब्बाधते ।
५५. वार्णादाङ्गं बलीयो भवति ।
५६. अकृतव्यूहाः पाणिनीयाः ।
५७. अन्तरङ्गादप्यपवादो बलीयान् ।
५७. (अ) येन नाप्राप्ते यो विधिरारभ्यते स तस्य बाधको भवति ।
५८. क्वचिदपवादविषयेऽप्युत्सर्गोऽभिनिविशते ।
५९. पुरस्तादपवादा अनन्तरान् विधीन् बाधन्ते नोत्तरान् ।
६०. मध्येऽपवादाः पूर्वान् विधीन् बाधन्ते नोत्तरान् ।
६१. अनन्तरस्य विधिर्वा भवति प्रतिषेधो वेति ।
६२. पूर्वं ह्यपवादा अभिनिविशन्ते पश्चादुत्सर्गाः ।
६३. प्रकल्प्य वापवादविषयं तत उत्सर्गोऽभिनिविशते ।
६४. उपसञ्जनिष्यमाणनिमित्तोऽप्यपवाद उपसञ्जातनिमित्तमप्युत्सर्गं बाधत इति ।
६५. अपवादो यद्यन्यत्र चरितार्थस्तर्ह्यन्तरङ्गेण बाध्यते ।
६६. अभ्यासविकारेषु बाध्यबाधकभावो नास्ति ।
६७. ताच्छीलिकेषु वासरूपविधिर्नास्ति ।
६८. क्तल्युट्तुमुन्खलर्थेषु वासरूपविधिर्नास्ति ।
६९. लादेशेषु वासरूपविधिर्नास्ति ।
७०. उभयनिर्देशे पञ्चमीनिर्देशो बलीयान् ।
७१. प्रातिपदिकग्रहणे लिङ्गविशिष्टस्यापि ग्रहणम् ।
७२. विभक्तौ लिङ्गविशिष्टाग्रहणम् ।
७३. सूत्रे लिङ्गवचनमतन्त्रम् ।
७४. नञिवयुक्तमन्यसदृशाधिकरणे तथा ह्यर्थगतिः ।
७५. गतिकारकोपपदानां कृद्भिः सह समासवचनं प्राक्सुबुत्पत्तेः ।
७६. साम्प्रतिकाभावे भूतपूर्वगतिः ।
७७. बहुव्रीहौ तद्गुणसंविज्ञानमपि ।
७८. चानुकृष्टं नोत्तरत्र ।
७९. स्वरविधौ व्यञ्जनमविद्यमानवत् ।
८०. हलस्वरप्राप्तौ व्यञ्जनमविद्यमानवत् ।
८१. निरनुबन्धकग्रहणे न सानुबन्धकस्य ।
८२. तदनुबन्धकग्रहणे नातदनुबन्धकस्य ।

८३. क्वचित्स्वार्थिकाः प्रकृतितो लिङ्गवचनान्यतिवर्तन्ते ।

८४. समासान्तविधिरनित्यः ।

८५. सन्निपातलक्षणो विधिरनिमित्तं तद्विघातस्य ।

८६. सन्नियोगशिष्टानामन्यतरापाये उभयोरप्यपायः ।

८७. ताच्छीलिके णेऽण्कृतानि भवन्ति ।

८८. धातोः कार्यमुच्यमानं तत्प्रत्यये भवति ।

८९. तन्मध्यपतितस्तद्ग्रहणेन गृह्यते ।

९०. लुग्विकरणालुग्विकरणयोरलुग्विकरणस्य ।

९१. प्रकृतिग्रहणे ण्यधिकस्यापि ग्रहणम् ।

९२. अङ्गवृत्ते पुनर्वृत्तावविधिः ।

९३. (१) संज्ञापूर्वकविधेरनित्यत्वम् ।

९३. (२) आगमशास्त्रमनित्यम् ।

९३. (३) गणकार्यमनित्यम् ।

९३. (४) अनुदात्तेत्त्वलक्षणमात्मनेपदमनित्यम् ।

९३. (५) नञ्घटितमनित्यम् ।

९३. (६) आतिदेशिकमनित्यम् ।

९३. (७,८) सर्वविधिभ्यो लोपविधिरिड्विधिश्च बलवान् ।

९३. (९) प्रकृतिग्रहणे यङ्लुगन्तस्यापि ग्रहणम् ।

९३. (१०) विधौ परिभाषोपतिष्ठते नानुवादे ।

९४. उपपदविभक्तेः कारकविभक्तिर्बलीयसी ।

९५. अनन्त्यविकारेऽन्त्यसदेशस्य ।

९६. नानर्थकेऽलोऽन्त्यविधिरनभ्यासविकारे ।

९७. प्रधानाप्रधानयोः प्रधाने कार्यसम्प्रत्ययः ।

९८. अवयवप्रसिद्धेः समुदायप्रसिद्धिर्बलीयसी ।

९९. व्यवस्थितविभाषयापि कार्याणि क्रियन्ते ।

१००. विधिनियमसम्भवे विधिरेव ज्यायान् ।

१०१. सामान्यातिदेशे विशेषानतिदेशः ।

१०२. प्रत्ययाप्रत्यययोः प्रत्ययस्य ग्रहणम् ।

१०३. सहचरितासहचरितयोः सहचरितस्यैव ग्रहणम् ।

१०४. श्रुतानुमितयोः श्रुतसम्बन्धो बलवान् ।

१०५. लक्षणप्रतिपदोक्तयोः प्रतिपदोक्तस्यैव ग्रहणम् ।

१०६. गामादाग्रहणेष्वविशेषः ।

१०७. प्रत्येकं वाक्यपरिसमाप्तिः ।

१०८. क्वचित्समुदायेऽपि ।

१०९. अभेदका गुणाः ।

११०. बाधकान्येव निपातनानि ।

१११. पर्जन्यवल्लक्षणप्रवृत्तिः ।

११२. निषेधाश्च बलीयांसः ।

११३. अनिर्दिष्टार्थाः प्रत्ययाः स्वार्थे ।

११४. योगविभागादिष्टसिद्धिः ।

११५. पर्यायशब्दानां लाघवगौरवचर्चा नाद्रियते ।

११६. ज्ञापकसिद्धं न सर्वत्र ।

११७. पूर्वत्रासिद्धीयमद्विर्वचने ।

११८. एकस्या आकृतेश्चरितः प्रयोगो द्वितीयस्यास्तृतीयस्याश्च न भविष्यति ।

११९. सम्प्रसारणं तदाश्रयं च कार्यं बलवत् ।

१२०. (१) क्वचिद्विकृतिः प्रकृतिं गृह्णाति ।

१२०. (२) औपदेशिकप्रायोगिकयोरौपदेशिकस्यैव ग्रहणम् ।

१२०. (३) श्तिपा शपाऽनुबन्धेन निर्दिष्टं यद्गणेन च ।
यत्रैकाज्ग्रहणं चैव पञ्चैतानि न यङ्लुकि ॥

१२१. पदगौरवाद्योगविभागो गरीयान् ।

१२२. अर्धमात्रालाघवेन पुत्रोत्सवं मन्यन्ते वैयाकरणाः ।

इति नागेशभट्टव्याख्याताः परिभाषाः ।

--:o:--

१८. शेषाद्रिसुधीव्याख्याताः परिभाषाः।

१. व्याख्यानतो विशेषप्रतिपत्तिर्न हि सन्देहादलक्षणम्।
२. यथोद्देशं संज्ञापरिभाषम्।
३. कार्यकालं संज्ञापरिभाषम्।
४. अनेकान्ता अनुबन्धाः।
५. एकान्ता अनुबन्धाः।
६. नानुबन्धकृतमसारूप्यम्।
७. नानुबन्धकृतमनेकाल्त्वम्।
८. नानुबन्धकृतमनेजन्तत्वम्।
९. कृत्रिमाकृत्रिमयोः कृत्रिमे कार्यसम्प्रत्ययः।
१०. न हि कार्यी निमित्ततयाश्रीयते।
११. तदागमास्तद्गुणीभूतास्तद्ग्रहणेन गृह्यन्ते।
१२. निर्दिश्यमानस्यादेशा भवन्ति।
१३. यत्रानेकविधमान्तर्यं तत्र स्थानत आन्तर्यं बलीयः।
१४. अर्थवद्ग्रहणे नानर्थकस्य।
१५. गौणमुख्ययोर्मुख्ये कार्यसम्प्रत्ययः।
१६. अनिनस्मन्ग्रहणान्यर्थवता चानर्थकेन च तदन्तविधिं प्रयोजयन्ति।
१७. एकयोगनिर्दिष्टानां सह वा प्रवृत्तिः सह वा निवृत्तिः।
१८. एकयोगनिर्दिष्टानामप्येकदेशोऽनुवर्तते।
१९. भाव्यमानेन सवर्णानां ग्रहणं न।
२०. क्वचिद्भाव्यमानोऽप्यण् सवर्णान् गृह्णाति।
२१. वर्णाश्रये नास्ति प्रत्ययलक्षणम्।
२२. उणादयोऽव्युत्पन्नानि प्रातिपदिकानि।
२३. प्रत्ययग्रहणे यस्मात्स विहितस्तदादेस्तदन्तस्य ग्रहणम्।
२४. प्रत्ययग्रहणे चापञ्चम्याः।
२५. उत्तरपदाधिकारे प्रत्ययग्रहणपरिभाषा न भवति।
२६. स्त्रीप्रत्यये चानुपसर्जने न।
२७. संज्ञाविधौ प्रत्ययग्रहणे तदन्तग्रहणं नास्ति।
२८. कृद्ग्रहणे गतिकारकपूर्वस्यापि ग्रहणम्।
२९. पदाङ्गाधिकारे तस्य च तदन्तस्य च।
३०. व्यपदेशिवदेकस्मिन्।
३१. ग्रहणवता प्रातिपदिकेन तदन्तविधिर्नास्ति।
३२. व्यपदेशिवद्भावोऽप्रातिपदिकेन।
३३. यस्मिन्विधिस्तदादावल्ग्रहणे।
३४. सर्वो द्वन्द्वो विभाषैकवद्भवति।
३५. सर्वे विधयश्छन्दसि विकल्प्यन्ते।
३६. प्रकृतिवदनुकरणं भवति।
३७. एकदेशविकृतमनन्यवद्भवति।
३८. परनित्यान्तरङ्गापवादानामुत्तरोत्तरं बलीयः।
३९. सकृद्गतौ विप्रतिषेधे यद्बाधितं तद्बाधितमेव।
४०. पुनःप्रसङ्गविज्ञानात्सिद्धम्।
४१. विकरणेभ्यो नियमो बलीयान्।
४२. असिद्धं बहिरङ्गमन्तरङ्गे।
४३. नाजानन्तर्ये बहिष्ट्वप्रक्लृप्तिः।
४४. अन्तरङ्गानपि विधीन् बहिरङ्गो लुग्बाधते।
४५. पूर्वोत्तरपदनिमित्तकार्यात्पूर्वमन्तरङ्गोऽप्येकादेशो न।
४६. अन्तरङ्गानपि विधीन् बहिरङ्गो ल्यब्बाधते।
४७. वार्णादाङ्गं बलीयः।
४८. अकृतव्यूहाः पाणिनीयाः।
४९. येन नाप्राप्ते यो विधिरारभ्यते स तस्यापवादः।
५०. पुरस्तादपवादा अनन्तरान् विधीन् बाधन्ते नोत्तरान्।
५१. मध्येऽपवादाः पूर्वानेव विधीन् बाधन्ते नोत्तरान्।

५२. अनन्तरस्य विधिर्वा भवति प्रतिषेधो वा।

५३. पूर्वं ह्यपवादा अभिनिविशन्ते पश्चादुत्सर्गाः।

५४. प्रकल्प्य चापवादविषयं तत उत्सर्गोऽभिनिविशते।

५५. अपवादोऽपि यद्यन्यत्र चरितार्थस्तर्ह्यन्तरङ्गेण बाध्यते।

५६. अभ्यासविकारेषु बाधका न बाध्यन्ते।

५७. ताच्छीलिका अपवादा अताच्छीलिकानुत्सर्गांस्ताच्छीलिकांश्च नित्यं बाधन्ते।

५८. क्तल्युट्तुमुन्खलर्थेषु वासरूपविधिर्नास्ति।

५९. लादेशेषु वासरूपविधिर्नास्ति।

६०. उभयनिर्देशे पञ्चमीनिर्देशो विप्रतिषेधेन।

६१. प्रातिपदिकग्रहणे लिङ्गविशिष्टस्यापि ग्रहणम्।

६२. सूत्रे लिङ्गवचनमतन्त्रम्।

६३. नञिवयुक्तमन्यसदृशाधिकरणे तथा ह्यर्थगतिः।

६४. गतिकारकोपपदानां कृद्भिः सह समासवचनं प्राक्सुबुत्पत्तेः।

६५. साम्प्रतिकाभावे भूतपूर्वगतिः।

६६. बहुव्रीहौ तद्गुणसंविज्ञानमपि।

६७. चानुकृष्टं नोत्तरत्र।

६८. ह्रस्वरप्राप्तौ व्यञ्जनमविद्यमानवत्।

६९. निरनुबन्धकग्रहणे न सानुबन्धकस्य।

७०. तदनुबन्धकग्रहणे नातदनुबन्धकस्य।

७१. क्वचित्स्वार्थिकाः प्रत्ययाः प्रकृतितो लिङ्गवचनान्यतिवर्तन्ते।

७२. समासान्तविधिरनित्यः।

७३. सन्निपातलक्षणो विधिरनिमित्तं तद्विघातस्य।

७४. सन्नियोगशिष्टानामन्यतरापाय उभयोरप्यपायः।

७५. ताच्छीलिके णेऽण्कृतं कार्यं भवति।

७६. धातोः कार्यमुच्यमानं तत्प्रत्यये भवति।

७७. तन्मध्यपतितस्तद्ग्रहणेन गृह्यते।

७८. लुग्विकरणालुग्विकरणयोरलुग्विकरणस्य।

७९. प्रकृतिग्रहणे ण्यधिकस्यापि ग्रहणं कुत्वविषये भवति।

८०. अङ्गवृत्ते पुनरङ्गवृत्तावविधिः।

८१. संज्ञापूर्वको विधिरनित्यः।

८२. अनित्यमागमानुशासनम्।

८३. गणकार्यमनित्यम्।

८४. अनुदात्तेत्त्वलक्षणमात्मनेपदमनित्यम्।

८५. नञ्घटितमनित्यम्।

८६. प्रकृतिग्रहणे यङ्लुगन्तस्यापि ग्रहणम्।

८७. विधौ परिभाषा नानुवादे।

८८. उपपदविभक्तेः कारकविभक्तिर्बलीयसी।

८९. अनभ्य विकारेऽभ्यसदेशस्य।

९०. नानर्थकेऽलोऽन्त्यविधिरनभ्यासविकारे।

९१. प्रधानाप्रधानयोः प्रधाने कार्यसम्प्रत्ययः।

९२. अवयवप्रसिद्धेः समुदायप्रसिद्धिर्बलीयसी।

९३. सामान्यातिदेशे विशेषानतिदेशः।

९४. प्रत्ययाप्रत्यययोः प्रत्ययस्यैव ग्रहणम्।

९५. सहचरितासहचरितयोः सहचरितस्यैव ग्रहणम्।

९६. श्रुतानुमितयोः श्रुतसम्बन्धो बलीयान्।

९७. लक्षणप्रतिपदोक्तयोः प्रतिपदोक्तस्यैव ग्रहणम्।

९८. नामादाग्रहणेऽविशेषः।

९९. प्रत्येकं वाक्यपरिसमाप्तिः।

१००. समुदाये वाक्यपरिसमाप्तिः।

१०१. अभेदका इह शास्त्रे गुणाः।

१०२. बाधकानि निपातनानि।

१०३. पर्जन्यवल्लक्षणप्रवृत्तिः।

१०४. निषेधाश्च बलीयांसः।

१०५. अनिर्दिष्टार्थाः प्रत्ययाः स्वार्थे भवन्ति।

१०६. पूर्वत्रासिद्धीयमद्विर्वचने।

१०७. एकस्या आकृतेश्चरितः प्रयोगो द्वितीयस्यास्तृतीयस्याश्च न भविष्यति।

१०८. सम्प्रसारणं तदाश्रयं च कार्यं बलवत्।

१०९. श्तिपा शपानुबन्धेन निर्दिष्टं यद्गणेन च।
यत्रैकाज्ग्रहणं चैव पञ्चैतानि न यङ्लुकि॥

११०. पूर्वत्रासिद्धीये न स्थानिवत्।

१११. तस्य दोषः संयोगादिलोपलत्वणत्वेषु।

इति शेषाद्रिनाथसुधीव्याख्याताः परिभाषाः॥

इति परिभाषापाठः।

—:०:—

अथ लिङ्गानुशासनम्

१. लिङ्गम् ।

२. स्त्री ।

३. ऋकारान्ता मातृदुहितृस्वसृयातृननान्दरः ।

४. अन्यूप्रत्ययान्तो धातुः ।

५. अशनिभरण्यरणयः पुंसि च ।

६. मिन्यन्तः ।

७. वह्निवृष्ण्यग्नयः पुंसि ।

८. श्रोणियोन्यूर्मयः पुंसि च ।

९. क्तिन्नन्तः ।

१०. ईकारान्तश्च ।

११. ऊङाबन्तश्च ।

१२. य्वन्तमेकाक्षरम् ।

१३. विंशत्यादिरा नवतेः ।

१४. दुन्दुभिरक्षेषु ।

१५. नाभिरक्षत्रिये ।

१६. उभावप्यन्यत्र पुंसि ।

१७. तलन्तः ।

१८. भूमिविद्युत्सरिल्लतावनिताभिधानानि ।

१९. यादो नपुंसकम् ।

२०. भास्स्रुक्स्रग्दिग्दृगुष्णिगुपानहः ।

२१. स्थूणोर्णे नपुंसके च ।

२२. गृहशशाभ्यां क्लीबे ।

२३. प्रावृड्विप्रुड्रुट्तृड्विड्त्विषः ।

२४. दर्विविदिवेदिखनिशान्यश्रिवेशिकृष्योषधिकट्यङ्गुलयः ।

२५. तिथिनाडिरुचिवीचिनालिधूलिकिकिकेलिच्छविरात्र्यादयः ।

२६. शष्कुलिराजिकुट्यशनिवर्तिभ्रुकुटित्रुटिवलिपङ्क्तयः ।

२७. प्रतिपदापद्विपत्संपच्छरत्संसत्परिषदुषः-संवित्क्षुत्पुन्मुत्समिधः ।

२८. आशीर्धूर्पूर्गीर्द्वारः ।

२९. अप्सुमनस्समासिकतावर्षाणां बहुत्वं च ।

३०. स्रक्त्वग्ज्योग्वाग्यवागूनौस्फिचः ।

३१. तटिसीमासंध्याः ।

३२. चुल्लिवेणिखार्यश्च ।

३३. ताराधाराज्योत्स्नादयश्च ।

३४. शलाका स्त्रियां नित्यम् ।

३५. पुमान् ।

३६. घञबन्तः ।

३७. घाजन्तश्च ।

३८. भयलिङ्गभगपदानि नपुंसके ।

३९. नङन्तः ।

४०. याच्ञा स्त्रियाम् ।

४१. क्यन्तो घुः ।

४२. इषुधिः स्त्री च ।

४३. देवासुरात्मस्वर्गगिरिसमुद्रनखकेशदन्तस्तनभुजकण्ठखड्गशरपङ्काभिधानानि ।

४४. त्रिविष्टपत्रिभुवने नपुंसके ।

४५. द्यौः स्त्रियाम् ।

४६. इषुबाहू स्त्रियां च ।

४७. बाणकाण्डौ नपुंसके च ।

४८. नान्तः ।

४९. क्रतुपुरुषकपोलगुल्फमेघाभिधानानि ।

५०. अभ्रं नपुंसकम् ।

५१. उकारान्तः ।

५२. धेनुरज्जुकुहूसरयूतनुरेणुप्रियङ्गवः स्त्रियाम् ।

५३. समासे रज्जुः पुंसि च ।

५४. श्मश्रुजानुस्वाद्वश्रुजतुत्रपुतालूनि नपुंसके ।

५५. वसु चार्थवाचि ।

५६. मद्गुमधुशीधुसानुकमण्डलूनि नपुंसके च ।

५७. रुत्वन्तः ।

५८. दारुकसेरुजतुवस्तुमस्तूनि नपुंसके ।

५९. सक्तुर्नपुंसके च ।

६०. प्राग्रश्मेरकारान्तः ।

६१. कोपधः ।

६२. चिबुकशालूकप्रातिपदिकांशुकोल्मुकानि ।

६३. कण्टकानीकसरकमोदकचषकमस्तकपुस्तकतडाकनिष्कशुष्कवर्चस्कपिनाकभाण्डककटकशण्डकपिटकतालकफलककल्कपुलाकानि नपुंसके च ।

६४. टोपधः ।

६५. किरीटमुकुटललाटवटवीटशृङ्गाटकरटलोष्टानि नपुंसके ।

६६. कुटकूटकपटकपाटकर्पटनटनिकटकीटकटानि नपुंसके च ।

६७. णोपधः ।

६८. ऋणलवणपर्णतोरणरणोष्णानि नपुंसके च ।

६९. कार्षापणस्वर्णसुवर्णव्रणचरणवृषणविषाणचूर्णतृणानि नपुंसके च ।

७०. थोपधः ।

७१. काष्ठपृष्ठरिक्थोक्थानि नपुंसके ।

७२. काष्ठा दिगर्थाः स्त्रियाम् ।

७३. तीर्थप्रोथयूथगाथानि नपुंसके च ।

७४. नोपधः ।

७५. जघनाजिनतुहिनकाननवनवृजिनविपिनवेतनशासनसोपानमिथुनश्मशानरत्ननिम्नचिह्नानि नपुंसके ।

७६. मानयानाभिधाननलिनपुलिनोद्यानशयनासनस्थानचन्दनालानसमानभवनवसनसंभावनविभावनविमानानि नपुंसके च ।

७७. पोपधः ।

७८. पापरूप्योडुपतल्पशिल्पपुष्पशष्पसमीपान्तरीपाणि नपुंसके ।

७९. शूर्पकुतपकुणपद्वीपविटपानि नपुंसके च ।

८०. भोपधः ।

८१. तलभं नपुंसकम् ।

८२. जृम्भं नपुंसके च ।

८३. मोपधः ।

८४. रुक्मसिध्मयुध्मेध्मगुल्माध्यात्मकुङ्कुमानि नपुंसके ।

८५. संग्रामदाडिमकुसुमाश्रमक्षेमक्षौमहोमोद्दामानि नपुंसके च ।

८६. योपधः ।

८७. किसलयहृदयेन्द्रियोत्तरीयाणि नपुंसके ।

८८. गोमयकषायमलयान्वयाव्ययानि नपुंसके च ।

८९. रोपधः ।

९०. द्वाराग्रस्फारतक्रवक्रवप्रक्षिप्रक्षुद्रच्छिद्रनारतीरदूरकृच्छ्ररन्ध्राश्रश्वभ्रभीरगभीरक्रूरविचित्रकेयूरकेदारोदरशरीरकन्दरमन्दारपञ्जराजरजठराजिरवैरचामरपुष्करगह्वरकुटीरकुलीरचत्वरकाश्मीरनीराम्बरशिशिरतन्त्रयन्त्रक्षेत्रक्षत्रमित्रकलत्रच्छत्रसूत्रवक्त्रनेत्रगोत्राङ्गुलित्रभलत्रास्त्रशस्त्रशास्त्रवस्त्रपत्रपात्रनक्षत्राणि नपुंसके ।

९१. शुक्रमदेवतायाम् ।

९२. चक्रवज्रान्धकारसारावारपारक्षीरतोमरशृङ्गारभृङ्गारमन्दारोशीरतिमिरशिशिराणि नपुंसके च ।

९३. षोपधः ।

९४. शिरीषाम्बरीषपीयूषपुरीषकिल्बिषकल्माषाणि नपुंसके ।

९५. यूषकरीषमिषविषवर्षाणि नपुंसके च ।

९६. सोपधः ।

९७. पनसबिसबुससाहसानि नपुंसके ।

९८. चमसरसनिर्यासोपवासकार्पासवासमासकासकांसमांसानि नपुंसके च ।

९९. कंसं चाप्राणिनि ।

१००. रश्मिदिवसाभिधानानि ।

१०१. दीधितिः स्त्रियाम् ।

१०२. दिनाहनी नपुंसके ।

१०३. मानाभिधानानि ।

१०४. द्रोणाढकौ नपुंसके च ।

१०५. खारीमानिके स्त्रियाम् ।

१०६. दाराक्षतलाजासूनां बहुत्वं च ।

१०७. नाड्यपजनोपपदानि व्रणाङ्गपदानि ।

१०८. मरुद्गरुत्तरदृत्विजः ।

१०९. ऋषिराशिदृतिग्रन्थिक्रिमिध्वनिबलिकौलिमौलिरविकपिमुनयः ।

११०. ध्वजगजमुञ्जपुञ्जाः ।

१११. हस्तकुन्तान्तवातव्रातदूतधूर्तसूतचूतमुहूर्ताः ।

११२. षण्डमण्डकरण्डभरण्डवरण्डतुण्डगण्डमुण्डपाषण्डशिखण्डाः ।

११३. वंशांशपुरोडाशाः ।

११४. ह्रदकन्दकुन्दबुद्बुदशब्दाः ।

११५. अर्घपथिमथ्यृभुक्षिस्तम्बनितम्बपूगाः ।

११६. पल्लवपल्वलकफरेफकटाह-निर्व्यूहमठमणितरङ्ग-गन्धस्कन्धमृदङ्गसमुद्ग-पुङ्खाः ।
११७. सारथ्यतिथिकुक्षिवस्ति-पाण्यञ्जलयः ।
११८. नपुंसकम् ।
११९. भावे ल्युडन्तः ।
१२०. निष्ठा च ।
१२१. त्वष्यञौ तद्धितौ ।
१२२. कर्मणि च ब्राह्मणादिगुण-वचनेभ्यः ।
१२३. यद्यढग्यगण्वुञ्छाश्च भावकर्मणि ।
१२४. द्वन्द्वैकत्वम् ।
१२५. अभाषायां हेमन्तशिशि-रावहोरात्रे च ।
१२६. अनञ्कर्मधारयस्तत्पुरुषः ।
१२७. अनल्पे छाया ।
१२८. राजामनुष्यपूर्वा सभा ।
१२९. सुरासेनाच्छायाशालानिशाः स्त्रियां च ।
१३०. परवत् ।
१३१. अपथपुण्याहे नपुंसके ।
१३२. संख्यापूर्वा रात्रिः ।
१३३. द्विगुः स्त्रियां च ।
१३४. इसुसन्तः ।
१३५. अर्चिः स्त्रियां च ।
१३६. छदिः स्त्रियामेव ।
१३७. मुखनयनलोहवनमांस-रुधिरकार्मुकविवरजलहल-धनान्नाभिधानानि ।
१३८. सीरार्थोदनाः पुंसि ।
१३९. वक्त्रनेत्रारण्यगाण्डीवानि पुंसि च ।
१४०. अटवी स्त्रियाम् ।
१४१. लोपधः ।
१४२. तूलोपलतालकुसूलतरल-कम्बलदेवलवृषलाः पुंसि ।
१४३. शीलमूलमङ्गलसालकमल-तलमुसलकुण्डलपलल-मृणालबालनिगलपलाल-बिडालखिलशूलाः पुंसि च ।
१४४. शतादिः संख्या ।
१४५. शतायुतप्रयुताः पुंसि च ।
१४६. लक्षा कोटिः स्त्रियाम् ।
१४७. सहस्रः पुंसि च ।
१४८. मन्द्व्यचोऽकर्तरि ।
१४९. ब्रह्म पुंसि च ।
१५०. नामरोमणी नपुंसके ।
१५१. असन्तो द्व्यचः ।
१५२. अप्सराः स्त्रियाम् ।
१५३. त्रान्तः ।
१५४. यात्रामात्राभस्त्रादंष्ट्रा-वरत्राः स्त्रियामेव ।
१५५. भृत्रामित्रच्छात्रपुत्रमन्त्र-वृत्रमेढ्रोष्ट्राः पुंसि ।
१५६. पत्रपात्रपवित्रसूत्रच्छत्राः पुंसि च ।
१५७. बलकुसुमशुल्बयुद्धपत्तन-रणाभिधानानि ।
१५८. पद्मकमलोत्पलानि पुंसि च ।
१५९. आहवसङ्ग्रामौ पुंसि ।
१६०. आजिः स्त्रियामेव ।
१६१. फलजातिः ।
१६२. वृक्षजातिः स्त्रियामेव ।
१६३. वियज्जगत्सकृच्छकन्पृषच्छ-कृद्यकृदुदश्वितः ।
१६४. नवनीतावतानृतामृत-निमित्तवित्तचित्तपित्तव्रतरजत-वृत्तपलितानि ।
१६५. श्राद्धकुलिशदैवपीठकुण्डा-ङ्कदधिसक्थ्यक्ष्यास्यास्पदा-काशकण्वबीजानि ।
१६६. दैवं पुंसि च ।
१६७. धान्याज्यसस्यरूप्यपण्य-वर्ण्यधिष्ण्यहव्यकव्य-काव्यसत्यापत्यमूल्यशिक्य-कुड्यमद्यहर्म्यतूर्य-सैन्यानि ।
१६८. द्वन्द्वबर्हदुःखबडिशपिच्छ-बिम्बकुटुम्बकवचवर-वृन्दारकाणि ।
१६९. अक्षमिन्द्रिये ।
१७०. स्त्रीपुंसयोः ।
१७१. गोमणियष्टिमुष्टिपाटलि-वस्तिशाल्मलित्रुटिमसि-मरीचयः ।
१७२. मृत्युसीधुकर्कन्धुकिष्कु-कण्डुरेणवः ।
१७३. गुणवचनमुकारान्तं नपुंसके च ।
१७४. अपत्यार्थतद्धिते ।
१७५. पुंनपुंसकयोः ।
१७६. घृतभूतमुस्तक्ष्वेलितैरावत-पुस्तबुस्तलोहिताः ।
१७७. शृङ्गार्धनिदाघोद्यमशल्य-दृढाः ।
१७८. व्रजकुञ्जकुथकूर्चप्रस्थ-दर्पार्भर्चदर्भपुच्छाः ।
१७९. कबन्धौषधायुधान्ताः ।
१८०. दण्डमण्डखण्डशवसैन्धव-पार्श्वाकाशाङ्कुशकाश-कुशकुलिशाः ।
१८१. गृहमेहदेहपट्टपटहाष्टा-पदाम्बुदककुदाश्च ।
१८२. अवशिष्टलिङ्गम् ।
१८३. अव्ययं कतियुष्मदस्मदः ।
१८४. ष्णान्ता संख्या ।
१८५. गुणवचनं च ।
१८६. कृत्याश्च ।
१८७. करणाधिकरणयोर्ल्युट् ।
१८८. सर्वादीनि सर्वनामानि ।

इति लिङ्गानुशासनम् ।

—:०:—

श्रीशान्तनवाचार्यप्रणीतः

फिट्सूत्रपाठः

१. फिषोऽन्त उदात्तः ।
२. पाटलापालङ्काम्बासागरार्थानाम् ।
३. गेहार्थानामस्त्रियाम् ।
४. गुदस्य च ।
५. ध्यपूर्वस्य स्त्रीविषयस्य ।
६. खान्तस्याश्मादेः ।
७. बंहिष्ठवत्सरतिशत्थान्तानाम् ।
८. दक्षिणस्य साधौ ।
९. स्वाङ्गाख्यायामादिर्वा ।
१०. छन्दसि च ।
११. कृष्णस्यामृगाख्या चेत् ।
१२. वा नामधेयस्य ।
१३. शुक्लगौरयोरादिः ।
१४. अङ्गुष्ठोदकबकवशानां छन्दस्यन्तः ।
१५. पृष्ठस्य च ।
१६. अर्जुनस्य तृणाख्या चेत् ।
१७. आर्यस्य स्वाम्याख्या चेत् ।
१८. आशाया अदिगाख्या चेत् ।
१९. नक्षत्राणामाब्विषयाणाम् ।
२०. न कुपूर्वस्य कृत्तिकाख्या चेत् ।
२१. घृतादीनां च ।
२२. ज्येष्ठकनिष्ठयोर्वयसि ।
२३. बिल्वतिष्ययोः स्वरितो वा ।

इति फिट्सूत्रेषु प्रथमः पादः ।

—:०:—

२४. अथादिः प्राक्शकटेः ।
२५. ह्रस्वान्तस्य स्त्रीविषयस्य ।
२६. नब्विषयस्यानिसन्तस्य ।
२७. तृणधान्यानां च द्व्यषाम् ।
२८. त्रः संख्यायाः ।
२९. स्वाङ्गशिटामदन्तानाम् ।
३०. प्राणिनां कुपूर्वम् ।
३१. खय्युवर्णं कृत्रिमाख्या चेत् ।
३२. उनर्वन्नन्तानाम् ।
३३. वर्णानां तणतिनितान्तानाम् ।
३४. ह्रस्वान्तस्य ह्रस्वमनृत्ताच्छील्ये ।
३५. अक्षस्यादेवनस्य ।
३६. अर्धस्यासमद्योतने ।
३७. पीतद्वर्थानाम् ।
३८. ग्रामादीनां च ।
३९. लुबन्तस्योपमेयनामधेयस्य ।
४०. न वृक्षपर्वतविशेषव्याघ्रसिंहमहिषाणाम् ।
४१. राजविशेषस्य यमन्वा चेत् ।
४२. लघावन्ते द्वयोश्च बह्वषो गुरुः ।
४३. स्त्रीविषयवर्णाक्षुपूर्वाणाम् ।
४४. शकुनीनां च लघु पूर्वम् ।
४५. नर्तुप्राण्याख्यायाम् ।
४६. धान्यानां च वृद्धक्षान्तानाम् ।
४७. जनपदशब्दानामषान्तानाम् ।
४८. हयादीनामसंयुक्तलान्तानामन्तः पूर्वं वा ।
४९. इगन्तानां च द्व्यषाम् ।

इति फिट्सूत्रेषु द्वितीयः पादः ।

—:०:—

५०. अथ द्वितीयं प्रागीशात् ।
५१. त्र्यचां प्राङ् मकरात् ।
५२. स्वाङ्गानामकुर्वादीनाम् ।
५३. मादीनां च ।
५४. शादीनां शाकानाम् ।
५५. पान्तानां गुर्वादीनाम् ।
५६. युतान्यण्यन्तानाम् ।
५७. मकरवरूढपारेवतवितस्तेक्ष्वार्जिद्राक्षाकलोमाकाष्ठापेष्ठाकाशीनामादिर्वा ।
५८. छन्दसि च ।
५९. कर्दमादीनां च ।
६०. सुगन्धितेजनस्य ते वा ।
६१. नपः फलान्तानाम् ।
६२. यान्तस्यान्त्यात्पूर्वम् ।
६३. थान्तस्य च नालघुनी ।
६४. शिशुमारोदुम्बरबलीवर्दोष्ट्रारपुरूरवसां च ।
६५. सांकाश्यकाम्पिल्यनासिक्यदार्वाघाटानाम् ।
६६. ईषान्तस्य हयादेरादिर्वा ।

६७. उशीरदाशेरकपालपलाल-शैवालश्यामाकशारीर-शरावहृदयहिरण्यार-रण्यापत्यदेवराणाम् ।

६८. महिष्यषाढयोर्जायेष्ट-काख्या चेत् ।

इति फिट्सूत्रेषु तृतीयः पादः ।

—:०:—

६९. शकटिशकट्योरक्षरमक्षरं पर्यायेण ।

७०. गोष्ठजस्य ब्राह्मणनामधेयस्य ।

७१. पारावतस्योपोत्तमवर्जम् ।

७२. धूम्रजानुमुञ्जकेशकालवाल-स्थालीपाकानामधूजल-स्यानाम् ।

७३. कपिकेशहरिकेशयोश्छन्दसि ।

७४. न्यङ्स्वरौ स्वरितौ ।

७५. न्यर्बुदव्यल्कशयोरादिः ।

७६. तिल्यशिक्यमर्त्यकाश्मर्यधान्य-कन्याराजन्यमनुष्या-णामन्तः ।

७७. बिल्वभक्ष्यवीर्याणि छन्दसि ।

७८. त्वत्त्वसमसिमेत्यनुच्चानि ।

७९. सिमस्याथर्वणेऽन्त उदात्तः ।

८०. निपाता आद्युदात्ताः ।

८१. उपसर्गाश्चाभिवर्जम् ।

८२. एवादीनामन्तः ।

८३. वाचादीनामुभावुदात्तौ ।

८४. चादयोऽनुदात्ताः ।

८५. यथेति पादान्ते ।

८६. प्रकारादिद्विरुक्तौ ।

८७. शेषं सर्वमनुदात्तम् ।

इति फिट्सूत्रेषु चतुर्थः पादः

—:०:—

इति श्री शान्तनवाचार्यप्रणीतः फिट्सूत्रपाठः ।

—:०:—

काशिकागतकारिकाणामकारादिक्रमेण

सूची

अनिट्स्वरात्ततो भवतीति दृश्यता-
मिमांस्तु सेटः प्रवदन्ति तद्विदः ।
अदन्तमृदन्तमृतां च वृङ्वृञौ
श्विडीङिवर्णेष्वथ शीङ्श्रिञावपि ।। १

गणस्थमूदन्तमुतां च रुस्नुवौ
क्षुवं तथोर्णोतिमथो युणुक्ष्णवः ।
इति स्वरान्ता निपुणं समुच्चिता-
स्ततो हलन्तानपि सन्निबोधत ।। २ ७.२.१०

अनुप्रयोगे तु भुवाऽस्त्यबाधनं
स्मरन्ति कर्तुर्वचनान्मनीषिणः ।। २.४.५२

अन्तर्वत्पतिवतोस्तु मतुब्वत्वे निपातनात् ।
गर्भिण्यां जीवपत्यां च वा छन्दसि तु नुग्विधिः ।। ४.१.३२

अपत्ये कुत्सिते मूढे मनोरौत्सर्गिकः स्मृतः ।
नकारस्य च मूर्धन्यस्तेन सिध्यति माणवः ।। ४.१.१६१

अपृक्तश्चेदमो दोषो निवृत्ते डतरादिषु ।
अड्डित्त्वाड्डतरादीनां न लोपो नापि दीर्घता ।। ७.१.२५

अमावसोरहं ण्यतोर्निपातयाम्यवृद्धिताम् ।
तथैकवृत्तिता तयोः स्वरश्च मे प्रसिध्यति ।। ३.१.१२२

अमेहक्वतसित्रेभ्यस्त्यब्विधिर्योऽव्ययात्स्मृतः ।
निनिस्भ्यां ध्रुवगत्योश्च प्रवेशो नियमे तथा ।। ४.२.१०४

अर्चासु पूजनार्थासु चित्रकर्मध्वजेषु च ।
इवे प्रतिकृतौ लोपः कनो देवपथादिषु ।। ५.३.१००

अववत्तं विवत्तं च प्रवत्तं चादिकर्मणि ।
सुवत्तमनुवत्तं च निवत्तमिति चेष्यते ।। १.४.५७; ७.४.४६

अश्मानं दृषदं मन्ये मन्ये काष्ठमुलूखलम् ।
अन्धायास्तं सुतं मन्ये यस्य माता न पश्यति ।। २.३.१७

आकर्षात् पर्पादेर्भस्त्रादिभ्यः कुसीदसूत्राच्च ।
आवसथात् किशरादेः षितः षडेते ठगधिकारे ।। ४.४.७

आकृतिग्रहणा जातिर्लिङ्गानां च न सर्वभाक् ।
सकृदाख्यातनिर्ग्राह्या गोत्रं च चरणैः सह ॥ ४.१.६३

आगमस्य विकारस्य प्रकृतेः प्रत्ययस्य च ।
पृथक्स्वरनिवृत्त्यर्थमेकवर्जं पदस्वरः ॥ ६.१.१५८

आनाय्योऽनित्य इति चेद्दक्षिणाग्नौ कृतं भवेत् ।
एकयोनौ तु तं विद्यादानेयो ह्यन्यथा भवेत् ॥ ३.१.१२७

आमोऽमित्त्वमदन्तत्वादगुणत्वं विदेस्तथा ।
आस्कासोराम्विधानाच्च परस्यं कतन्तवत् ॥ ३.१.३५

आलुश्चिग्रगर्तषठांस्तु कोष्डोपरयदाण्डकी ।
क्रोष्टकिर्जालमानिश्च ब्राह्मगुप्तोऽथ जानकिः ॥ ५.३.११६

इकोऽचि व्यञ्जने मा भूदस्तु लोपः स्वरः कथम् ।
स्वरो वै श्रूयमाणेऽपि लुप्ते किं न भविष्यति ॥ १
रायात्वं तिसृभावश्च व्यवधानान्नुमा अपि ।
नुड् वाच्य उत्तरार्थं तु इह किंचित् त्रपो इति ॥ २ ७.१.७३

इच्च कस्य तकारेत्त्वं दीर्घो मा भूदृतेऽपि सः ।
अनन्तरे प्लुतो मा भूत्प्लुतश्च विषये स्मृतः ॥ १.२.१७

ईदूतौ सप्तमीत्येव लुप्तेऽर्थग्रहणाद्भवेत् ।
पूर्वस्य चेत्सवर्णोऽसावाडाम्भावः प्रसज्यते ॥ १
वचनाद्यत्र दीर्घत्वं तत्रापि सरसी यदि ।
ज्ञापकं स्यात्तदन्तत्वे मा वा पूर्वपदस्य भूत् ॥ २ १.१.१९

ईषदर्थे क्रियायोगे मर्यादाभिविधौ च यः ।
एतमातं ङितं विद्याद्वाक्यस्मरणयोरङित् ॥ १.१.१४

उदात्तत्वाद्भुवः सिद्धमिकारादित्वमिण्वचः ।
नञस्तु स्वरसिद्ध्यर्थमिकारादित्वमिष्यते ॥ ३.२.५७

उदुम्बरास्तिलखला मद्रकारा युगन्धराः ।
भुलिङ्गाः शरदण्डाश्च साल्वावयवसञ्ज्ञिताः ॥ ४.१.१७३

उभसर्वतसोः कार्या धिगुपर्यादिषु त्रिषु ।
द्वितीयाम्रेडितान्तेषु ततोऽन्यत्रापि दृश्यते ॥ २.३.२

ऊर्ध्वमानं किलोन्मानं परिमाणं तु सर्वतः ।
आयामस्तु प्रमाणं स्यात् सङ्ख्या बाह्या तु सर्वतः ॥ ५.१.१९

एकस्माण्ङञणवटा द्वाभ्यां षस्त्रिभ्य एव कणमाः स्युः ।
ज्ञेयौ चयौ चतुर्भ्यो रः पञ्चभ्यः शलौ षड्भ्यः ॥ मा.सू.१४

एति जीवन्तमानन्दो नरं वर्षशतादपि ।
जीव पुत्रक मा मैवं तपः साहसमाचर ॥ २.३.५४

एत्वं भिसि परत्वाच्चेदत ऐस् क्व भविष्यति ।
कृतेऽप्येत्वे भौतपूर्व्यादैस्तु नित्यस्तथा सति ॥ ७.१.९

ओजसोऽप्सरसो नित्यं पयसस्तु विभाषया ।
(सकारस्येष्यते लोपः शब्दशास्त्रविचक्षणैः ॥) ३.१.११

ओकारोऽयं शीविधौ ङिद्गृहीतो
ङिच्चास्माकं नास्ति कोऽयं प्रकारः ।
सामान्यार्थस्तस्य चासञ्जनेऽस्मिन्
ङित्कार्यं ते स्यां प्रसक्तं स दोषः ॥ १
ङित्त्वे विद्याद्वर्णनिर्देशमात्रं
वर्णे यत्स्यात् तच्च विद्यासवादौ ।
वर्णाश्चायं तेन ङित्त्वेऽप्यदोषो
निर्देशोऽयं पूर्वसूत्रेण वा स्यात् ॥ २ ७.१.१८

कच्चिज्जीवति ते माता कच्चिज्जीवति ते पिता ।
माराविद त्वां पृच्छामि कच्चिज्जीवति पार्वती ॥ ३.३.१५३

कन्थासु सकलः पूर्वः कतावुत्तर इष्यते ।
पूर्वोत्तरौ तदन्तादौ ष्फाणौ तत्र प्रयोजनम् ॥ ४.१.१८

कर्मस्थः पचतेर्भावः कर्मस्था च भिदेः क्रिया ।
मासासिभावः कर्तृस्थः कर्तृस्था च गमेः क्रिया ॥ ३.१.८७

किं नु यणा भवतीह न सिद्धं य्वावियुतोर्यदयं विदधाति ।
तौ च मम स्वरसन्धिषु सिद्धौ शाकलदीर्घविधी तु निवर्त्यौ ॥ १
इक्तु यदा भवति प्लुतपूर्वस्तस्य यणं विदधात्यपवादम् ।
तेन तयोश्च न शाकलदीर्घौ यण्स्वरबाधनमेव तु हेतुः ॥ २ ८.२.१०८

किरति चर्करीतान्तं पचतीत्यत्र यो नयेत् ।
प्राप्तिज्ञं तमहं मन्ये प्रारब्धस्तेन सङ्ग्रहः ॥ ७.४.९२

कृष्णोदक्पाण्डुपूर्वाया भूमेरच्प्रत्ययः स्मृतः ।
गोदावर्याश्च नद्याश्च सङ्ख्याया उत्तरे यदि ॥ ५.४.७५

कृत्वसुजर्थे षत्वं ब्रवीति कस्माच्चतुष्कपाले मा ।
षत्वं विभाषया भून्ननु सिद्धं तत्र पूर्वेण ॥ १
सिद्धे ह्ययं विधत्ते चतुरः षत्वं यदापि कृत्वोऽर्थे ।
लुप्ते कृत्वोऽर्थीये रेफस्य विसर्जनीयो हि ॥ २
एवं सति नियमार्थो द्विस्त्रिश्चतुरित्यनेन किं कार्यम् ।
अन्यो हि नेदुदुपधः कृत्वोऽर्थः कश्चिदप्यस्ति ॥ ३
अक्रियमाणे ग्रहणे विसर्जनीयस्तदा विशेष्येत ।
चतुरो न सिध्यति तदा रेफस्य विसर्जनीयो हि ॥ ४
तस्मिंस्तु क्रियमाणे युक्तं चतुरो विशेषणं भवति ।
प्रकृतं पदं तदन्तं तस्यापि विशेषणं न्याय्यम् ॥ ५ ८.३.४३

कौमारापूर्ववचने कुमार्या अण् विधीयते ।
अपूर्वत्वं यदा तस्याः कुमार्या भवतीति वा ॥ ४.२.१३

क्षुद्रजन्तुरनस्थिः स्यादथ वा क्षुद्र एव यः ।
शतं वा प्रसृतौ येषां केचिदा नकुलादपि ॥ २.४.८

क्स्नोर्गित्वान्न स्थ ईकारः क्ङितोरीत्वशासनात् ।
गुणाभावस्त्रिषु स्मार्यः श्र्युकोऽनिट्त्वं गकोरितोः ॥ १.२.११९

चतुर्थादनजादौ च लोपः पूर्वपदस्य च ।
अप्रत्यये तथैवेष्ट उवर्णाल्ल इलस्य च ॥ ५.३.८३

चिण्वद्वृद्धिर्युक् च हन्तेश्च घत्वं
दीर्घश्चोक्तो यो मितां वा चिणीति ।
इट् चासिद्धस्तेन मे लुप्यते णि-
र्नित्यश्चायं वल्निमित्तो विघाती ॥ ६.४.६२

जग्धौ सिद्धेऽन्तरङ्गत्वात्ति कितीति ल्यबुच्यते ।
ज्ञापयत्यन्तरङ्गाणां ल्यपा भवति बाधनम् ॥ २.४.३६

डावतावयवैकोऽयं निर्देशः पृथगुच्यते ।
मात्राद्यप्रतिघाताय भावः सिद्धश्च डावतोः ॥ ५.२.३८

तातङि ङित्वं सङ्क्रमकृत् स्यादन्यविधिश्चेत् तच्च तथा न ।
हेरविकारे हेरविकारो लोपविधौ तु ज्ञापकमाह ॥

तातङो ङित्त्वसामर्थ्यान्नायमन्यविधिः स्मृतः ।
न तप्तनप्तनथनादीनां तेन तेऽन्यविकारजाः ॥ ७.१.३५

दान्ते दोषो दीर्घत्वं स्याद्दान्ते दोषो निष्ठानत्वम् ।
धान्ते दोषो धत्वप्राप्तिस्थान्तेऽदोषस्तस्मात् थान्तम् ॥ ७.४.४६

तपिं तिपिं चापिमथो वपिं स्वपिं
लिपिं लुपिं तृप्यतिदृप्यती सृपिम् ।
स्वरेण नीचेन शपिं छुपिं क्षिपिं
प्रतीहि पान्तान् पठितांस्त्रयोदश ॥ ७.२.१०

तस्येदमित्यपत्येऽपि बाधनार्थं कृतं भवेत् ।
उत्सर्गः शेष एवासौ वृद्धान्यस्य प्रयोजनम् ॥ ४.१.९२

दिशिं दृशिं दंशिमथो मृशिं स्पृशिं
रिशिं रुशिं क्रोशतिमष्टमं विशिम् ।
लिशं च शान्तानिटः पुराणगाः
पठन्ति पाठेषु दशैव नेतरान् ॥ ७.२.१०

दिहिर्दुहिर्मेहतिरोहती वहि-
र्नहिस्तु षष्ठो वहतिस्तथा लिहिः ।
इमेऽनिटोऽष्टाविह मुक्तसंशया
गणेषु हान्ताः प्रविभज्य कीर्तिताः ॥ ७.२.१०

दीर्घविधि" इहेन्प्रभृतीनां तं विनियम्य सुटीति सुविद्वान् ।
शौ नियमं पुनरेव विदध्यात् भ्रूणहनीति तथास्य न दुष्येत् ॥१
दाहिन्म नियम्यं सुटीत्यविशेषे शौ नियमं कुरु वाप्यसमीक्ष्य ।
दीर्घविधेरुपधानियमान्मे हन्त थि दीर्घविधौ च न दोषः ॥२
सुट्यपि वा प्रकृतेऽनवकाशः शौ नियमोऽप्रकृतप्रतिषेधे ।
यस्य हि शौ नियमः सुटि नैतत्तेन न तत्र भवेद्विनियम्यम् ॥३ ६.४.१२

दुगागमोऽविशेषेण वक्तव्यः कारकच्छयोः ।
षष्ठीतृतीययोर्नेष्ट आशीरादिषु सप्तसु ॥ ६.३.९९

दुहियाचिरुधिप्रच्छिभिक्षिचिञामुपयोगनिमित्तमपूर्वविधौ ।
ब्रुविशासिगुणेन च यत् सचते तदकीर्तितमाचरितं कविना ॥ १.४.५१

वृष्टे सामनि जाते च द्विरण् डिद्वा विधीयते ।
तीयादीकक् न विद्याया गोत्रादङ्कवदिष्यते ॥ ४.२.८

देवत्रातो गलो ग्राह इति योगे च सद्विधिः ।
मिथस्ते न विभाष्यन्ते गवाक्षः संशितव्रतः ॥ ७.४.४१

धातुप्रकरणाद्धातुः कस्य चासञ्जनादपि ।
आह चायमिमं दीर्घं मन्ये धातुर्विभाषितः ॥ ३.१.२७

धि सकारे सिचो लोपश्चकाद्धीति प्रयोजनम् ।
आशाध्वं तु कथं जश्त्वं सकारस्य भविष्यति ॥ १
सर्वमेवं प्रसिद्धं स्याच्छ्रुतिश्चापि न भिद्यते ।
लुङश्चापि न मूर्धन्ये ग्रहणं सेटि दुष्यति ॥ २
घसिभसोर्न सिध्येत तस्मात् सिज्ग्रहणं न तत् ।
छान्दसो वर्णलोपो वा यथेष्कर्तारमध्वरे ॥ ३ ८.२.२५

धूमायन्त इवाश्लिष्टाः प्रज्वलन्तीव संहृताः ।
उल्मुकानीव मेऽमी स्वा ज्ञातयो भरतर्षभ ॥
(महाभारतात् ५.३६.३८) १.१.३५

न दरिद्रायके लोपो दरिद्राणे च नेष्यते ।
दिदरिद्रासतीत्येके दिदरिद्रिषतीति वा ॥ ६.४.११४

न सेडिति कृतेऽकित्त्वे निष्ठायामवधारणात् ।
ज्ञापकान्न परोक्षायां सनि झल्ग्रहणं विदुः ॥ १
इत्त्वं कित्संनियोगेन रेण तुल्यं सुधीवनि ।
वस्वर्थं कित्तोदेशान्निगृहीतिः प्रयोजनम् ॥ २ १.२.१८

नाकमिष्टसुखं यान्ति सुयुक्तैर्वडवारथैः ।
अथ पत्काषिणो यान्ति येऽचीकमतभाषिणः ॥ ३.१.४८

नामि दीर्घं आमि चेत् स्यात् कृते दीर्घे न नुट् भवेत् ।
वचनादत्र तन्नास्ति नोपधायाश्च चर्मणाम् ॥ ६.४.३

निष्टंक्यें व्यत्ययं विश्वामित्र: चरवं निपातनात् ।
व्यवायादेश इत्येतावुपचाय्ये निपातितौ ॥

ण्यदेकस्माच्चतुर्भ्यः क्यप् चतुर्भ्यश्च यतो विधिः ।
ण्यदेकस्माच्छब्दश्च द्वौ क्यपौ ण्यद्विधिश्चतुः ॥ ३.१.१२३

पचिं वचिं विचिरिचिरञ्जिपृच्छतीन्
निजिं सिचिं मुचिभजिभञ्जिभृज्जतीन् ।
त्यजिं यजिं युजिरुजिसञ्जिमज्जतीन्
भुजिं स्वजिं सृजिमृजौ विद्ध्यनिट्स्वरान् ॥ ७.२.१०

पञ्चम्याश्च चतुर्थ्याश्च षष्ठीप्रथमयोरपि ।
याण्यद्विवचनान्यत्र तेषु लोपो विधीयते ॥ ७.२.९०

पञ्चसु त्वेकरूपासु जय एव भविष्यति ।
अक्षादयस्तृतीयान्ताः पूर्वोक्तस्य यथा न तत् ।
कितवव्यवहारे च एकत्वेऽक्षशलाकयोः ॥ २.१.१०

पृथुं मृदुं भृशं चैव कृशं च दृढमेव च ।
परिपूर्वं वृढं चैव षडेतान् रविधौ स्मरेत् ॥ ६.४.१६१

प्रागुदञ्चौ विभजते हंसः क्षीरोदके यथा ।
विदुषां शब्दसिद्ध्यर्थं सा नः पातु शरावती ॥ १.१.७५

प्रत्याहारेऽनुबन्धानां कथमज्ग्रहणेषु न ।
आचारादप्रधानत्वाल्लोपश्च बलवत्तरः ॥ मा. सू. ४.

फली वनस्पतिर्ज्ञेयो वृक्षाः पुष्पफलोपगाः ।
ओषध्यः फलपाकान्तालता गुल्माश्च वीरुधः ॥ ८.४.६

बाहुलकं प्रकृतेस्तनुदृष्टे प्रायसमुच्चयनादपि तेषाम् ।
कार्यसशेषविधेश्च तदुक्तं नैगमरूढिभवं हि सुसाधु ॥१
नाम च धातुजमाह निरुक्ते व्याकरणे शकटस्य च तोकम् ।
यन्न पदार्थविशेषसमुत्थं प्रत्ययतः प्रकृतेश्च तदूह्यम् ॥२
संज्ञासु धातुरूपाणि प्रत्ययाश्च ततः परे ।
कार्याद्विद्यादनुबन्धमेतच्छास्त्रमुणादिषु ॥३ ३.३.१

भागपूर्वपदो विर्त्तिर्द्वितीयस्तार्णबिन्दवः ।
तृतीयस्त्वाकशापेयो गोत्राद् ठग् बहुलं ततः ॥ ४.१.१४८

भूमनिन्दाप्रशंसासु नित्ययोगेऽतिशायने ।
संसर्गेऽस्तिविवक्षायां भवन्ति मतुबादयः ॥ ५.२.९४

भूवादीनां वकारोऽयं मङ्गलार्थः प्रयुज्यते ।
भुवो वार्थं वदन्तीति भ्वर्था वा वादयः स्मृताः ॥ १.३.१

यमिर्यमन्तेष्वनिडेक इष्यते
रमिश्च यश्च श्यनि पठ्यते मनिः ।
नमिश्चतुर्थो हनिरेव पञ्चमो
गमिश्च षष्ठः प्रतिषेधवाचिनाम् ॥ ७.२.१०

यमुन्दश्च सुयामा च वार्ष्यायणिः फिञः स्मृताः ।
सौवीरेषु च कुत्सायां द्वौ योगौ शब्दवित् स्मरेत् ॥ ४.१.१४९

युवोश्चेद्द्वित्वनिर्देशो द्वित्वे यण्तु प्रसज्यते ।
अथ चेदेकवद्भावः कथं पुंवद्भवेदयम् ॥ १
द्वित्वे नैगमिको लोप एकत्वे नुमनित्यता ।
अशिष्यत्वाद्धि लिङ्गस्य पुंस्त्वं चेह समाश्रितम् ॥ २ ७.१.१

रुद्रो विश्वेश्वरो देवो युष्माकं कुलदेवता ।
स एव नाथो भगवानस्माकं शत्रुमर्दनः ॥ ८.१.१८

रुधिः सराधिर्युधिबन्धिसाधयः
क्रुधिक्षुधी शुध्यतिबुध्यती व्यधिः ।
इमे तु दान्ता दश येऽनिटो मता-
स्ततः परं सिध्यतिरेव नेतरे ॥ ७.२.१०

लुम्पेदवश्यमः कृत्ये तुंकाममनसोरपि ।
समो वा हिततयोर्मांसस्य पचियुड्घञोः ॥ ६.१.१४४

वर्णागमो वर्णविपर्ययश्च द्वौ चापरौ वर्णविकारनाशौ ।
धातोस्तदर्थातिशयेन योगस्तदुच्यते पञ्चविधं निरुक्तम् ॥ ६.३.१०९

वाच्य ऊर्णोर्णुवद्भावो यङ्प्रसिद्धिः प्रयोजनम् ।
आमश्च प्रतिषेधार्थमेकाचश्चेडुपग्रहात् ॥ १.१.३६–७.२.११

वाताय कपिला विद्युदातपायातिलोहिनी ।
पीता वर्षाय विज्ञेया दुर्भिक्षाय सिता भवेत् ॥ २.३.१३

वालवायो विदूरं च प्रकृत्यन्तरमेव वा ।
न वै तत्रेति चेद् ब्रूयाज्जित्वरीवदुपाचरेत् ॥ ४.३.८४

विना वातं विना वर्षं विद्युत्प्रपतनं विना ।
विना हस्तिकृतान् दोषान् केनेमौ पातितौ द्रुमौ ॥ २.३.३२

वेत्तेस्तु विदितो निष्ठा विद्यतेर्विन्न इष्यते ।
विन्तेर्विन्नश्च वित्तश्च भोगवित्तश्च विन्दतेः ॥ ८.२.५६

व्यायामक्षुण्णगात्रस्य पद्भ्यामुद्वर्त्तितस्य च ।
व्याधयो नोपसर्पन्ति वैनतेयमिवोरगाः ॥ ६.१.६३

शिषिं पिषिं शुष्यतिपुष्यती त्विषिं
विषिं श्लिषिं तुष्यतिदुष्यती द्विषिम् ।
इमान् वशांवोपविशन्त्यनिड्विधौ
गणेषु षान्तान् कृषिकर्षती तथा ॥ ७.२.१०

शीलतो रक्षितः क्षान्त आक्रुष्टो जुष्ट इत्यपि ।
रुष्टश्च रुषितश्चोभावभिव्याहृत इत्यपि ॥ १
हृष्टतुष्टौ तथा कान्तस्तथोभौ संयतोद्यतौ ।
कष्टं भविष्यतीत्याहुरमृतः पूर्ववत् स्मृतः ॥ २ ३.२.१८८

शकिस्तु कान्तेष्वनिडेक इष्यते
घसिश्च सान्तेषु वसिः प्रसारिणी ।
रभिस्तु भान्तेष्वथ मैथुने यभि-
स्ततस्तृतीयो लभिरेव नेतरे ॥ ७.२.१०

शुण्डिका शुष्कजङ्घा च क्षामिमानौजढस्तथा ।
मसोर्वस्वे झलां जश्स्वे गुडलिण्मान् निदर्शनम् ॥ ८.२.१

शौलिकाम्मतुबर्थीयाच्छैषिको मतुबर्थिकः ।
सरूपः प्रत्ययो नेष्टः सनन्तान्न सनिष्यते ॥ ३.१.७

श्रोत्रियस्येव ते राजन् मन्दकस्याल्पमेधसः ।
अनुवाकहता बुद्धिर्नैषा तत्त्वार्थदर्शिनी ॥ ५.४.१२२

षट्संज्ञानामन्ते लुप्ते टाबुत्पत्तिः कस्मान्न स्यात् ।
प्रत्याहाराच्चापा सिद्धं दोषस्त्विस्वे तस्मान्नोभौ ॥ ४.१.१०

संज्ञायां पुंसि दृष्टत्वान्न ते भार्या प्रसिध्यति ।
स्त्रियां भावाधिकारोऽस्ति तेन भार्या प्रसिध्यति ॥ ३.१.११२

संयोगाद्यस्य लोपे हि नलोपादिर्न सिध्यति ।
रास्तु तेनैव लोपः स्याद्धलस्तस्माद्विधीयते ॥ ६.१.६८

संयोगे गुरुसंज्ञायां गुणो भेत्तुर्न सिध्यति ।
विध्यपेक्षं लघोश्चासौ कथं कुण्डिर्न दुष्यति ॥ १
धातोर्नुमः कथं रञ्जेः स्यन्दिश्रम्भ्योर्निपातनात् ।
अनङ्लोपशिदीर्घत्वे विध्यपेक्षे न सिध्यतः ॥ २
अभ्यस्तस्य यदाहाचि लङर्थं तत्कृतं भवेत् ।
क्नुसनोर्यत्कृतं कित्त्वं ज्ञापकं स्याल्लघोर्गुणे ॥ ३ ७.३.८६

सत्त्वे निविशतेऽपैति पृथग्जातिषु दृश्यते ।
आधेयश्चाक्रियाजश्च सोऽसत्त्वप्रकृतिर्गुणः ॥ ४.१.४४

सदृशं त्रिषु लिङ्गेषु सर्वासु च विभक्तिषु ।
वचनेषु च सर्वेषु यन्न व्येति तदव्ययम् ॥ १.१.३७

समानस्य तदादेश्च अध्यात्मादिषु चेष्यते ।
ऊर्ध्वंदमाच्च देहाच्च लोकोत्तरपदस्य च ॥ १
मुखपार्श्वतसोरीयः कुग्जनस्य परस्य च ।
ईयः कार्योऽथ मध्यस्य मण्मीयौ प्रत्ययौ तथा ॥ २ ४.३.६०

सम्बोधने तूशनसस्त्रिरूपं सान्तं तथा नान्तमथाप्यदन्तम् ।
माध्यन्दिनिर्वष्टि गुणं त्विगन्ते नपुंसके व्याघ्रपदां वरिष्ठः ॥ ७.१.९४

सर्वे शकुनयो भक्ष्या विष्किराः कुक्कुटादृते । ६.१.१५०

सिद्धे यस्येति लोपेन किमर्थं ययतौ कितौ ।
ग्रहणं माऽतदर्थे भूद्वामदेव्यस्य नञ्स्वरे ॥ ४.२.९

सुपि कुत्सने क्रियाया मलोप इष्टोऽतिङीति चोक्तार्थम् ।
पूतिश्च चानुबन्धो विभाषितं चापि बह्वर्थम् ॥ ८.१.६९

सुपेः षत्वं स्वपेर्मा भूद्विसुष्वापेति केन न ।
हलादिशेषान्न सुपिरिष्टं पूर्वं प्रसारणम् ॥ १
स्थादीनां नियमो नात्र प्राक्सितादुत्तरः सुपिः ।
अनर्थके विषुषुपुः सुपिभूतो द्विरुच्यते ॥ २ ८.३.८८

सुप्तिङुपग्रहलिङ्गनराणां कालहलच्स्वरकर्तृयङां च ।
व्यत्ययमिच्छति शास्त्रकृदेषां सोऽपि च सिध्यति बाहुलकेन ॥ ३.१.८५

सुसूक्ष्मजटकेशेन सुगजाजिनवाससा ।
समन्तशितिरन्ध्रेण द्वयोर्वृत्तो न सिध्यति ॥ २.२.२३

सैष दाशरथी रामः सैष राजा युधिष्ठिरः ।
सैष कर्णो महात्यागी सैष भीमो महाबलः ॥ ६.१.१३४

हरिद्रुरेषां प्रथमस्ततश्छगलितुम्बुरू ।
उलपेन चतुर्थेन कालापकमिहोच्यते ॥१
आलम्बिश्चरकः प्राचां पलङ्गकमलावुभौ ।
ऋचाभारुणिताण्ड्याश्च मध्यमीयास्त्रयोऽपरे ॥२
श्यामायन उदीच्येषु उक्तः कठकलापिनोः ॥३ ४.३.१०४

—:०:—

SANSKRIT ACADEMY

Osmania University, Hyderabad-7

LIST OF PUBLICATIONS

			Price
1.	Jnanachaturvimsi	1956	Rs. 2-00
2.	Panditarajakavyasangraha*	1958	Rs. 13-35
3.	Rigarthasara Part I	1959	Rs. 4-00
4.	Stories from the Kathasaritsagara Part I	1960	Rs. 2-70
5.	Gems from Skt. Literature (2nd Edn.)	1979	Rs. 2-00
6.	Samskrita Kavijivitam Part I*	1961	Rs. 6-00
7.	Minor Works of Kshemendra*	1961	Rs. 21-35
8.	Narakasuravijayavyayoga	1961	Rs. 4-00
9.	Sitaramavihara Kavya	1962	Rs. 5-35
10.	Danoddyota Part I	1964	Rs. 8-65
11.	Catalogue of Skt. Mss. in O.U. Library	1964	Rs. 40-00
12.	Stories from Kathasaritsagara Part II	1965	Rs. 6-70
13.	Aryasaptasati	1966	Rs, 11-35
14.	Vikramorvasiyam	1966	Rs. 10-70
15.	Danoddyota Part II	1966	Rs. 11-35
16.	Do Part III	1967	Rs. 16-65
17.	Kasika Part I	1969	Rs. 25-00
18.	Vrittaratnakara	1969	Rs. 16-00
19.	Gitagovinda*	1969	Rs. 18-70
20.	Kasika Part II	1970	Rs. 30-00
21.	Sahityaratnakara Part I	1972	Rs. 17-35
22.	Do Part II	1974	Rs. 17-35
23.	Kasika Part III (Indices) Vol. I	1976	Rs. 25-00
24.	Sahityaratnakara Part III	1981	Rs. 28-00
25.	Padamanjari Part I	1981	Rs. 25-00
26.	Do Part II	1981	Rs. 25-00
27.	Journal of Skt. Academy Vol. I	1979	Rs. 15-00
28.	Do Vol. II	1980	Rs. 15-00
29.	Koundinya Siksha	1980	Rs. 1-00
30.	Journal of Skt. Academy Vol III	1981	Rs. 15-00
31.	Do Vol. IV	1982	Rs. 15-00
32.	Samskrita Kavijivitam Part II	1982	Rs. 28-00
33.	Sangitachandra	1982	Rs. 28-00
34.	Kriya Svara Lakshanam	1983	Rs. 25-00
35.	Parasika Lokoktayah	1983	Rs. 10-00
36.	Journal of Skt. Academy Vol. V	1983	Rs. 15-00
37.	Minor Works of Neelakantha Deekshita	1984	Rs. 15-00
38.	Journal of Skt. Academy Vol. VI	1984	Rs. 15-00

* Out of Print